

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

MOČ IN POMEN SEKSUALNOSTI

**Celostna obravnava človeka in njegove seksualnosti
v socialnem delu**

Mentor: doc. dr. Lea Šugman Bohinc

Suzana Fridl

Ljubljana 2009

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Suzana Fridl

Naslov naloge: Moč in pomen seksualnosti

Podnaslov: Celostna obravnava človeka in njegove seksualnosti v socialnem delu

Kraj: Ljubljana

Leto: 2009

Št. strani: 113

Št. slik: 1

Število tabel: 0

Št. bibl. opomb: 0

Št. prilog: 1

Mentor: doc. dr. Lea Šugman Bohinc

Deskriptorji: spolnost, spolno vedenje, spolna vzgoja, mladostnost, spol, moški, ženske, spolna identiteta

Povzetek:

Namen diplomske naloge je pomagati razumeti spolnost in jo znati obravnavati v okviru socialnega dela. Spolnost je kot integralni del človeka ne samo evolucijska, temveč tudi neverjetno dinamična. Ljudje od rojstva naprej reagiramo, se prilagajamo in razvijamo. Naloga predstavlja rezultate raziskave ankete na temo spolne vzgoje in kvalitete spolnega življenja. Dotaknila sem se tudi spolne vloge in vpliva le-te na spolno življenje. Ugotovitve glede vrzeli, kot jih kažejo rezultati raziskave, bodo pomagale socialnim delavcem pri razvijanju znanja in veščin, ki jih potrebujejo za bolj kvalitetno in uspešno delo z uporabniškim sistemom, ki ima težave s spolnostjo. Rezultati lahko služijo tudi raziskovanju pomanjkljivosti socialnih delavcev, ki zmanjšujejo uspešnost njihovega dela, kadar se srečajo z intimnimi problemi uporabnikov socialnih storitev.

Address: The power and importance of sexuality

Subtitle: A comprehensive reading of man and his sexuality in social work

Description: sexuality, sex behavior, sex education, adolescent, gender, men, female, sexual identity

Abstract:

The purpose of the diploma is to help us understand sexuality and deal with it in the frames of social work. Sexuality as an integral part is not just evolutionary, it is very dynamic too. We react, adopt and develop.

Diploma presents results of the sexual education and quality of sexual life. I also touched on gender roles and the impact thereof on the sexual life. Gaps, which reveal the results of research will help social workers to develop knowledge and skills they need for more qualitative and effective work with the user system that has problems with sex. The results may also serve to explore the defects of social workers who have successfully blurred the work when faced with the intimate problems of users.

Zahvala

Za pomoč pri svojem diplomskem delu bi se rada najprej zahvalila Boštjanu Vajda. Kot univ. inženirju računalništva in informatike bi se mu rada zahvalila za programiranje in objavo spletne ankete, kot prijatelju in vsestranskemu partnerju pa bi se mu rada zahvalila za vso ljubezen in radost, ki si ju izmenjujete. »Hvala ti Boštjan, da se lahko s teboj še bolj spoznavam in osebnostno rastem. In delim čarobnost življenja, ko jo odkrijem...«.

Prav tako se za podporo pri študiju zahvaljujem svojim staršema in vsem domačim. Svojim trem nečakom in krščencem Janu, Urhu in Lanu-Tianu pa bi rada sporočila, da je vsak nekaj posebnega in edinstvenega in naj vedno sledijo sami sebi – sledite svoji osebni legendi, bi se izrazil moj eden izmed mojih najljubših pisateljev Paulo Coelho (Alkimist). Njihovi mamici, Mirjani Majcenovič, se zahvaljujem za pomoč pri lektoriranju.

Posebna zahvala gre tudi moji mentorici doc.dr. Lei Šugman Bohinc, ki se ji moram zahvaliti za vodenje, vse koristne napotke in za pomoč z literaturo.

Zahvala gre tudi vsem tistim, ki so zbrali pogum in izpolnili spletno anketo.

Zadnja, a prav tako pomembna zahvala pa velja vsem vam, ki ste ali boste prebrali moje diplomsko delo.

*Po grški pravljici se je Afrodita
prestrašila, ker Eros, bog
ljubezni, ni rasel tako kot drugi
njeni otroci, ampak je ostal
majhen, rožnat in okrogel.
Obrnila se je na posvet na Temis,
boginjo nraavnosti in reda, in
dobila naslednji odgovor:
»Ljubezen ne more rasti brez
strasti.« Odgovor je Afrodito
zmedel. Pozneje je rodila
Anterosa, boga strasti. Kot
pripoveduje pravljica, je nato
Eros v družbi svojega brata začel
rasti in vzcvetel v zalega, vitkega
mladeniča. Kakor hitro pa je bil
ločen od brata, je znova dobil
otroško podobo in navihanost.*

(Holroyd in Holroyd, 1987: 24)

PREDGOVOR

Glavni namen diplomske naloge je pomagati razumeti spolnost in jo znati obravnavati v okviru socialnega dela.

Spolnost je integralni del človeka, ki ni zgolj evolucijsko pogojena, temveč je neverjetno dinamična. Ljudje od rojstva naprej reagiramo, se prilagajamo in razvijamo. Prav zaradi tega me je zanimalo, kako ljudje oblikujemo vzorce in predstave o spolnosti in kako le-te učinkujejo na spolno vedenje. Največ pozornosti posvečam prav seksualnim socializacijskim vzorcem – dejavnikom v družini in družbi, ki pomembno vplivajo na oblikovanje posameznikove spolne identitete. V raziskavi sem poskušala ugotoviti, kakšni socializacijski vzorci prevladujejo na ljubezensko-spolnem področju. Rezultate internetne ankete povezujem s kompetencami, ki jih potrebuje socialna delavka oz. delavec, da lahko uspešno deluje preventivno pri delu z otroki in mladostniki in učinkovito pomaga uporabniškemu sistemu, ki je zašel v psihosocialno stisko tudi na račun predsodkov, nezadovoljivih vzorcev idr., povezanih s temo spolnosti, ljubezni in partnerskega odnosa.

Človeka in njegovo seksualnost skušam obravnavati čim bolj celostno, kot sociopsihofizično celoto, kar se mi zdi primerno za stroko, kot je socialno delo. Raziskujem pojmovanje spolnosti, ki je bolj po meri človeka in izključuje tradicionalno delitev na "moško" in "žensko" seksualnost.

Temo o seksualnosti sem izbrala predvsem iz pomanjkljive prisotnosti te tematike v socialnem delu. V diplomskih nalogah je komaj zaznati njeno prisotnost. Študentke in študenti si izbirajo teme o raznih zasvojenostih (pri katerih je zanemarjena zasvojenost spolnostjo), duševnih boleznih, nasilju, hendikepiranih, o otrocih s težavami... Spolnost pa kot da ni in ni del našega življenja in se nas ne tiče. O tem že na splošno neradi govorimo, kaj šele, če imamo na tem področju težave. Socialni delavci se pri svojem delu z uporabniki srečujemo tudi s psihosocialnimi stiskami na področju spolnosti, zato se mi zdi pomembno, da ima socialni delavec znanje in kompetence na tem področju.

V besedilu večinoma uporabljam formulacijo socialni delavec/delavka. Kadar omenjam samo socialne delavce, zajemam v to formulacijo oba spola.

KAZALO

PREDGOVOR	
KAZALO	6
1. TEORETIČNI UVOD	8
1.1. DEFINICIJE SPOLNOSTI	9
1.1.1. Spolnost (seksualnost)	9
1.1.2. Spolni nagon	11
1.1.3. Biološki spol, spolna identiteta in spolna vloga	14
1.2. "BOGASTVO" SPOLNOSTI	16
1.2.1. Subjekt –objekt vidik človekove seksualnosti	16
1.2.2. Progresivno – regresivni vidik seksualne aktivnosti	18
1.2.3. Konfliktni vidik človekove seksualnosti	18
1.2.4. Doživljajski aspekt človekove seksualnosti	19
1.3. PERSPEKTIVE SPOLNOSTI SKOZI ČAS	21
1.3.1. Spolnost skozi zgodovino	21
1.3.2. Sodobna perspektiva spolnosti	21
1.3.3. Raziskovanje in "osvobajanje" seksualnosti	23
1.3.4. Seksualna revolucija	25
1.3.5. Pojav t.i. »plastične seksualnosti«	28
1.3.6. Posledice preobrazbe intimnosti	28
1.4. KONSTRUKCIJA SPOLOV IN SPOLNOSTI	30
1.4.1. Raziskava o spolnem vedenju 1989, ZDA (Rubin 1990 v Giddens, 2000: 15-18)	
1.4.2. Moška in ženska seksualnost v različnih teorijah spolnosti	31
1.4.3. Pogled na tipologijo vlog dečkov in deklic, moških in žensk	33
1.4.4. Posledice tipiziranja	36
1.5. SPOLNA VZGOJA	38
1.5.1. Spolno vedenje otrok	38
1.5.2. "Spolni" vzgojitelji	39
1.5.3. Fluidna identiteta	42
1.6. "SPOROČILA" O SPOLNOSTI	44
1.6.1. Spolno potrošništvo in seksualnost v medijih	44
1.6.2. Pornografija	46
1.7. DRUŽBENA KONSTRUKCIJA SPOLNOSTI	49
1.8. STALIŠČA, PREDSDODKI IN STEREOTIPI O SPOLNOSTI	53
1.8.1. Stališča, mnenja, vrednote o spolnosti	53
1.8.2. Predsodki	56
1.8.3. Stereotipi	58
1.9. SOCIALNO DELO IN SPOLNOST	60
1.10. METODE SOCIALNEGA DELA (ZNANJA, VEŠČINE in SPRETNOSTI) O SPOLNOSTI	62
2. PROBLEM	65
3. METODOLOGIJA	67

3.1.	VRSTA RAZISKAVE	67
3.2.	SPREMENLJIVKE.....	67
3.3.	VIRI PODATKOV	68
3.4.	POPULACIJA IN VZORČENJE	68
3.5.	ZBIRANJE PODATKOV	68
3.6.	OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	68
4.	REZULTATI IN RAZPRAVA.....	69
5.	SKLEPI	99
6.	PREDLOGI.....	103
7.	LITERATURA.....	107
	DODATEK-anketni vprašalnik.....	112

KAZALO SLIK

<i>Slika1.3.3.- 1: Karikatura Freuda, ki si zaskrbljeno kuka v hlače – norčuje se iz njegovega prepričanja, da vsi problemi izhajajo iz spolnosti (Holroyd in Holroyd, 1996: 13)</i>	<i>24</i>
--	-----------

KAZALO GRAFIKONOV

Graf 4-1: "Struktura anketiranih oseb po spolu".....	69
Graf 4-2: "Struktura anketiranih oseb po starosti".....	70
Graf 4-3: "Struktura anketiranih oseb po izobrazbi".....	71
Graf 4-4: "Struktura anketiranih oseb po zakonskem stanu".....	72
Graf 4-5: »Iz katerih virov ste se največ naučili o spolnosti?«.....	72
Graf 4-6: »Katere informacije ste najbolj pogrešali in predvidevate, da bi jih potrebovali pred prvim spolnim odnosom?«.....	75
Graf 4-7: »S kom se lahko odkrito in sproščeno pogovarjate o spolnosti (predvsem o vaših problemih v spolnosti)?«.....	77
Graf 4-8: »Razlogi za prvi spolni odnos«.....	78
Graf 4-9: »Kateri je vaš glavni motiv za spolni odnos?«.....	80
Graf 4-10: »Kateri elementi vas v vašem spolnem življenju najbolj motijo?«.....	82
Graf 4-11: »Kako pogosto doživite orgazem?«.....	84
Graf 4-12: »Ali kdaj zaigrate doživljanje orgazma«.....	84
Graf 4-13: »Ali pristanete na spolne odnose izključno na željo partnerja?«.....	86
Graf 4-14: »Kakšen pomen pripisujete ljubezni in nežnosti v partnerskem razmerju?«.....	87
Graf 4-15: »Kakšen pomen pripisujete spolnosti v partnerskem razmerju?«.....	88
Graf 4-16: »Moški v seksu uživajo bolj kot ženske.«.....	89
Graf 4-17: »Moški so lahko bolj vulgarni kot ženske.«.....	90
Graf 4-18: »Ženske imajo enako pravico do spolnega izražanja kakor moški.«.....	91
Graf 4-19: »Ženskam je več do ljubezni kakor moškim.«.....	92
Graf 4-20: »Moški imajo močnejši spolni nagon kakor ženske.«.....	93
Graf 4-21: »Ženske so že po naravi bolj zvesta bitja kakor moški.«.....	94
Graf 4-22: »Pornografija spodbuja nasilje do žensk.«.....	95
Graf 4-23: »Moški, ki odkrito menjava spolne partnerje, je "frajer".«.....	96
Graf 4-24: »Ženska, ki odkrito menjava spolne partnerje, je "kurba".«.....	96

1. TEORETIČNI UVOD

Spolnost je izvor našega obstoja, vsi smo posledica telesnega zlitja naših staršev. Nastali smo iz intimnega stika njunih dveh teles. Kljub temu pa so redki, ki jim je seks nekaj naravnega in spontanega ter ga dojemajo kot del sebe. Naj se še tako trudimo zanemarjati in potlačevati svoje naravne potrebe, spolna energija ima svoj pomen in moč, ki se je ne da kar tako izničiti kljub današnjemu splošnemu prepričanju, *»da lahko nadzorujemo reko in oblikujemo njen tok«* (Chopra, 1996).

Človekova spolnost zajema široko področje povezav med naravo, družbo in kulturo. Pojmovanje spolnosti in odnos do spolnosti se razlikuje v različnih deželah in kulturah, v medicinskih vedah in kulturoloških študijah, v naravoslovju in družboslovju. Spolnost posega v mejno področje med znanstvenim in ideološkim, zasebnim in javnim, družbeno priznanim in prepovedanim itn. Spolno vedenje se oblikuje pod vplivom napisanih in nenapisanih vrednot, norm in pravil, vedenj in veščin, ki so značilni za določeno družbo.

V zgodovini so bili spolnost ter ljubezensko in zakonsko življenje pogosto predmet številnih kontroverznih pojmovanj, vrednot in prepričanj ter družbenega nadzorovanja in discipliniranja. Prav na ljubezensko- spolnem področju pa so ljudje najbolj občutljivi, ker te vidike povezujejo z najmočnejšimi čustvi in si prizadevajo zadovoljiti življenjske potrebe, ki jih spremlja močno čustveno doživljanje (Košiček, 1989: 85). *»Če se nevrotičnost ne pokaže nikjer drugje, pa se gotovo v človekovi spolnosti oz. ljubezenskem in zakonskem življenju«* (prav tam), saj se tu *»naša čustva najbolj prizadeta, najbolj udeležena in zato tudi najbolj preizkušena«* (prav tam).

Nam torej naše telesno-spolne izkušnje, vedenjski vzorci, miselnost, stališča, predsodki in stereotipi preprečujejo, da bi uživali v svobodni ljubezni in spolnosti? Si spalnico delimo (ali ne delimo!) samo s partnerjem ali pa z vsemi, ki so vplivali na izoblikovanje naše miselnosti in stališč do spolnosti od rojstva naprej?

1.1. DEFINICIJE SPOLNOSTI

1.1.1. Spolnost (seksualnost)

Spolnost je iz latinščine izvirajoča beseda in pomeni v leksikonskem smislu vse pojave, ki se nanašajo na spolnost. Slovar slovenskega knjižnega jezika (1985) navaja:

- seks – spolnost,
- seksualnost – spolnost,
- spolnost – značilnosti, ravnanje, izhajajoče iz spolnega nagona, spolna dejavnost, spolno življenje.

Veliki slovar tujk (2002) navaja:

- seks (lat. *sexus*, spol) – spolnost, tudi sex
- seksus (lat. *sexus*, spol) – spolni nagon, spolnost

"Seksualnost" je po Foucaultu pojav, ki se prvič pojavi v 19. stoletju (po Giddens: 2000: 29). Beseda je obstajala v tehničnem žargonu biologije in zoologije že leta 1800, vendar so jo šele proti koncu stoletja začeli širše uporabljati v približno takem pomenu, kot ga ima danes za nas – ali, kakor je zapisano v Oxfordskem angleškem slovarju, v pomenu »biti seksualen ali spolno dejaven«. Beseda se v tem pomenu pojavi v knjigi iz leta 1889, v kateri je avtor obravnaval vprašanje, zakaj so ženske izpostavljene različnim boleznim, ki jih moški nimajo, kar so razlagali z žensko seksualnostjo. Literatura iz tistega obdobja obširno dokazuje, da so tako sprva hoteli nadzorovati žensko spolno dejavnost. Seksualnost je bila vir zaskrbljenosti in je potrebovala rešitve, pri čemer so veljale za posebej nenaravne ženske, ki so hrepenele po spolnosti (Heath, 1982 v Giddens: 2000: 29).

Obstaja nešteto klasifikacij človekove spolnosti. Naslednja definicija oz. opis izraža holistično stališče do spolnosti: *»Izraz seksualnost se potemtakem nanaša na celotno osebnost. Vključuje vse tiste vidike človeškega bitja, ki so v specifični zvezi biti deček ali biti deklica, ženska ali moški, in je bistven subjekt dosmrtnih dinamičnih sprememb. Seksualnost odraža naš človeški značaj, ne samo naše spolne narave. Kot funkcija popolne osebnosti se ukvarja z biološkimi, psihološkimi, sociološkimi, duhovnimi in kulturnimi spremenljivkami življenja, ki s svojim*

učinkom na osebnostni razvoj in medsebojne odnose lahko po vrsti vplivajo na družbeno strukturo» (Sex Information and Education Council of the United States, 1980: 156).

Za Williama Mastersa in Virginijo Johnson (1975) je spolnost sredstvo človeške toplote in medsebojnega uživanja. Učinkovito seksualno funkcioniranje je nekaj, kar obstaja med dvojico, in če želimo, da je učinkovito, ga moramo gojiti skupaj, drug z drugim, ne pa eden drugemu ali eden za drugega.

Maslow (1982) loči seks na ravni višjih in nižjih potreb, pri čemer ljubljenje na ravni višjih potreb pomeni, da so nižje potrebe občutja in zadovoljitve manj pomembne in jih ljudje lažje zanemarijo, hkrati pa ob teh potrebah bolj iskreno uživajo. Samouresničena oseba v spolnosti veliko bolj uživa kot povprečna, obenem pa jo ima v svojem življenju za mnogo manj pomembno.

Brajša (1998) razlikuje med spolnostjo, v kateri se srečajo ljudje, osebe, osebnosti, in spolnostjo, v kateri tega ni. *»Spolnost je najbolj naraven odnos med ljudmi in hkrati odnos, v katerem se najprej in najbolj očitno razkrijemo kot ljudje ali neljudje. To pomeni, da merilo naše človečnosti ni le vedenje na ulici ali v službi, ampak predvsem naše vedenje v najbolj intimnih medčloveških odnosih, to je na področju spolnosti«* (Brajša, 1982).

»Medtem ko je želja po spolnosti s partnerjem lahko duhovno motivirana, ker se ljubimo in nam je mar za drugega ter se zato želimo počutiti povezane, pa se za seks lahko odločimo, da bi zmanjšali občutke jeze, sovraštva, strahu, žalosti ali negotovosti. To lahko počnemo iz želje, da bi se počutili pomembne, ali iz potrebe, da bi se sprostila napetost. Lahko iz potrebe, da bi napolnili notranjo praznino.« (Rozman v predgovoru h Carnes, 2006:15). Zloraba oziroma uporaba seksa iz "napačnih" razlogov povzroči, da se počutimo notranje izpraznjene. Kadar spolni odnos uporabljamo iz napačnih motivov, kot nadomestilo za tisto, kar v resnici potrebujemo, sledijo občutki naraščajočega nezadovoljstva, jeze in brezupa. Skrita potreba postane neizpolnjena. Po takšnem dejanju se počutimo izpraznjene, kljub temu da morda celo uživamo. Namesto da bi po seksu sledili prelepi trenutki zbliževanja s partnerjem, takoj po orgazmu v zavest vdrejo občutki sramu in krivde (J. Carnes 2006: 16). Kadar pa uporabljamo seks kot nadomestilo za ljubezen, moč ali jezo, postane sredstvo za prikrivanje pomanjkanja resnične bližine in maska, za katero skrivamo potrebe, ki bi se morale izraziti neposredno (Rainer, 1994: 215).

»Vsakdo, ki preveč poenostavlja spolnost kot tipično človeški in neustavljiv naravni pojav, bo hitro začel begati iz ene avanture v drugo, a bo ob tem ostajal prazen. Varal bo vsakogar in celo sebe s sebičnostjo v preobleki ljubezni.« (G. Hauer: 1986: 34)

Hubert Požarnik v knjigi Zdrava in motena spolnost (1984: 5) pojasnjuje, da je spolnost zelo zapleten pojav in jo lahko razumemo le, če hkrati upoštevamo naslednje vidike spolnosti:

- I. Z biološkega vidika** je spolnost spolni nagon (libido), eden izmed temeljnih človeških nagonov, ki sili človeka k dejavnosti. Cilj te aktivnosti je zadovoljitev potrebe in vzpostavitev novega ravnotežja v človeku samem ter med njim in okoljem.
- II. S subjektivno izkustvenega vidika** je spolnost vir posebnih oblik uživanja in prek tega močno gibalno domišljije, čustvovanja, motivacije in vedenja. To pomeni, da se človekova spolnost razteza daleč preko ozke spolne aktivnosti, vezane na spolne organe, pa tudi preko samega razmnoževanja.
- III. Z medčloveško socialnega vidika** je spolnost tudi oblika bližine, stika, interesa, iskanja in izmenjave med dvema osebama.

1.1.2. Spolni nagon

Temeljno gibalno človekove spolne aktivnosti je spolni nagon (libido); njegovo bistvo pa je potreba (seksualna želja) po spolnem udejstvovanju (Tekavčič, 1981; Fogel, 1994).

Slovar slovenskega knjižnega jezika (1985: 319) navaja, da je nagon:

- prirojeno, nehotno teženja človeka ali živali k določenemu ravnanju, stanju (npr. spolni nagon);
- želja, sla.

Spolni nagon je dokaj nejasen pojem, ki ga še bolj zaplete uporaba Freudovega izraza *libido* (lat.: poželenje). Še najbolj ga opredelimo z ugotovitvijo, da je nagon občutek nuje, da moramo z nekom začeti spolno dejavnost. Lahko tudi rečemo, da v vedenjskem smislu opisuje, kako zlahka in hitro in močno se kdo odziva v neki spolni situaciji (Ziherl, 1999). Levine (2003) definira spolno željo kot *»vsoto energije, ki nas nagiba k spolnemu vedenju oziroma proč od njega«*. Schwarz in Galperin (2002) pa sta opozorila: *»Spolna želja je tako*

multifaktorsko razvijajoč se sistem, da tisto malo objavljenega o tem ne daje pojmovne osnove.«

Spolna želja lahko variira prek življenjskih obdobj in od človeka do človeka. Razen tega je spolna želja odgovor, ki se ga naučimo s pomočjo čustev, čutne naslade, ugodja ali nezadovoljstva med spolno aktivnostjo. Spolna želja izvira iz zanimanja za spolno delovanje, daje prednost le-temu in odloča glede izbire spolnega partnerja (Fogel in Lauver, 1990).

Spolno vedenje ni pogojeno le z anatomijo spolnih organov, s fiziologijo njihovega delovanja, količino moških in ženskih hormonov. Spolno vedenje je pogojeno z odnosom ljudi, ki vstopajo v spolne odnose, človek je namreč odnosen, čustveno bitje – za svoja čustva nenehno potrebuje drugega človeka. Zato si človekove spolnosti ni mogoče misliti brez emocionalne komponente, ta zagotavlja, da naša spolnost postaja vse bolj "človeška" in, da je manj "živalska". Ob tem je mogoče razmisliti o živalski spolnosti, tako kot je storil Morus (Lewinsohn, 1961): *»Spolno življenje živali vsekakor ni "divje", v marsičem je bolj urejeno kot človekovo. V veliki meri se ujema z npravstvenimi normami človeštva: mnoge živalske vrste so monogamne in poznajo vzorno družinsko življenje. Najdejo se malomarne matere in še več brezsrčnih očetov, v glavnem pa je skrb za potomstvo visoko razvita in često tako zelo visoko, da se kaže spolni nagon le kot priprava na razmnoževanje in ohranitev rodu«*.

Reeder in Martin (1987) prav tako omenjata človekov spolni odziv na spolne dražljaje kot psihofiziološki fenomen.

Spolni odziv posameznika na spolne dražljaje določa občutljivo medsebojno vplivanje fiziologije in psihologije. Fiziološki in psihološki dejavniki vzajemno vplivajo drug na drugega. Medtem ko se telesne spremembe vrstijo dokaj podobno v vseh okoliščinah, se čustveni odziv močno spreminja zaradi več dejavnikov (odnos do spolnosti, navezanost do partnerja, vpliv stresa itn.).

Spolnost krepi človekovo doživljanje, plemeniti njegovo vedenje in krepi partnerske, zakonske in družinske vezi. Posebna značilnost spolnosti je torej, da lahko preseže ugodje, vezano na spolne organe. Zrela spolnost pri človeku je vedno znamenje uspešne socializacije in osebne rasti. Spolni nagon se ne more splesti v celovito osebnost s povečevanjem spolnosti, s tlačenjem nagonov in tudi ne z obvladovanjem seksualnih tehnik v smislu "konzumiranja površinskih dražljajev". Naučiti se moramo sprejeti svojo nagonsko strukturo in ji dodati specifično človeško dimenzijo (Požarnik, 1984: 42).

Marijan Košiček v knjigi *Moški v škripcih* (1989: 10) seksualno moč pri moškem deli na seksualno potenco v ožjem in širšem pomenu. Prva je dostikrat izraz spolne ljubezni moškega do ženske, čeprav to ni nujno; dostikrat izraža samo spolno željo moškega po partnerki, čeprav do nje ne goji kakšnih ljubezenskih čustev. Ta spolna moč je samo izraz spolne potrebe in pot do telesne zadovoljitve. Avtor jo imenuje tudi fizična potencia. Druga, tj. potencia v širšem pomenu, pa vsebuje ljubezen med partnerjema – ljubezenska potencia.

M. Košiček dalje pojasnjuje, da seveda ne smemo teh dveh oblik spolne zmožnosti ostro ločevati med seboj. Dostikrat se prepletata in zlivata druga z drugo. V uspešni ljubezenski zvezi ju sploh ne smemo ločiti; sestavljata namreč neločljivo celoto, tako kot pri nobeni pravi spolni ljubezni ne pri enem ne pri drugem spolu ne moremo "telesnega" ločiti od "duševnega". *»Gre samo za dve plati istega dogajanja v človeku«* (prav tam).

Tudi orgazem v polnem pomenu besede je orgazem, ki ga človek ne občuti samo kot telesno razbremenitev, sprostitve svoje spolne napetosti ob vrhuncu užitka, temveč tudi kot čustveno zadovoljstvo. Šele tak orgazem lahko imamo za popoln orgazem, to je popolno psihofizično doživetje (prav tam).

Tako v preteklosti kot tudi še danes se veliko razpravlja o tem, ali imajo moški močnejši spolni nagon kakor ženske. Običajno mnenje je, da pri moških prevladuje nagon, pri ženskah pa potreba po ljubezni. Res se zdi tako, čeprav ni jasno, ali je razlika biološka ali pa jo lahko pripišemo družbeni in spolni vlogi, ki jo imata v naši kulturi moški in ženska. Zaradi osvobajanja ženske spolnosti v zadnjem času in vse večje samostojnosti žensk v življenju sta se vlogi precej izenačili, danes vse več žensk izraža svoj spolni nagon in več moških potrebo po ljubezni. Ljudje imamo namreč tako spolni nagon kakor tudi potrebo po ljubezni. Po G. Hauerju (1987:19), svetovalcu in terapevtu, kljub močnemu spolnemu nagonu skoraj vsakdo najprej hrepeni po nežnosti in ljubezni. *»Vsi težimo po ljubezni in ne v prvi vrsti po spolnosti. Iščemo zaupanje in človekovo bližino. Verjetno vsakdo upa, da bo doživel razmerje, polno ljubezni in nežnosti, razmerje, h kateremu bosta oba partnerja, vsak s svoje strani, prispevala odprtost, zaupanje, poštenje, obzirnost in vdanost. Toda med človekovo željo po nežnosti in med njegovim dejanskim vedenjem je neskončna razlika«*.

1.1.3. Biološki spol, spolna identiteta in spolna vloga

Biološki spol je prirojen spol in vključuje vso genetsko določeno anatomijo in fiziologijo človeškega bitja. Rezultat genetskih in drugih pranatalnih dejavnikov so jasno razvite primarne spolne karakteristike ali variacije teh karakteristik (hermafroditizem – dvospolnost). *»Že nemudoma ob rojstvu je otroku določen spol (deklica ali deček) glede na različno osnovno telesno zgradbo in spolnost je skozi vsa življenjska obdobja pomembna dimenzija osebnosti ter medsebojnega vedenja, ki se izraža v kulturi, ki ji posameznik pripada«* (Roper in sod., 2000).

Pomemben del posameznikove identitete je njegova **spolna identiteta**, niz predstav, pojmovanj in vrednotenj, ki jih ima o sebi kot pripadniku določenega spola in o svoji vlogi v zvezi s tem. Spolna identiteta se začne oblikovati zgodaj v otroštvu, z zavestjo posameznika o tem, ali je ženska ali moški. Pozneje se pod vplivom socializacije in izkušenj razvija in oblikuje dalje. Izoblikovana spolna identiteta je podlaga za posameznikove medsebojne odnose, še posebno za odnose s pripadniki nasprotnega spola (Musek in Pečjak, 1997).

Spolna identiteta kot del oziroma kot eden izmed aspektov ego-identitete se razvija na meji med posameznikom in njegovo družbeno stvarnostjo, to je v okolju, v katerem je posameznik in v katerem se od rojstva dalje razvija kot osebnost. Spolna identiteta kot notranji psihični pogoj za zdrave in enakopravne odnose med ljudmi različnih spolov potemtakem ni nekakšna intrapsihična in intraindividualna stvarnost, ampak neposreden rezultat vplivov okolja, se pravi družine, družbe in posameznika med njegovim razvojem od najbolj zgodnjega otroštva dalje. Družbena realnost sodeluje pri nastajanju spolne identitete preko svojih predstavnikov. Naše spolno vedenje, ki je odsev naše spolne identitete in njene razvitosti, je potemtakem pogojeno s kakovostjo družbenih odnosov, v katerih smo se razvijali. Ta razmišljanja in te ugotovitve, povzete po teoretičnih podmenah psihologije identitete H. E. Eriksona (1970 po Brajša, 1982: 160), jasno govorijo o družbeni pogojenosti razvoja identitete posameznika. Po Košičku (1989: 23), psihiatru in seksologu, je človek psihofizična celota ali, natančneje, sociopsihofizična celota, v kateri so telesni, duševni in socialni vidiki življenja človeka dialektično med seboj tako prepleteni, tako povezani in tako vzajemno odvisni, da jih nikakor ne moremo razcepiti na povsem različne ali celo nasprotujoče si kvalitete.

Korenine neenakopravnosti med spoloma nasploh moramo torej iskati v psihosocioseksualnem razvoju slehernega posameznika. Boj za enakopravnost in enakost odnosov med spoloma potemtakem pomeni boj za kar najbolj zdrav razvoj seksualne identitete v vseh psihosocialnih fazah njenega razvoja, resničen boj za kar najbolj zdrave in kar najboljše odnose v družini, v soseski, v šolskem okolju ter v drugem družbenem okolju, ki je pomembno za posameznika. Družina ima pri tem seveda odločilen pomen; v družinski psihodinamiki naša seksualna identiteta dobiva najmočnejše spodbude za pravilen razvoj (Brajša, 1982: 161).

Izraz **seksualna identiteta** je včasih ekvivalent za spolno identiteto, a se pogosteje uporablja za navajanje seksualne orientacije, kot je na primer heteroseksualnost, biseksualnost in homoseksualnost (Stright, 2001).

Spolna vloga je sklop vedenja, stališč in interesov, ki jih v določeni kulturi pripisujemo pripadnikom enega ali drugega spola kot primerne ali ustrezne, spolne vloge poznamo v vseh kulturah, dobah in civilizacijah. Pogosto jih lahko prepoznamo že v ustaljenih, tradicionalnih predstavah o tem, kaj je značilno za ženske in moške – spolni stereotipi (Musek in Pečjak, 1997).

Spolna vloga obsega vse vedenje, ki odseva osebkov naučen občutek za moškost in ženskost - vse, kar oseba reče ali stori, da pokaže, da je moški ali ženska, to je: spolno vedenje, spolna razmerja in spolni diformizem. Spoznanje posameznikove spolne vloge je osnovano na opazovanju vedenja predvsem staršev in učiteljev.

Eden od najnaprednejših pogledov znanstvene psihologije je, da imajo vsi ljudje enake človeške lastnosti, vštevši tradicionalno pojmovanja moškosti in ženskosti, le da so pri vsakem posamezniku v različni meri izražene. To pomeni, da medsebojno dopolnjujočih se spolnih vlog ne smemo povezovati s spolom in da zamenjava tradicionalnih vlog ne bi smela ogroziti temeljev posameznikove spolnosti (Holroyd in Holroyd, 1987: 29).

1.2. "BOGASTVO" SPOLNOSTI

Pavao Brajša, psihiater, psihoterapevt in komunikolog (1997) o spolnosti razmišlja takole: *»Spolnost ne more biti samo trenutni kontakt z vnaprej izključeno možnostjo trajanja. To ne pomeni, da take spolnosti ni, je pa osiromašena, nezadostna, manipulativna...«* Bistveno je torej, da se nagona aktivnost podredi načelom in zakonom, ki so pomembni za odnose za ljudi, če želimo, da se človek v spolnosti obogati.

Sodobna seksološka literatura daje vtis, da je bolj pomemben orgazem kot zadovoljujoč odnos s partnerjem. Odgovor na vprašanje, kaj se dogaja s človekom ob vsem tem, sem dobila v Brajševem (1982: 133-155) obravnavanju spolnosti iz različnih vidikov: subjekt-objekt vidika, jaz-drugi vidika, progresivno-regresivnega, konfliktnega in doživljajskega vidika.

1.2.1. Subjekt –objekt vidik človekove seksualnosti

Od tega, ali se partnerji v odnosu srečujejo s stališča subjekta ali objekta, in od načina, kako izrabljajo ta položaj v odnosu, je odvisna kakovost odnosa. Če obravnavamo seksualnost kot odnos, lahko v skladu s tem govorimo o lažni, enostranski in vzajemni seksualnosti. V prvi obliki seksualnosti srečanja pravzaprav ni, v drugi je "srečanje" enostransko, v tretji je recipročno.

Lažen seks je tisti, v katerem pravzaprav odnosa med partnerji ni. V tem primeru se ne srečujeta partnerja, ampak le njune erogene cone in njuni spolni organi. V takšni seksualnosti posameznik ne sodeluje kot celovita osebnost. Lažen, parcialen ali neoodnosen seks ne more zadovoljiti človeka. Taka spolnost je neposredno odvisna od delovanja spolnih organov: od intenzivnosti in števila orgazmov, od trajanja erekcije penisa, od seksualne tehnike, od pogostosti spolnih odnosov itd. Takšen seks bi lahko poimenovali tudi nagonski seks v ožjem pomenu besede. Nagon, ki ga je oplemenitil odnos, služi človeku, neoplemeniteni nagon pa le človekovemu organizmu. Šele nagonsko skupaj z odnosnim pomirja, osrečuje človeka. Človeški nagon nima zgolj nagonskega, ampak tudi odnosni potencial, človekovi spolnosti je potrebno poleg nagonskega tudi odnosno vzburljanje. Človek nima samo fizičnih erogениh con, ampak ima tudi odnosne. Šele ko hkrati vzburlimo tako prve kot druge, sprožimo celovito človekovo seksualnost.

Pri **enostranskem seksu** sta položaja subjekta in objekta fiksirana, položaja partnerjev se ne spreminjata, dinamika odnosov je usmerjena enostransko. V tem tičijo vzroki za delitev vlog, za delitev moške in ženske aktivnosti v seksu in moško in žensko vedenje v spolnosti. Takšen odnos onemogoča partnerju, da bi se razvijal svobodno, da bi zadovoljeval svoje potrebe tako v položaju subjekta kot v položaju objekta. Partner je prisiljen, da prelaga zadovoljevanje svojih potreb ali pa jih zadovoljuje zunaj diade, v kateri je. Tako pridem do funkcije "tretjega", ki enemu od partnerjev iz diade omogoča zadovoljevanje tistih potreb, ki jih zavoljo fiksiranosti svojega položaja ne more zadovoljiti v diadi. Enostranski seks nujno potrebuje nekaj ali nekoga "tretjega" (ljubček ali ljubica, otrok, dejavnost zunaj zakona...), saj to ohranja diado.

Vzajemen seks je dialektičen seks, ki služi obema partnerjema. V njem obstaja stalna možnost prožne, vzajemne izmenjave teh položajev. Oba partnerja lahko spreminjata položaj skladno s trenutnimi odnosnimi potrebami in razmerami. Oba sta pobudnika in ustvarjalna udeleženca odnosnega dogajanja. Seksualne vloge v tem primeru niso pogojene izključno s spolom, zlasti pa ne s predsodki o vlogi določenega spola. Seksualna aktivnost je obojestranska. Oba imata enako pravico do aktivnega sodelovanja pri ustvarjanju skupnega seksualnega zadovoljstva. Oba sta v enaki meri odgovorna za to, kar sledi takšnemu odnosu. Oba imata enako pravico do užitka.

V **jaz – ono seksu** človek izrablja svojo spolnost in v tem primeru svojega seksualnega partnerja. V takem seksu so pomembnejše naše in ne partnerjeve potrebe. V takem seksu se srečujemo s partnerjevo funkcionalnostjo in ne z njegovo osebnostjo. V takem seksu prevladujejo zakoni seksualne anatomije in fiziologije, ne pa načela zadovoljujočih medčloveških odnosov.

Za **jaz – ti seks** je značilno to, da odnosno prevladuje nad seksualnim. Seks je v tem primeru sredstvo, s katerim se srečujeta osebnosti seksualnih partnerjev. To je seks, ki služi odnosu, ne pa odnos seksu. Poudarek je na seksualnem partnerju in ne na njegovem spolnem organu ter njegovem delovanju. V tem seksu odnos narekuje oblike in frekvence seksualnih stikov. Partnerji ne iščejo receptov od zunaj, ampak se prepustijo svojemu odnosnemu dogajanju. Le v takem seksu se seksualni partner ne počuti uporabljenega, izkoriščenega, manipuliranega, ampak ljubljenega in sprejetega, priznanega in varovanega, zavoljo nihanja svojega

fiziološkega delovanja ni niti najmanj ogrožen, prav zato pa se počuti svobodnega in spontanega.

1.2.2. Progresivno – regresivni vidik seksualne aktivnosti

Pri mnogih ljudeh je zakoreninjeno mnenje, da je položaj na področju seksualnosti biološko določen s spolom, zato progresivni položaj (npr. prodornost, osvajanje, vodenje) določajo moškemu, regresivnega pa ženski (npr. sprejemanje, prepuščanje moškemu, pustiti se osvojiti). Seksualno vedenje z dominantnim in aktivnim moškim ter s pasivnim ženskim partnerjem siromaši človekovo seksualnost, dela jo statično, nekreativno, "moško" in patriarhalno. Brajša takšno spolnost poimenuje tudi »**falusno – vaginalna seksualnost**« (1982: 143).

Edini izhod iz progresivno-regresivne pozicije dileme je za Brajšo (1982: 144) ta, da uporabimo temeljno načelo odnosne teorije, po katerem imata oba partnerja enako pravico tako do progresivnega kot do regresivnega položaja. Tako moški kot ženske imamo namreč potrebo tako po progresivnem kot regresivnem vedenju. Če te potrebe ne moreta zadovoljiti v odnosu z istim partnerjem, jo poskušata zadovoljiti v alternativnem odnosu s tretjim. Če ima na primer mož pri svoji ženi vedno progresiven položaj, potem pri ljubici zadovoljuje svoje regresivne potrebe in seveda tudi obratno.

1.2.3. Konfliktni vidik človekove seksualnosti

Dejstvo je, da ima vsak partner svoje seksualne potrebe, kar pomeni, da niso nujno vselej enake in skladne, kar zadeva čas in način njihovega zadovoljevanja. Brajša (1982: 146) navaja tri načine reševanja konflikta, ki nastane zaradi omenjenih neskladij. Prva dva načina konflikt odrivata ali poglobljata, tretji pa ga resnično rešuje.

Najpogosteje se eden od partnerjev "prilagodi" seksualnim potrebam drugega partnerja. Odločilno je, da se eden izmed partnerjev zaradi različnih vzrokov (npr. zavoljo "miru v hiši", zavoljo strahu pred maščevanjem, prekinitvijo odnosa ipd.) podredi drugemu. Eden izmed njiju žrtvuje svoje potrebe, da bi se zadovoljevale potrebe drugega. Glavna značilnost takšnega seksualnega vedenja je izsiljevanje partnerja, postavljanje partnerja v "mat položaj",

v katerem ne more več uveljavljati svoje pravice do svobodnega odločanja, svobodno izbirati med svojimi in partnerjevimi potrebami.

Drugi način reševanja konflikta, nesporazumov in različnosti na področju seksualnih potreb partnerjev pa je, da oba iščeta rešitev v določenih normah, pravilih vedenja zunaj njiju – v seksološki literaturi in od zunaj vsiljenimi normami.

Tretji način reševanja konfliktov na področju seksualnosti pa je v tem, da izhajamo iz seksualnega odnosa med seksualnima partnerjema. Glavna norma takega reševanja konfliktnega in različnega je vedenje po socialnem načelu, kar pomeni spoštovanje potreb tako prvega kot drugega partnerja. Noben izmed partnerjev ne izhaja iz sebe, ampak iz odnosa med njima. Izhodišče reševanja konfliktov je v njunem medsebojnem odnosu. To pa pomeni, da moramo odnos poznati in o njem komunicirati. To pomeni, da se moramo svobodno in iskreno pogovarjati o svojih seksualnih potrebah, kot jih pač doživljamo, kakršne so v resnici, ne pa o potrebah, kakršne bi po našem mnenju morale biti. Tega ni mogoče doseči, če je seksualnost nekaj, o čemer ne smemo govoriti, o čemer ni dobro komunicirati, kar je potrebno skrivati in o čemer je morda dovoljeno le neverbalno komunicirati. Verbalizacija seksualnega je pogoj za reševanje na tem področju.

1.2.4. Doživljajski aspekt človekove seksualnosti

Doživetje seksualnega partnerja določa naše vedenje do njega. Seksualno medsebojno dogajanje (seksualna interakcija), seksualno medsebojno delovanje, seksualno dogajanje med partnerjema določa seksualno medsebojno doživljanje. To področje seksualnega medsebojnega doživljanja pa je najmanj raziskano področje človekove seksualnosti. Tega ni mogoče enačiti z emocionalnim vidikom seksualnosti. Doživetje je bolj kompleksno kot čustva. Medsebojno seksualno doživljanje smo naredili za velik tabu, da smo ga vnesli v temeljna pravila našega seksualnega vedenja. Rezultat tega je molčeči "seks", v katerem prevladujeta analogna in neverbalna komunikacija, v katerem se skrivamo drug drugemu in pri tem le ugibamo, kaj se dogaja pri partnerju, kako nas doživlja in kaj si misli o nas. To je seks brez povratnih informacij o tem, kaj se v resnici dogaja v partnerju. Za obojestransko zadovoljujoč seks ni dovolj vedeti, kako partner fizično reagira na nas, ampak moramo vedeti

tudi to, kako nas doživlja. Šele tedaj lahko dojamemo njegovo vedenje in šele na podlagi teh informacij se lahko resnično prilagajamo drug drugemu.

Prav ta odnosno-doživljajski aspekt seksualnosti eden najpomembnejših dejavnikov za uspešen ali neuspešen seks. Številni pojavi impotence in frigidnosti niso nič drugega kot posledica negativne bilance prav na tem področju. Psihični vzroki seksualne nemoči so predvsem odnosno-doživljajski. Če ženska sebe ves dan doživlja sebe kot izkoriščano, zapostavljeno, neljubljeno, zavrnjeno, se zvečer zanesljivo ni sposobna sproščeno predati objemu svojega moža. Čim manj je doživljajskih stimulansov, tem bolj so za uspešen orgazem potrebni fiziološki stimulansi. Analogno, neverbalno komuniciranje omogoča različne interpretacije, ostaja večpomensko, zato je veliko vprašanje, ali bo partner res izbral stvarni pomen. Pogosto ga ne izbere, zato prihaja do nesporazumov, konfliktov. Ker se partner boji verbalizirati svoje dejansko doživetje, ker ga odriva od sebe, postaja nezadovoljen, nesrečen, misli, da ga partner ne razume. Zavaljo recipročnega vpliva med doživljajskim in fiziološkim prihaja do negativnega vpliva tudi na seksualno aktivnost. V mnogih primerih se prav v tem skrivajo vzroki za impotenco in frigidnost.

Mnogi problemi bi se razblinili, izognili bi se številnim konfliktom in nesporazumom če se bi manj učili o tem "kako naj počnemo te stvari", ampak kako se pogovarjati "o teh stvareh".

1.3. PERSPEKTIVE SPOLNOSTI SKOZI ČAS

Pomembno sporočilo zgodovine je, da so sodobni pristopi k spolnosti del nenehno razvijajočega se procesa. To pomeni, da mnoge manifestacije spolnosti modernega časa izhajajo iz davnine oziroma, da so nekatere od njih splošne lastnosti človeka kot vrste, druge pa posledica družbenih odnosov in stopnje kulturnega razvoja določenega okolja (Košiček, 1982).

1.3.1. Spolnost skozi zgodovino

O spolnosti izpred več kot 10.000 leti lahko sklepamo na podlagi kipov in slik in čeprav nam že govorijo o neki zavesti o spolnosti, pa to ni dovolj, da mi lahko sklepali o takratnih mišljenjih in navadah. Zapisi, slike in skulpture 5000 let pred našim štetjem in naprej dajejo jasnejšo sliko o spolnem mišljenju, vrednotah, zakonih; prikazujejo cirkumcizijo, spolni ud, homoseksualnost in mnoge druge običaje.

Zgodovinski zapisi iz obdobja našega štetja so jasnejši in povedo mnogo o razvoju vedenja, mišljenja in zakonov v zvezi s spolnostjo. Zapisi iz Evrope (vpliv židovsko-krščanske tradicije), Srednjega vzhoda (prevladujoči muslimani), Indije (hinduji) in Kitajske (budisti in konfucionisti) kažejo obsežne spremembe v stališčih do spolnosti (Ooijen in Charnock, 1994).

V posameznih verskih skupinah in organizacijah je najbolj običajen ukrep, da opišejo zaželeno spolno vedenje in tudi prepovedano spolno vedenje ter posledice prekršitve pravil. Navodila ali pravila so lahko zelo podrobna in toga ali pa široka in prilagodljiva (Atkinson, 1998). Kar je napisano v Svetem pismu, ima namen voditi in usmerjati ljudi, da bi spoštovali spolna občutja in dejanja. V Evropi, kjer je imelo svoj vpliv krščanstvo, smo sprejeli mišljenja, vrednote in zakone osnovane na židovsko-krščanski tradiciji.

1.3.2. Sodobna perspektiva spolnosti

V današnjem času je prisoten pogled na spolnost, ki ne zanika, da je spolnost namenjena ploditvi in užitku, da je oblika vzvišenega združevanja, temu pa dodaja še misel, da izražanje spolnosti služi človekovi osebni rasti. V humanistični psihologiji danes poudarjajo, da so

mnoge bolezni, ki sta jim podvržena tako posameznik kot družba, posledica nezadovoljene temeljne človekove potrebe po rasti, razvoju in zorenju. Proces rasti zajema celotno osebnost, všteti spolnost (Holroyd in Holroyd, 1987: 31).

Pojmovanje spolnosti se je torej zelo spremenilo: dimenzijam razmnoževanja in užitka sta bili dodani dimenziji ljubezni in osebne rasti. Ob upoštevanju navedenih značilnosti v zreli partnerski ljubezni ne moremo mimo spolnosti in obratno pri spolnosti ne moremo mimo ljubezni. Na področju spolnosti se pokaže naš odnos do ljubezni. Ljubezen in spolnost sta medsebojno povezana in krožno s povratno povezavo oz. t.i. "feedbackom" recipročno vplivata druga na drugo ali, kot piše Brajša (1982: 190): *»Kakovost odnosov med seksualnima partnerjema je premo sorazmerna s kakovostjo njune seksualnosti«*.

O spolnosti dandanes obstaja veliko literature o tem, kako naj te "stvari" počnemo; na internetnih straneh, v dnevnih časopisih in revijah, knjigah je polno nasvetov o poznavanju tehnike za doseganje večjega užitka, kako, kdaj in kolikokrat naj bi dosegli orgazem, kolikokrat na teden je primerno itd. Razne raziskave o spolnosti so polne števil in podatkov, iz katerih lahko ugotovimo samo to, da smo v današnji družbi obsedeni s storilnostjo na vseh področjih. Bolj kot kakovost odnosa med moškim in žensko, ki vpliva na njuno zadovoljstvo v spolnosti, nas zanimajo številke: kako dolgo je trajalo, kolikokrat se je zgodilo, s koliki partnerji in koliko orgazmov smo doživeli. Statistična pogostost določenega vedenja pri ocenjevanju kakovosti spolnega življenja pa nam da napačne rezultate, saj pozablja, da so ocene spolnosti zelo subjektivne, zato spolnega zadovoljstva ne moremo ocenjevati z merili intimnega življenja drugih. Pogosti spolni odnosi ne pomeni nujno uspešnega spolnega življenja. Pavao Brajša piše (1982: 130), da kakovost naše spolnosti ni odvisna od teh kriterijev ampak od dejavnika, ki našo spolnost loči od živalske: *»Ni pomembno, kako te stvari počnemo, veliko pomembnejše je, ali jih počnemo kot ljudje, ali pri tem priznavamo partnerja kot človeka, kot celovitega človeka, ali ga potrebujemo vsega ali pa le njegov del«*. Za Brajša, ki je iskal temelje za razlago spolnosti v odnosni psihodinamiki, je spolnost v prvi vrsti odnos – *»odnos med ljudmi in ne med spoloma, saj se v seksualnih odnosih srečujejo ljudje, ne spola, nosilci spolnosti prek spolnosti«* (prav tam). Spolnosti ne moremo ločevati od človekove osebnosti in medčloveških odnosov. To pomeni, da mora v spolnosti prevladovati medčloveški in ne medspolni odnos. Sam zase, ločen od medčloveškega odnosa, medspolni odnos izgubi svoj smisel, zdrsne na živalsko raven in prav zato ne more več zadovoljevati

človeka kot človeka (prav tam). »Vse, kar velja za odnose med ljudmi, velja tudi za človekovo seksualnost«, pojasnjuje Brajša (1982: 135).

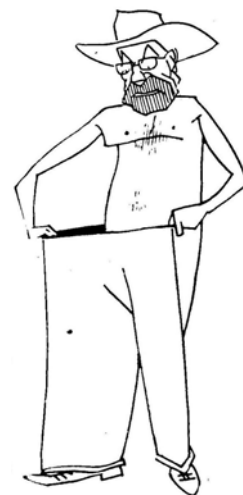
1.3.3. Raziskovanje in "osvobajanje" seksualnosti

Z razvojem diskurza o spolnosti, je "vednost" o spolnosti začela vstopati v družbeno življenje in ga začela preurejati. Giddens (2000: 35) v nasprotju s Foucaultom, za katerega je ta postopek »fiksni in enosmerni vdor "moči-vednosti" v družbeno organiziranost« (prav tam), gleda na ta pojav bolj kot "institucionalno refleksiven pojav", nekaj, kar je nenehno v gibanju. Institucionalen je zato, ker je temeljni strukturni element družbene dejavnosti v modernih okoljih. Refleksiven je v smislu, da izrazi, ki jih vpeljuje, da z njimi opisuje družbeno življenje, rutinsko vstopajo v družbeno življenje in ga preoblikujejo – postanejo del okvirov delovanja, ki jih prevzamejo posamezniki ali skupine. Širjenje institucionalne refleksivnosti je za Giddensa (2000: 36) posebna značilnost modernih družb v razmeroma nedavnem obdobju, k čemur je v veliki meri prispevala večja geografska mobilnost, množični mediji in kup drugih dejavnikov, ki so spodrezali tradicionalne elemente v družbenem življenju. »Nenehna refleksivna inkorporacija znanja ne zapolnjuje le-te vrzeli, temveč izziva spremembe, ki se hitro širijo med osebnimi pa tudi globalnimi konteksti delovanja« (prav tam).

Znano nam je, da so bile ženske v zahodni kulturi dolgo zatajene kot spolna bitja. Marie Stopes, pionirka v proučevanju rojstev v Veliki Britaniji, je leta 1918 izdala knjigo *Zakonska Ljubezen*. Knjiga je sprožila zelo velik kritični odmev. Njena revolucionarnost je bila v trditvi, da je ženska zmožna uživati v ljubezni prav tako kot moški. »Kadar moškemu zaradi neznanja ne uspe spolno zadovoljiti svojo ženo, je tudi sam oropan najbolj vzvišenega in najlepšega doživetja, ki ga omogoča spolni odnos« (Stopes v Holroyd in Holroyd, 1996), je le eden izmed njenih zapisov. Opazimo lahko, da je s tem avtomatično problematizirala moško seksualnost, ki je bila vse do tedaj s tega stališča nedotaknjena. Seksualnost kot vir zaskrbljenosti, ki je potrebovala rešitve, je bila do tedaj naravnana le na ženske, ki so hrepenele po spolnosti. V nasprotju z žensko pa se je moška seksualnost dolgo zdela neproblematična v kontekstu ločenih in neenakih družbenih okoliščin.

S problemi spolnosti so se ukvarjali tudi drugi avtorji, vendar je bilo njihovo delo bolj akademsko, namenjeno ožjemu krogu bralcev. Eden od najvplivnejših je bil Havelock Ellis,

ki je v delih *Moški in ženska* (1894) in *Študije iz psihologije spolnosti* v sedmih zvezkih (1910) stalno poudarjal, da spolna nezadoščenost in vzdržnost ženski škodita (prav tam). Njun sodobnik, ki je prav tako veliko prispeval k razmišljanju o spolnosti je bil Sigmund Freud. Njegova dela so močno vplivala na kulturo in družbo. Freud je ljudem pomagal do spoznanja, kakšen pomen ima za človeško življenje spolna energija, da je lahko vzrok človekovega nezadovoljstva ali spodbuda k njegovim najvišjim dosežkom. Freud je bil prepričan, da vsi človeški problemi izhajajo iz spolnosti. Njegove ugotovitve o ženskah in ženski spolnosti so bile dostikrat neznanstvene, napačne in polne posmeha (znana je karikatura Freuda, ki si zaskrbljeno kuka v hlače.). Kljub temu pa je imel velik vpliv na spolno revolucijo, saj je pripomogel k temu, da je bila spolnost priznana za glavni človeški nagon.

Slika 1.3.3—1: Karikatura Freuda, ki si zaskrbljeno kuka v hlače – norčuje se iz njegovega prepričanja, da vsi problemi izhajajo iz spolnosti (Holroyd in Holroyd, 1996: 13)

Na razmišljanja o spolnosti je v sedemdesetih letih močno vplival nekdanji Freudov učenec, psihoanalitik Wilhelm Reich. V svojih delih je skušal osvobajati od tradicionalnih stališč sodobnikov do spolnosti in je dokazoval, kako so psihološko in družbeno škodljiva. W. Reich je zagovarjal mnenje, da imajo vsiljena stališča pomen in moč zaradi katerih ljudje ne morejo uživati v vseh vidikih življenja. Kadar ta stališča izgubijo svoj pomen in moč, ljudje manj menjavajo partnerje in začnejo resnično uživati v življenju. Monogamija je po W. Reichu (1994: 156) nastala iz »*koncentracije bogastev v eni roki*«, ali kakor piše Engels (prav tam), da je nastala iz potrebe »*zapustiti ta bogastva otrokom tega in nobenega drugega moža*«. Privatno-gospodarska družba je torej tista, ki ima interes za seksualno zatiranje, ki ga potrebuje za ohranitev dveh svojih najbolj bistvenih institucij, trajnega monogamnega zakona in patriarhalne družine (Reich 1984: 68). Samonikla družba ni poznala seksualnega zatiranja, prav tako kot ga ne pozna naravna organizacija živih bitij. Šele privatno gospodarstvo in patriarhat sta ustvarila vse ekonomske interese, ki so odtlej baza morale, ki zanika seksualnost. Po Reichovem takratnem prepričanju je civilizacija na poti do popolne liberalizacije spolnosti. Civilizacijo naj bi uničili ali vsaj temeljito spremenili. Med spremembami pa naj bi bila tudi ukinitve zvestobe enemu samemu partnerju. Reich je bil prepričan, da zatiranje seksualnosti vodi v bolezn.

Tudi Foucault v Zgodovini seksualnosti zagovarja podobno hipotezo o potlačitvi kot Raich, po kateri je v sodobni civilizaciji viden nadzor nad notranjimi goni. Potlačitev je za Foucaulta cena za vse večja ugodja, ki nam jih ponujajo moderne institucije. Civilizacija pomeni disciplino, iz discipline pa je razviden nadzor notranjih gonov (Giddens, 2000: 24). Izum seksualnosti je bil za Foucaulta del določenih očitnih procesov, ki so delovali pri oblikovanju in utrjevanju modernih družbenih institucij. Moderne države in moderne organizacije so odvisne od zelo natančnega nadzora prebivalstva v času in prostoru (Giddens, 2000: 28).

Po drugi svetovni vojni so k razumevanju človeške spolnosti največ prispevali seksologi. Običajno so bili to znanstveniki ali zdravniki, ki so začeli statistično z vprašalniki proučevati človekovo spolno vedenje na velikih skupinah ljudi. Pionir na tem področju je bil ameriški biolog Alfred C. Kinsley (1894-1956) s sodelavci. Svoje izsledke je Kinsley objavil v dveh obsežnih poročilih: Spolno vedenje moškega (1948) in Spolno vedenje ženske (1956). Ameriška javnost se je tiste čase odzvala burno, bodisi ogorčeno ali presenečeno in tudi z odobravanjem.

Kinsley, Ellis, Masters, Johnsonova in drugi so prispevali v zakladnico seksološkega znanja več kot vsa znanost preteklih stoletij.

1.3.4. Seksualna revolucija

Seksualna revolucija, skupni imenovalec upora proti vietnamski vojni, študentskih protestov in hipijevskega gibanja, je izbruhnila leta 1968, dobrih deset let po smrti seksologa Alfreda Kinsleya (1894-1956), v več pogledih pa se je napajala prav iz empiričnih dognanj, ki jih je Kinsley objavil v Spolnem vedenju moškega (1948) in Spolnem vedenju ženske (1956). Tabuji, povezani s spolnostjo, so v veliki večini liberalnega sveta padali v pozabo. Pornografija je dobila zeleno luč, seksologija je pridobivala na vplivu.

Seksualna revolucija je med drugim vplivala tudi na to, da se je v medijih začelo sproščeno pogovarjati o spolnosti ter da sta pop kultura in umetnost začeli prikazovati spolnost brez bojazni, omejitev in zadržkov. Z izbruhom seksualne revolucije so predsodki postali stvar preteklosti. Moralnih zadržkov ni bilo več oziroma so postali svobodna izbira posameznika, ki jih ni imel več pravice vsiljevati drugim (Holroyd in Holroyd, 1996: 26).

Sedemdeseta leta so torej s filozofijo osvobojenosti od vseh predsodkov poleg številnih sprememb, ki so temeljito predrugačile podobo zahodne družbe, prinesla tudi popolnoma nov pogled na seksualnost. Seksualna revolucija je prinesla idejo svobodne ljubezni in svobodne spolnosti. Življenjski slog hipijev in nove, revolucionarne oblike seksualnega eksperimentiranja pa so kmalu postali dobičkonosno tržno blago, za katerim je danes ena najmočnejših tržnih sil - industrija seksa. Podatki o proizvodnji ter prodaji vseh mogočih erotičnih pripomočkov in seksualnih igralk (vibratorjev, krem in losjonov, lutk, pornografskih revij, videokaset), kažejo da se je njihova prodaja v prvih dvajsetih letih po seksualni revoluciji povečala za sedemkrat, samo v devetdesetih letih pa se je dobiček od prodaje kar potrojil (Rozman v predgovoru v Carnes, 2006:24).

1.3.4.1. Pozitivne in negativne strani seksualne revolucije

Sprememba v naši družbi, ki je spolnost sprva prezirala, nato pa jo začela nenadoma ceniti, je bila zelo nagla....kar je povzročilo zmedo in negativne strani.

Trdimo lahko, da je seksualna revolucija vsekakor spremenila poglede na spolnost, vendar se lahko tudi opravičeno vprašamo, ali so se stvari spremenila na boljše ali na slabše. Stuart in Susan Holroyd se v knjigi Ljubezen in spolnost (1987:10) sprašujeta, kaj je seksualna revolucija prinesla tako družbi kot vsakemu posamezniku. Avtorja navajata različne pomene spolne revolucije. Nekaterim naj bi pomenila spolna revolucija predvsem spremembo statusa in vloge ženske v sedanjem svetu. Drugim pomeni večjo popustljivost do čisto hedonističnih spolnih odnosov in odkritega prikazovanja erotike v občilih, zlasti filmih in revijah. Tretji mislijo z njo na odkritejše in sprejemljivejše stališče do človeške spolnosti, ki je premagalo sram in občutek krivde, ki so siromašili spolno življenje prejšnjih generacij.

Na koncu pa avtorja prihajata do zaključka, da je seksualna revolucija mnoge spolno osvobodila, spet drugi pa so postali njene žrtve. *»Ljudem je najverjetneje res prinesla večjo pravico do ljubezni in spolnosti, po svoje pa je zmanjšala možnosti, da bi ljubezen zares razumeli in doživeli«* (prav tam).

"Seksualna" revolucijo po pisanju Giddensa (2000: 35) *»ni zgolj ali celo predvsem spolno nevtralni napredek v seksualni permisivnosti«*, temveč vključuje revolucijo ženske spolne

avtonomije in razcvet moške in ženske homoseksualnosti, ki je pomembno prispeval k razvijanju spolne svobodomiselnosti.

Stuart in Susan Holroyd ter Gerhard Hauer vidijo problem današnjega pojmovanja spolnosti prav in tudi v seksualni revoluciji. Po zakoncih Holroyd (1987: 33) so njeni pristaši dali preveč poudarka razumevanju spolne patologije in spolnim tehnikam namesto osebnostni rasti in medsebojnemu razumevanju, tako je spolna revolucija sicer dala ljudem več svobode v ljubezni, ni pa jih naučila globljega razumevanja ljubezni, življenja in spolnosti; *»narobe, nemalokrat je zasejala vanje nemalo zmede in dvomov«* (prav tam). Hauer (1986:25) prav tako ugotavlja, da je seksualna revolucija zanemarila zaupanje, varnost, odgovornost in ljubezen. *»Kadar družba preveč poudarja spolne potrebe v ljudeh, zakrni možnost za doživljanje nežnosti in ljubezni«* (prav tam).

G. Hauer (1987:12) piše, da se v svoji praksi vedno znova srečuje s problemi, ki se tičejo ljubezni, nežnosti in spolnosti. Pravi, da pogosto opazi negotovost in nemoč. *»Vsi obljublajo spolno svobodo. Toda vse več in več je primerov, ko je ta ponujena spolna osvoboditev privedla v zaslužjevanje in odvisnost.«* Spolna revolucija je res začela upoštevati človekove potrebe, vendar je kljub temu mnogo mladim in tudi odraslim prinesla velike emocionalne probleme. Zahteva po večji odkritosti in vzgoji je bila torej vsekakor upravičena, vendar pri vsem tem ne smemo pozabiti, da se ljubezen in spolnost prepletata in da ju je potrebno razlikovati. Samo površna spolnost kmalu postane monotona in edino upanje za spremembo je sklenitev pravega razmerja. Obstaja pa tudi nevarnost, da površnost postane privajeni odziv v vseh odnosih moški-ženska. Tako izgine vsako upanje za poglobitev in ostane le praznina.)

Ena od najpomembnejših zaslug spolne revolucije, mimo katere ne moremo, je priznanje ženskega orgazma. Prej so bili mnogi prepričani, da večina žensk sprejema spolnost kot nujno zlo, ki spremlja opravljanje vloge soproge in matere. Le redke naj bi v tem zares uživale, te pa so od tega živele ali pa bile na slabem glasu. Po spolni revoluciji sta oba spola spremenila svoje mnenje. Ženske so začele sprejemati ljubezen brez občutkov krivde in greha, mnoge so šle še dlje in zahtevale orgazem kot svojo pravico in kot normalno posledico srečanja, pri katerem enakovredno sodelujejo. Tudi za moške je bilo to nekaj novega v spolnih odnosih. Ženske so zdaj od njih pričakovale, da jim bodo omogočili enako spolno zadovoljstvo kot sebi. Razbremenjeni so bili občutka, češ da žensko, ki jo ljubijo, silijo k nečemu

neprijetnemu. Neredki so spoznali, da prinaša omogočanje užitka zadovoljstvo tako tistemu, ki daje, kakor tistemu, ki sprejema.

1.3.5. Pojav t.i. »plastične seksualnosti«

Plastična seksualnost je *»razsrediščena seksualnost, osvobodjena potreb po reprodukciji«* (Giddens, 2000: 8). Rodila se je iz težnje, ki se je porodila v poznem 18. stoletju, da bi omejili velikost družine, pozneje pa se je še bolj razvila kot posledica širjenja moderne kontracepcije in novih reproduktivnih tehnologij.

Giddens (2000: 33-34) opisuje, kako se je spolnost v 19. stoletju pojavila kot *»del progresivne diferenciacije seksa od potreb reprodukcije«* (Giddens, 2000: 34) in posledično vodili k t.i. "plastični" seksualnosti. Zakonska zveza je v 19. st. začela temeljiti tudi na drugih razlogih, ne le na presoji ekonomske koristi. Širjenje idealov romantične ljubezni je dejavnik, ki je zakonski zvezi prinesel drugačen pomen. Značilnost predmoderne kulture, da morata zakonca imeti veliko družino, je izpodrinila težnja po omejitvi velikosti družin, kar je prineslo zgodovinsko spremembo na področju spolnosti. Spolnost se je za množico žensk lahko prvič ločila od neskončnega cikla nosečnosti in porodov. Zgodovinsko je bilo zmanjšanje velikosti družine tako pogoj kot posledica modernih metod kontracepcije. Za ženske – in delno v drugačnem smislu za moške – je seksualnost postala prilagodljiva in jo je posameznica lahko oblikovala na razne načine, postala je njena potencialna "last" .

1.3.6. Posledice preobrazbe intimnosti

Nekoč sta bili vlogi moža in žene jasno določeni in sta se dopolnjevali. Soprog je imel vodilno vlogo, služil je kruh, skrbel za imetje in odločal, žena pa je skrbela za gospodinjstvo, rojevala in vzgajala otroke ter stregla možu. Pri krščanskem poročnem obredu je nevesta obljubila, da bo moža "ljubila, spoštovala in ubogala", in s tem očitno sprejela podrejeno vlogo, ki je bila zaradi njene ekonomske odvisnosti običajno še toliko bolj poudarjena.. Ko so ženske dobile volilno pravico, ko so se začele izobraževati in so postale ekonomsko neodvisne, se je morala takšna oblika zakona s strogo razdeljenima vlogama seveda nujno spremeniti, všteti spolnost (Holroyd in Holroyd 1987: 166).

Ženske so dandanes veliko bolj svobodne pri izražanju svoje spolnosti kot so bile njihove mame in babice. V preteklosti je družba ženski dovoljevala spolnost le za izpolnitev njene biološke vloge – rojevanja otrok. Novo žensko pojmovanje spolnosti, po katerem ženske dejansko uživajo v spolnosti in se v njej uresničujejo, je bilo v naši kulturi sprejeto razmeroma pozno.

Giddens (2000) omenja, da kolikor bolj so te pretekle družbene oblike izgubljale (čeprav še vedno imajo vpliv), toliko bolj bi lahko pričakovali, da bo moška spolnost zašla v težave in da bo zelo pogosto prisilna. Moški so tesnobo glede spolnosti skrivali pred pogledi tako dolgo, dokler so obstajale različne družbene razmere, ki so jo varovale (1. prevlado moških v javni sferi; 2. dvojna merila; z njimi povezano delitev žensk v čiste - tiste s katerimi se lahko poročiš - in nečiste - prostitutke, lahkoživke, priležnice, čarovnice; 3. razumevanje spolnih razlik, kot da so dane od boga, narave ali biologije; problematiziranje žensk kot skrivnostnih ali iracionalnih v svojih željah ali dejanjih; 4. spolna delitev dela). *»Zmožnost in potrebo žensk, da se spolno izražajo, smo, vse dokler nismo bili že globoko v 20. stoletju, pometali pod preprogo, enako pa smo ravnali s sočasnim travmatiziranjem moškega«*, piše Giddens (2000: 123). V primerjavi z ženskami je več moških spolno nemirnih, saj kolikor bolj ženske pritiskajo k etiki *sotočne ljubezni*¹, toliko bolj moška čustvena odvisnost postaja nevzdržna. Moška seksualnost je tako razcepljena med samozavestno spolno prevlado, vključno z uporabo nasilja na eni strani, in nenehnimi tesnobami glede spolne moči na drugi (prav tam).

Živimo v obdobju, za katerega je značilno spoznanje o odsotnosti kakršnihkoli trdnih tal, ki bi omogočala brezskrbno oziroma univerzalno identifikacijo (Praprotnik, 1999). V sodobni zahodni družbi tradicionalne vloge moškega in ženske izginjajo, nove pa se še niso izoblikovale. Ozka in toga spolna vzgoja ogroža celovit osebnostni razvoj, saj preprečuje posamezniku, da bi v celoti razvil svoje potencialne. Psihologi so že pred časom ugotovili, da je posameznik, ki ima izražene obojne, tako tipične moške kot tipično ženske lastnosti, bližje osebnostni zrelosti. Vendar lahko povečana negotovost in nejasnost v oblikovanju spolne identitete vpliva na kakovost medsebojnih odnosov in ogroža intimnost ter partnerstvo (Musek, 1997).

¹ Termin "sotočna ljubezen" Giddens (2000:67-68) uporablja za razmerje, ki predpostavlja enakost pri čustvenem dajanju in sprejemanju ter medsebojnem dajanju spolnega užitka. Ljubezen se tu razvije samo toliko, kolikor se razvije intimnost.

1.4. KONSTRUKCIJA SPOLOV IN SPOLNOSTI

Verjetno o nobeni stvari ni bilo toliko pristranskega in nesmiselnega, neutemeljenega in nekritičnega govorjenja in pisanja kot o naravi in vlogi spolov. To je bilo in še vedno je predmet številnih diskusij tako v strokovnih krogih kot v povsem vsakdanjem življenju. Opravičevanje te delitve so mnogi avtorji videli in vidijo v "naravi", torej prirojenih, anatomsko-fizioloških razlikah med moškimi in ženskami. Zelo težko je objektivno (po predpostavkah t.i. *objektivistične epistemologije*²), nepristransko pojasniti, kdaj in predvsem zakaj je v zgodovini prišlo do te delitve, ki ljudem še danes povzroča toliko frustracij in medsebojnih konfliktov. Feministke velikokrat poudarjajo izkoriščenost žensk s strani moških, njihovo "izgubo" nasproti moškim, ki so le "dobivali". Kadar se držimo tako grobe delitve, kot je delitev na "moškost" in "ženskost", se ne zavedamo, da izgubljammo tako moški kot ženske, saj smo oboji prikrajšani za rast in razvoj, ki nam jo preprečuje že naša z rojstvom določena shema o nas samih in o svetu z gledišča našega biološkega spola.

Giddens (2000: 129) ugotavlja, da če bi sprejeli načelo, da je vsak spol tisto, kar drugi spol ni, bi se moška in ženska seksualnost brez težav prepletali, avtorja Holroyd (1987: 28) pa opozarjata, da *»pojma moškosti in ženskosti nista isto kot pojma moškega in ženske, vseeno pa se ju med seboj pogosto meša«*. Praktično nemogoče je znanstveno opredeliti moškost in ženskost, kajti vse opisane značilnosti temeljijo na tradiciji in kulturi. To, kar pogosto nazivamo kot "naravno" in samoumevno, je v resnici samo "kulturno" (prav tam).

»Na področju seksualnosti obstaja veliko razlik med moškim in žensko in večje kot so, bolj so družbeno vsiljene in umetne«, pojasnjuje Rainer (2002: 259) v svoji knjigi s pomenljivim naslovom *»Spola si je nekdo izmislil«*. Rainer ugotavlja, da pri mladih dajejo še vedno v večini primerov iniciativo fantje, dekleta pa so še vedno ta, ki "dajejo" in se boje, da bi izpadle negativke. *»Seksualnost se obravnava še vedno kot ženska dominacija, kajti ženska se odloča, če bo "dala" ali ne«* (Rainer, prav tam: 80). *»Pojem "kurba" neprestano visi nad večino...«* (prav tam: 208-209). Slednje potrjujejo tudi rezultati dela Lilian Rubin (1990 po

² Objektivistična epistemologija temelji na predpostavkah "kibernetike opazovanih sistemov" (von Foerster). "Opazovanih" zato, ker se opazovalec postavlja v položaj nepristranskega opazovalca, ki opazuje svet "tam zunaj" na tak način, da »prepozna dogodke, ki so videti med seboj povezani v smiselni niz oziroma celoto. Objektivistična epistemologija temelji na kriterijih znanstvenega raziskovanja, za katero so značilni: neodvisnost, nepristranskost, ponovljivost, predvidljivost... (Šugman Bohinc, 1997).

Giddens, 2000), ki je leta 1989 v ZDA izvedla raziskavo, s katero je prikazala splošne družbene spremembe pri spolnem vedenju na podlagi medsebojnega primerjanja različnih generacij.

1.4.1. Raziskava o spolnem vedenju 1989, ZDA (Rubin 1990 v Giddens, 2000: 15-18)

V raziskavo je bilo zajetih skoraj tisoč ameriških heteroseksualcev, starih od 18 do 48 let. Rubinova pojasnjuje, da je v zadnjih nekaj desetletjih v razmerjih med moškimi in ženskami prišlo do »*sprememb skoraj vrtoglavih razsežnosti*« (prav tam). Pri starejši generaciji sta oba spola cenila nedolžnost deklet pred poroko. Dekleta, ki so bila spolno dejavnejša, so ljudje, vključno z moškimi, ki so jih "izkoristili", obrekovali. Prav kakor je družbeni sloves deklet temeljil na tem, ali se znajo upreti spolnim osvajanjem oziroma jih obrzdati, je bil družbeni sloves fantov odvisen od tega, koliko deklet so znali spolno osvojiti. Pri mlajši generaciji žensk so se sicer v raziskavi še pokazale razlike med pridno in poredno punco, vendar se je odnos številnih najstnic do spolnosti v primerjavi s predhodnimi generacijami žensk radikalno spremenil. Rubinova v omenjeni raziskavi prav tako ugotavlja, da so spremembe v spolnem vedenju in odnosu do spolnosti pri dekletih veliko izrazitejše kot pri fantih. Večina fantov, zajetih v raziskavo, je občudujoče govorila o prijateljih, ki so bili s številnimi dekleti, hkrati pa so obsojali dekleta, ki so se enako vedla. Nekaj deklet iz vzorca Rubinove se je merilo s tradicionalnim moškim spolnim vedenjem, kar so počele odkrito in z nekaj kljubovalnosti, večina fantov, ki jih je Rubinova seznanila s takimi dejanji, pa se je odzvala z ogorčenjem. »*Še vedno so hoteli neke vrste nedolžnost*« (prav tam). Rubinova je v raziskavi prišla do zaključka, da moški večinoma pozdravljajo to, da so ženske postale spolno bolj dostopne in trdijo, da bi v vsakem daljšem spolnem razmerju želeli partnerico, ki bi jim bila intelektualno in ekonomsko enaka. Vendar pa po ugotovitvah Lilian Rubin kažejo očitno in globoko zakoreninjeno nelagodje, ko se soočijo s tistim, kar take želje spremlja. Moški trdijo, da hočejo enakost, vendar je iz njihovih trditev velikokrat razvidno, da bodisi zavračajo tisto, kar to zanje pomeni, oziroma so zaskrbljeni zaradi tega.

1.4.2. Moška in ženska seksualnost v različnih teorijah spolnosti

Za razliko med "moško" in "žensko" spolnostjo obstajajo številne, raznolike razlage: da je moška spolnost močnejša od ženske; da imajo ženske močnejše prirojene moralne lastnosti;

da je razlika posledica vlog, ki jih imata spola pri razmnoževanju; da je razlika povsem fiziološka. O tem vsekakor ni enotne sodbe, saj si avtorji v tem niso edini in pogosto drug drugemu izpodbijajo teorije. Težko je namreč opredeliti, od kdaj in predvsem zakaj razlike, vsak avtor namreč utemeljuje svojo teorijo.

Nelsonova (2001) predstavlja zanimiv pogled na spolnost v okviru teorij o spolnosti, zato jo povzemam v nadaljevanju.

Biologi razmišljajo o spolnosti kot o naravnem nagonu, ki razkriva živalsko naravo človeka. Osnovna trditev njihovega dela je, da se moški in ženske bistveno razlikujejo glede spolnih potreb in želja zaradi genitalnih in reproduktivnih razlik.

Sociologi imajo različen okvir za razumevanje spolnosti, vendar imajo njihovi argumenti podobno pomanjkljivost. Moškost in ženskost je izražena v omejenem kontekstu – socialne vloge so nadomestile biologijo kot osnovni temelj za spolno vedenje.

Psihoanaliza obsega niz teorij ter pomen, ki ga posameznik daje spolnim aktivnostim, pri čemer je Freudovo delo (1977) osrednje. *»Freud se je bojeval za rehabilitacijo spolnosti in je v resnici veliko storil zanjo – opozoril je na vpliv spolnosti na ravnanje ljudi in pojav nevroz – vendar se ni mogel v celoti otresti protispolnega odnosa svoje okolice. V spolnem življenju odraslih je imel za povsem naravno in sprejemljivo obliko spolne dejavnosti samo spolno združitev, ki zagotavlja oploditev. Domneval je, da je spolnost sama po sebi moška in zato ni upošteval specifičnosti ženske spolnosti«* (Košček, 1986: 125).

Nelsonova opisuje, da so bila zelo spodbudna dela Kinsleya in sodelavcev (1963) in Mastersa in Johnsonove (1966). Zadnja dva je motiviralo njuno mnenje o enakopravnosti spolov in njuna želja, da podpreta zadovoljujočo spolnost kot osnovo za dober zakon. Poudarila sta tudi podobnost med moškim in ženskim spolnim odzivom. S svojim delom in pristopi drugih avtorjev sta pripomogla k pristopu novih spolnih terapij v korist posameznikov in parov (Nelson, 2001).

Pisanje Foucaulta pa je spremenilo celoten koncept o spolnosti, ker je povzročilo radikalno preiskavo o zamolčanih delih v znanstvenih, medicinskih, psiholoških in socioloških opredelitvah glede spolnosti. Njegovo delo učinkovito pojasni prikrite domneve in sprašuje, kako razmišljamo o moči, različnosti in identiteti v odnosu do spolnosti.

Feministična, gejevska in lezbična gibanja so spremenila tradicionalen pogled na spolnost. Njihov odnos do kontrole rojstev in prekinitve nosečnosti je morda bolj kot karkoli vplivalo na zdravje žensk.

Resnica ... ali zgolj še ena zgodba

Očetovstvo ni biološko dejstvo tako kot materinstvo in se nekoč ni dalo dokazati tako kot danes. Mnoga primitivna ljudstva tudi niso poznala vloge moškega pri spočetju.

Veliko antropologov je mnenja, da so prav zaradi te brezbržnosti do očetovstva odnosi med moškimi in žensko pri primitivnih ljudstvih tako svobodni in neprisiljeni. Ko so v naprednejši družbi ljudje spoznali vlogo moškega pri spočetju, sta moška želja po zakonitih potomcih ter hotenje, da bi svoje premoženje zapustil svojim otrokom, pripeljala do tega, da je postal zatiralec žene. "Čistost" ženske je bila zanj edino zagotovilo, da so njeni otroci tudi njegovi. Zanj je postalo najvažnejše, da je imela spolne odnose samo z njim. *»Odkritju očetovstva je sledilo podjarmljenje žensk, saj je bil to za moške edini način, da si zagotovijo krepost«* (Russel v Green, 1973: 126).

Zvezo med spolnostjo in grehom so, tako kot večino religij, izumili moški. Grešna spolnost pa je bila povezana z žensko (prav tam).

1.4.3. Pogled na tipologijo vlog dečkov in deklic, moških in žensk

Tudi še dandanes v sodobnem svetu so moški (vsaj navidezno) vladarji tega sveta. Vse glavne družbene funkcije zasedajo v večini moški. Ponekod so ženske še popolnoma brezpravni stroji za izdelavo potomcev (po možnosti moških, kar velja predvsem za Indijo in Kitajsko, kjer so deklice nezaželeni in družini predstavljajo samo strošek), za seks in za nižja opravila. Baršek (2006:43) piše, da so moški s svojim načinom vladanja uspešno zatrli kali neodvisnosti, inteligence in kreativnosti v ženskah. *»Ve se namreč, da so punce v šoli bolj uspešne kot fantje, ko pa se začne ljubezen in seks, pa se vse spremeni«* (prav tam).

Pri pogledu v preteklost zasledimo pri obravnavanju spola in spolnosti značilno tipologijo "moškosti" in "ženskosti". Navajam samo nekaj primerov, ki vsebujejo polarizacijo:

- Opravičevanje drugotnega in podrejenega položaja žensk se je v vsakdanjih praktičnih potrebah Cerkve kazalo v izjemno močnem poudarjanju Marijinega lika, ki je bila

edini lik in vzor, ki so ga postavljali pred kristjanke. Manca Logan v knjigi *Ženska, cerkev in družina*, citira M. Berganta (Bergant, 1981, v Jogan, 1986: 23): *»Kljub množici svetopisemskih zgodbah, ob katerih bi se lahko oblikovale osebnosti žensk, se je v praksi utrdil model Marija:Eva z dvema poloma: na eni strani je ideal božje matere kot darovalke življenja in ohranjevalke večne ljubezni, miru in tudi transcendence ob odstranitvi praktične spolne razsežnosti, na drugi je ženski lik poželjive grešnice, ki predstavlja tudi vir vsega zla in grešnih skušnjav za moškega.«* Ta negativna opredelitev ženske (Eve) je temeljila na pojmovanju prvotnega greha. Materinska ideologija (lik Marije) pa ima antiseksualno jedro: biti mati je nasprotno od biti ljubica.

- V naši kulturi je do nedavnega predvsem krščanstvo ljudem predpisovalo, kako morajo živeti. Religiozna sporočila (predvsem iz otroštva) seks enačijo z grehom in zlom. Posledica tega so ranjeni in zlorabljeni otroci, ki so odraščali s sovraštvom do lastne seksualnosti, hkrati pa gojili cinično nezaupanje do religije. Starši in religiozne avtoritete lahko posredujejo negativna sporočila o seksualnosti, kar lahko v otrokovih mislih pusti globoke posledice (Carnes, 2006: 329). Cerkev je zanemarjala načine življenja, ki so po meri človeka. Krščanstvo je delilo človeka na dušo in telo. Dušo je povzdigovalo, telo pa omaloževalo. V tem kontekstu je seksualnost veljala za povsem telesno in v skladu s tem so jo obravnavali kot nekaj manjvrednega, če ne že kot nekaj slabega. Glede na primarno delitev na duhovno in telesno je bilo treba najti opravičilo za tista dejanja, ki so telesna in tako "pregrešna" ter zla sama po sebi, ker so telesna, ter jih pojasniti tako, da je njih uresničevanje vendarle čisto. Tako je bila spolnost upravičena samo za prokreacijske namene ter dopustna samo v okviru monogamne zakonske zveze (Jogan, 1986).
- V viktorijanski dobi je bila spolnost tabu, zastražena z občutkom krivde in s strahom. Ker so spolne stike med ljubimci omadeževali, je stopila v ospredje čez mero sentimentalna romantična ljubezen. S tem, da so zavračali fizično zadovoljstvo, so možje in žene usmerili vso svojo energijo v domišljijo in v povzdigovanje čustev. Kljub vsej svoji navidezni moralni trdnosti pa zakonski mož 19. Stoletja nikakor ni bil vzvišen nad skušnjavami. Zato se je v viktorijanski dobi prostitucija močno razcvetela. Družba, ki je sicer vztrajala na ženski čistosti, je bila manj stroga, kadar je šlo za delavska dekleta. Marsikatero izmed njih sta pahnili v prostitucijo lakota in beda

(Green, 1973). Moški so z napetostjo med *romantično ljubeznijo*³ in *amour passion*⁴ opravili tako, da so ločili udobje domačega okolja od seksualne priležnice ali prostitutke. Moški so svoj ciničen pogled na romantično ljubezen radi podprli s to delitvijo, ta prevladujoča dvojna merila pa ženskam niso omogočila enakega izhoda kakor moškim (Giddens, 2000: 50).

- Moške od rojstva naprej vzgajajo po tako imenovanih moških lastnostih (da mora biti močan, zanesljiv, odločen, varuh, aktiven, kavalir ipd.). S tako predstavo o sebi deček raste, stopi v puberteto in postane odrasel moški. Ta privzgojena predstava o sebi pogosto ne ustreza njegovim stvarnim lastnostim, saj pogosto ni nič drugega kot to, kar naj bi bil, ne pa to, kar v resnici je. Prav zaradi tega potrebuje ženskega partnerja, ki bo mu pomagal odigrati to vlogo. Od ženskega partnerja pričakuje povsem določeno vedenje. Vsiljuje ji povsem določeno vlogo, določeno vedenje, določeno reagiranje, ki mu služi za to, da bi utrdil in obvaroval svoj položaj, svoje predstave o sebi, ki pa so v resnici na trhlih temeljih. Posledica tega pa je, da vsiljuje ženski vlogo šibkega, nežnega, pasivnega, prilagodljivega, negotovega, nezavarovanega, nesamostojnega, emocionalno labilnega, občutljivega, nepopolnega partnerja. Te lastnosti naj bi opredeljevale "ženskost". In ker se tudi otrok ženskega spola vzgaja

³ Vpliv romantične ljubezni je po pisanju Giddensa (2000: 48) splošna družbena sila, ki jo je čutili od 18. stoletja naprej do razmeroma novejših časov. Avtor navaja več medsebojno povezanih vplivov, ki so doleteli ženske približno od konca 18. stoletja naprej in so vplivali na razvoj paradigme romantične ljubezni. Eden izmed njih je bilo ustvarjanje doma, drugi je bil spreminjajoča se razmerja med starši in otroci, tretji pa je bil »izum materinstva«. Z delitvijo področij pa je negovanje ljubezni postalo večinoma ženska naloga. Notranjo subverzivnost romantične paradigme romantične ljubezni je dolgo držala v šahu podoba povezanosti ljubezni s poroko in materinstvom, hkrati pa predstava, da prava ljubezen, ko jo enkrat najdeš, drži za vselej. Zakonca sta ohranjala učinkovit, čeprav morda ne najbolj zadovoljujoč zakon, tako da sta si razdelila delo po spolih, možovo delo je bilo plačano delo, ženino pa dom. S tega vidika je jasno, pojasnjuje Giddens, zakaj je bila omejenost ženske seksualnosti na zakon znamenje "spodobne" ženske.

⁴ "Amour passion" je besedna zveza, ki si jo je Giddens (2000: 43-44) sposodil od Stendhala, vendar tega ne razume v istem pomenu kot njen avtor. Giddens s terminom "amour passion" poimenuje strastno ljubezen kot nekaj, kar izraža splošno povezanost med ljubeznijo in splošnim razmerjem. Strastno ljubezen označuje nujna, ki jo loči od rutine vsakdanjega življenja. Lastnost strastne ljubezni je posebna začaranost, značilna je močna čustvena vpletenost. Strastne ljubezni po pisanju Giddensa niso skoraj nikjer priznali ne kot nujen in ne kot zadosten temelj za zakonsko zvezo. Strastna ljubezen je bila vselej osvobajajoča, vendar le v smislu, da je porajala prelom z vsakdanjo rutino in dolžnostjo.

tako, postane proces recipročen, razvijata ga oba partnerja. Tako moški kot ženska pričakujeta od partnerja natanko takšno vedenje, da bi tako lahko vztrajala v vlogi, ki jima je bila privzgojena s kulturnimi in vzgojnimi vplivi. Tako si zagotavljata in utrjujeta vsak svoj položaj v odnosu (Brajša, 1982: 180-181)

1.4.4. Posledice tipiziranja

Če se čutimo ločene, ustvarjamo zmedo in kaos med sabo in stvarmi zunaj nas. Borimo se z drugimi ljudmi in uničujemo okolje. Človek, ki ne sprejema zunanjega sveta kot grožnjo, lahko biva v sožitju z okoljem. Že stari indijski modreci so govorili, da »*strah izvira iz ločenosti*«. Ko nekdo sprejme na tako surov način vcepljeno delitev na dva spola, naredi predvsem škodo svojemu spolu oz. samemu sebi, kajti s tem sovraštvom bo v bistvu le bežal pred lastnim spolom in pred samim sabo, piše Rainer (2002: 166). Dalje pa pojasnjuje, da so konflikti na temeljnem področju, to je v odnosih med moškim in žensko, v bistvu konflikti v človeku samem. Beg pred nasprotnim spolom je vedno beg pred lastnim spolom. Bolj ko se namreč kdo loteva nasprotnega spola, manj je sposoben živeti svojega, kajti sovraštvo do nasprotnospolnih temelji ne le na strahu pred lastnim spolom, ampak predvsem pred samim sabo. Odnosi, s katerimi se avtor ukvarja, so v glavnem omejeni na odnos, ki ga ima posameznik do sebe, od tu naprej pa do partnerja in šele od tu naprej do drugih. Kdor se izgubi v sebi, bo vse, kar je drugačno od njega samega, zanj moteče in zaradi njegove šibkosti ogrožajoče, tako da pred tem ne bo samo bežal, ampak tudi in predvsem napadal. Na podlagi te teorije E. Rainer pojasnjuje tudi izvor predvsem radikalnega feminizma, šovinizma, rasizma in vseh ostalih zgodovinskih in sodobnih oblik diskriminiranosti.

Vsi radi iščemo vzroke za svoje težave in neuspehe zunaj sebe, v svoji okolici, pri drugih ljudeh. Ta človeška lastnost pa je še posebej razvita pri čustveno nezrelih osebah, in to toliko bolj, koliko manj samozavesti imajo. Številni moški npr. skrivajo svojo nesamozavest z napadalnim vedenjem do žensk. Ob vsaki priložnosti omalovažujejo ženske, na ves glas dajejo vedeti svoji okolici, da se jim ne zdijo vredne pozornosti, kaj šele truda, da bi jih osvojili, in časa, da bi se ukvarjali z njimi. Obnašajo se po načelu »*napad je najboljša obramba*«. M. Košiček (1989: 88) iz svojih izkušenj ugotavlja, da je prav tako negotov v razmerju do žensk moški, ki se pred njimi hvali s svojo domnevno velikansko spolno zmožnostjo, neubranljivo spolno privlačnostjo in domnevno bogatimi spolnimi izkušnjami.

Nesamozavestni moški pa pogosto tudi mislijo, da bodo svoje nezaupanje, ki ga čutijo do svoje moškosti, najlažje skrili s poudarjeno seksualno promiskuiteto. Tako imajo spolna razmerja z več partnerkami hkrati ali pa vsako zvezo ohranijo le malo časa.

To poglavje bi rada zaključila s svojim razmišljanjem o sodobnem svetu. Mogoče se človeštvo res lahko pohvali s svojim tehnološkim napredkom, vendar smo hkrati z razvojem le-tega nazadovali na osebnostnem oziroma medčloveškem področju. Kot paradoksalno pa se najbolj pokaže zlasti dejstvo, da po eni strani tako radi poudarjamo "naravne" oziroma prirojene razlike med moškimi in ženskami, katere je praktično nemogoče objektivno dokazati, po drugi strani pa prav naravo najbolj izkoriščamo v svoje egoistične namene (ubijamo živali, ropamo rudnine, onesnažujemo ipd.). Od kod potemtakem iskanje in predvsem potreba po iskanju opravičil za naše vedenje, če ne delamo nič narobe? Moč? Egoizem? Pohlep? Upam si trditi, da temeljne zakonitosti delujejo na vseh področjih enako. Kjer nekdo zelo veliko pridobi, drugi izgubi... pa če imamo v mislih spolnost ali denimo naravo. Če naravi samo jemljemo naravna bogastva, vse kar vračamo pa so strupi, onesnažen zrak itd., potem ne igramo pošteno. Prav tako je na področju spolnosti in ljubezni...znati moramo tako dajati kot prejemati, spol pri tem nima nobene bistvene teže. Spolni organi moškega in ženske se razlikujejo zaradi medsebojne kompatibilnosti za nadaljevanje vrste.

1.5. SPOLNA VZGOJA

Poglavje o spolni vzgoji bi rada začela z naslednjo mislijo: *»Vzgajati ne pomeni zgolj razvijati razum, temveč oblikovati celotnega človeka«* (Phil Bosman, 1995: 56).

Pavao Brajša (1982: 139-140) opozarja na nepravilno uporabo termina "spolna vzgoja". Zaradi precenjevanja pomena seksualno-anatomske fiziološke dejavnike govorimo in pišemo o "odnosih med spoloma" in ne o odnosih "med ljudmi različnih spolov". Spolni organi niso v medsebojnem odnosu; spolne organe lahko uporabljamo, lahko le dobro ali slabo delujejo. Podobno velja za termin "seksualna vzgoja" oziroma "spolna vzgoja". Kot da bi na seksualnem področju obstajala drugačna načela vedenja kot na vseh drugih področjih vedenja med ljudmi. Ne moremo namreč vzgajati ne svojih ne tujih spolnih organov. Vzgajamo lahko le človeka, spolnost pa je le del njegovih odnosov z ljudmi. To, kar velja za odnose nasploh, velja tudi za tako imenovane "spolne odnose". Po tej logiki bi namreč morali imeti tudi "možgansko vzgojo", "srčno vzgojo", "kožno vzgojo" itd., saj so vse to organi, ki jih uporabljamo v odnosih z drugimi. Spolnost bi morala biti tisto področje na katerem se srečujejo ljudje in ne le spolni organi, zato bi v njej morala prevladovati načela medčloveških odnosov in ne le medspolnih odnosov.

1.5.1. Spolno vedenje otrok

Teorij o človekovem psihosocialnem razvoju je veliko, vendar nobena med njimi ne razloži pojava v celoti. Začetnik ideje o razvoju otroške seksualnosti je bil Freud, ki pa se je sodeč po kritikah številnih avtorjev, preveč osredotočil na samo genitalno seksualnost.

Danes vemo, kot pojasnjuje Požarnik (1984: 10), da se začne spolnost razvijati ob rojstvu in ta razvoj poteka skupaj s fiziološkim, psihološkim in socialnim razvojem. Brajša (1982: 161) po Eriksonu, za katerega je seksualna identiteta del ego-identitete, prav tako potrjuje, da ima seksualnost pomembno psihosocialno komponento, katere razvojna pot se začne že z rojstvom človeka, nikakor pa ne s puberteto oziroma s tako imenovanim biološkim seksualnim razvojem.

Marty Klein (2002) kot eden najboljših in najbolj iskanih seksologov pojasnjuje, da je že od rojstva naprej vsak del našega telesa povezan s seksualnostjo, vendar kadar govorimo o otrocih, ne omenjamo seksualnosti temveč eroticizem. Vsak del njegovega telesa je povezan s eroticizmom. Pri odraščanju pa dandanašnja družba vse to potlači in tako je posameznik že na začetku odkrivanja seksualnosti prikrajšan za spoznanje, da je vsak del našega telesa povezan s eroticizmom in ne kot nam je odredila družba, ki se je osredotočila zgolj na določene dele telesa, ki naj bi imeli seksualno funkcijo. Ne samo posamezni telesni deli, temveč celotno telo je namenjeno našemu čutenju, med drugimi tudi erotičnih občutkov. Družba nam ta spoznanja skrči na bistveno manjši seksualni spekter. Tako se v spolnosti ne doživljamo celostno, ker je tekom odraščanja družba naš eroticizem skrčila in zdrobila del naše seksualne identitete. Tako se namesto s svojimi občutki in čustvi ukvarjamo z zunanjo podobo (z velikostjo penisa, prsi, popolnostjo telesa itd.), tehniko pri spolnem odnosu itd., pri tem pa pozabimo na naše občutke in čustva pri spolnem odnosu in kaj gojimo do partnerja.

Trditev, ki jo najdemo še v začetku prejšnjega stoletja, da pri otrocih ni znamenj spolnosti in da so otroci utelešenje "nedolžnosti", torej ne drži, kakor tudi ne drži trditev, da v starosti docela uplahneta zanimanje za spolnost in spolna moč. Seveda spolnosti otrok, zlasti mlajših, ne moremo kar tako enačiti s spolnostjo odraslih. Njihova spolnost je bolj neizrazita, plod preizkušanja, raziskovanja in iskanja ugodja in nima tistega socialnega in čustvenega značaja kakor spolnost odraslih. Opazovanje dojenčkov, malčkov in otrok ne dopušča nobenega dvoma o tem, da se lahko spolno vznemirijo in doživijo orgazem in da oboje večkrat hote iščejo. Dve- do triletni otroci se tudi že zanimajo za lastna spolovila in tudi že za spolovila drugih otrok, posebno otrok drugega spola, in odraslih. Pri tem so razlike med otroki razmeroma velike. Verjetno so pri tem pomembni konstitucionalni dejavniki pa tudi vzgoja in odnos staršev do otrok in do same spolnosti. Raziskave so pokazale, da vzgojno in čustveno zanemarjeni otroci neprimerno bolj iščejo sprostitvev notranje napetosti z raznimi manipulacijami spolovila (Požarnik, 1984).

1.5.2. "Spolni" vzgojitelji

Človek se rodi v svet kot popolnoma nemočno in nebogljen bitje, zato že od rojstva naprej za svoj obstoj in razvoj potrebuje sodelovanje drugih ljudi. V najzgodnejšem otroštvu je obstoj odvisen od nege in skrbi pomembnih drugih oseb, praviloma staršev. Prav zaradi tega

se, kot piše Košiček (1989: 106), *»se mlada osebnost v največji meri oblikuje v družini«*. V družini pa tudi odseva vse, kar se dogaja v širšem družbenem okolju, in tako otrok sprejema večino družbenih vplivov, ki pomagajo oblikovati njegovo osebnost, ravno po družini. Zgled je, kot piše Košiček, *»najučinkovitejše vzgojno sredstvo«* (prav tam). Notranje družinske interpersonalne emocionalne razmere so v tem razvoju odločilnega pomena in pomenijo najbolj neposreden družbeni vpliv na posameznika, saj gre za posredništvo med njim in globalnimi družbenimi strukturami ter dogajanjem okrog posameznika. Neprimernost in patogenost družinskega okolja, pomanjkanje zdravih interpersonalnih impulzov v družini - vse to so najpomembnejši dejavniki nastanka neprimerne in v bistvu motene seksualne identitete posameznika (Brajša, 1982: 161).

Treba se je zavedati, da spolno vzgaja vsak odrasli, še posebej pa starši. Pa ne le s tem, da otroku odgovarja na vprašanje, kako pridejo otroci na svet in da v puberteti pripravi sina na nočne izlive, hčerko pa na mesečno perilo. Starši spolno vzgajajo vsak dan z lastnim zgledom, od tega, kako reagirajo na golo lepotico v časopisu, do reakcij na opravljanje in na "umazane šale". Tudi če skušajo izključiti spolnost iz hiše in se zmrdujejo, kakor hitro jo kdo omeni, bodo s svojim vedenjem otroku privzgojili do spolnosti tak odnos, ki bo vplival na njihovo kasnejše spolno življenje. Če se starša dotikata in občudujeta svoji telesi, se ljubkujeta in ne skrivata pred otrokom, da v spolnosti uživata in se je ne sramujeta, pa čeprav najintimnejše izraze spolne ljubezni prihranita le zase, je že to pozitivna oblika starševske vzgoje«? (Krystal 2001: 245). *»Od povezave med vsebinskim in odnosnim je odvisna kakovost komuniciranja na področju človekove seksualnosti«* (Brajša, 1982: 171). Če govorimo o seksu, ne moremo drugače, kot da hkrati definiramo tudi svoj odnos do njega. Življenjske resnice, to velja tudi za tako imenovano spolno vzgojo, veliko bolje sprejemamo s pomočjo tako imenovane odnosne kot pa vsebinske komunikacije. Vsebino prenašamo po verbalni, to je digitalni poti, odnos pa po neverbalni, to je analogni poti. Tisto, na kar reagira sprejemnik informacije, je naš odnos do vsebine, ki jo prenašamo, in naš odnos do tega, ki mu sporočamo vsebino. Zato ni naključje, da mladi ne reagirajo na nasvete odraslih; verbalno so jim jih sicer pravilno sporočili, vsebinsko so točni, nimajo pa odnosne podlage, nimajo osebnega stališča. Šele s pomočjo odnosnega, analognega in neverbalnega naredimo našo vsebino sprejemljivo tudi za drugega. V tem se skriva skrivnost neuspeha številnih staršev in vzgojiteljev, ki otrokom govorijo samo dobro, medtem ko sami ne ravnaajo skladno s temi vsebinami. Prav seksualnosti pa si ni mogoče misliti brez tega odnosnega dejavnika. Morda starejši ne govorijo o spolnosti

zato, ker ne bi znali, ampak zato, ker so na tem področju najbolj frustrirani, ker imajo negativen odnos do tega dela življenja. Človek pa nerad govori o tem, v čemer je nesrečen, razmišlja Brajša (prav tam).

Na vlogo odraslih kot vzgojiteljev na področju spolnosti vplivajo njihove lastne izkušnje iz tega dela njihovega razvoja, njihovo lastno pojmovanje in doživljanje spolnosti, partnerski odnos in splošna pristnost in odprtost v odnosu z mladostnikom (Tomori, <http1>). Med odraslimi današnjega dne je namreč še precej takih, katerih "spolno" vzgojo so predstavljali predvsem zanikanje, izogibanje, prikrivanje in grožnja grešnosti. Zato so na tem polju tudi sami negotovi, njihov lasten odnos do spolnosti ni dovolj jasen, razdela in "udoben". Mladostnikova spolnost jih zato spravlja v stisko in tesnobo zaradi lastnih bojazni in zadreg.

Namesto varnih usmeritev, podpore smiselnih samostojnih iskanj, empatične opore ob razočaranjih in stiskah, spodbujanje zdrave odgovornosti in potrditev pomena spolnosti v celotnem odnosu do sebe in pomembnega drugega je večina mladih s strani odraslih neredko deležna predvsem svaril, z realnostjo nepovezanih poučevanj, neosebnih predavanj ali zgroženih moralnih obsodb (prav tam).

Izkušnje sicer kažejo, da dobivajo mladi dokaj veliko informacij o spolnosti, vendar pa svojega znanja ne znajo integrirati v celoto. O spolnosti slišijo veliko, ne zmorejo pa je vedno ubrano včleniti v svoje življenje, da bi ob njej rasli v ljubezni in da bi jim dajala življenjski zagon. Prav zaradi tega je potrebno toliko bolj načrtno in strokovno vgojnoizobraževalno delo na tem področju. Zavedati se moramo, da spolnost zajema vse vidike mladostnikovega bistva. Spolnost je namreč neločljivo povezana s človeškim bistvom ter je ogromnega pomena za medsebojne odnose, za način medsebojnega komuniciranja, za ljubezen n toplino (Česnik in sod., 1980).

O človeški spolnosti je potrebno povedati še mnogo drugih stvari, ne le govoriti, da je podobna razmnoževanju ptic, čebelic in goveda. Spolna vzgoja, ki jo mladi dobijo v šoli in od staršev, jim mogoče pomaga pri razumevanju spolne anatomije in fiziologije ter jih pripravi na menstruacijo, nosečnost itd., ničesar pa jim ne pove o spolnosti sami, o čustvenih in psiholoških spremembah, ki jih prinaša spolno dozorevanje, ter o občutkih in čustvih ob spolnem odnosu. Zmedo še povečujejo protislovna stališča o spolnosti, in sicer naj bi bila ta po mnenju enih sredstvo za dosego užitka, po mnenju drugih pa del globljega ljubezenskega doživetja.

O spolnosti bi bilo potrebno govoriti v različnih vsebinskih povezavah, npr. v zvezi z ljubeznijo, družino, družbo in problemi sodobnega sveta. V višjih razredih bi morala biti dejansko organizirana tako, da bi si tako kot pri drugih predmetih postopoma sledile vse težje prvine, v skladu s starostjo in ravniyo izobrazbe. V višjih razredih bi moral program vključevati tudi razčiščevanje moralnih vprašanj, npr. o spolnih odklonih in splavu. Za izvajanje takšnega programa pa bi tudi potrebovali z lastno spolnostjo zadovoljne in srečne učitelje, ki bi bili zmožni vzgajati brez zavor, nepristransko in uravnovešeno. »*Spolna vzgoja bi se morala začeti z vzgojo in izobraževanjem staršev in učiteljev*«, pojasnjuje avtorica Krystal (2001: 244). G. Hauerju pa se zdi prava tragedija, da morajo otroci po svoji zmožnosti na skrivaj poizvedovati o telesu in spolnosti v knjigah ali kar na cesti (1986:27).

Spolna vzgoja mladostnikov je zelo občutljiva tema, adolescenca je namreč čas velikih telesnih, duševnih in čustvenih sprememb. Mladostnih ima različne skrbi in se sprašuje o različnih stvareh. Adolescent potrebuje veliko razumevanja, usmerjanja in podpore s strani odraslih. V najboljšem primeru je družina vir njegove podpore, vloga šole in drugih ustanov pa je podpora družini pri tej pomembni nalogi in pri razvijanju življenjskega sloga. Če družina in druge pomembne vzgojne institucije v življenju otroka in mladostnika ne opravijo tega svojega poslanstva glede spolne vzgoje, bo mladostnik primoran te zanj pomembne informacije poiskati drugje. Pri tem se bo moral znajti sam in v skladu s svojimi zmožnostmi.

1.5.3. Fluidna identiteta

S. Rozman (h Carnes 2004: 26) dalje navaja kratke izsledke raziskave o spolnem vedenju mladih v Sloveniji, ki so jih leta 1996 opravljali Godina, Hlebec in Bernik na Fakulteti za družbene vede. Rezultati kažejo, da je spolnost za mlade nekaj ne preveč vznemirljivega. »*Zdi se, da se predvsem mladi moški bojijo spolnosti, še bolj pa razmerij. Pred ženskami se svet razpira, vidijo nove možnosti, novo svobodo, česar pred njimi ni bila deležna še nobena generacija žensk, vsaj ne v tolikšnem obsegu. Pred mladimi moškimi pa se odpira "čuden" svet, v katerem ne vidijo svojega mesta, stare mačistične ideologije propadajo in so videti smešne celo njim samim, novih modelov intimnosti pa se učijo le stežka in počasi. Mnogi pri tem obupajo in so pri tem raje sami ali se gredo virtualni seks, ki je preprostejši, cenejši in manj zahteven. Predvsem pa se zanj ni potrebno potruditi z odnosom*«.

Nekoč jasne spolne, generacijske in druge vloge ter delitve so izginile, kar povzroča težave z identiteto in negativno vpliva na izoblikovanje občutka lastne vrednosti. Praprotnik (1999) piše, da živimo v obdobju, za katerega je značilno spoznanje o odsotnosti kakršnih koli trdnih tal, ki bi omogočala brezskrbno oziroma univerzalno identifikacijo. V sodobni zahodni družbi, kakor seveda tudi v slovenski, tradicionalne vloge moškega in ženske izginjajo, nove pa se še niso izoblikovale. Govorimo o tako imenovani fluidni identiteti. Starša jo prevzameta glede na svoje trenutne potrebe. Tako je potrebno v partnerskem razmerju vsako malenkost na novo in pogosto vedno znova doseči, pojavljajo pa se tudi težave ob vzgoji otrok.

Emancipacija žensk je prinesla enakovrednost spolov, vendar tudi nekaj slepih peg (Haralambos, Holborn, 1999). Ozka in toga spolna vzgoja pa seveda ogroža celovit osebnostni razvoj, saj so psihologi že pred časom ugotovili, da je posameznik, ki ima izražene tako tipično moške kot ženske lastnosti, bliže osebnostni zrelosti.

1.6. "SPOROČILA" O SPOLNOSTI

»Sporočila o seksu in seksualnosti so v sodobni družbi zelo nasprotujoča si in zmedena« (Rozman v predgovoru h Carnes, 2006: 25). Nenehno namigovanje na seks nas prepričuje, da živimo v družbi brez predsodkov, v družbi svobodne seksualnosti. Po mnenju Rozmanove je vsesplošno poudarjanje seksa ter hkratno naraščanje števila spolno zlorabljenih otrok, epidemije aidsa, veliko število posilstev in milijoni ljudi, ki niso zadovoljni s svojim spolnim življenjem, priča, da so nam stvari v naši domnevno odprti in seksualno svobodni družbi v resnici ušle iz rok. Zanika se namreč vrednost in lepoto seksualnosti. To dokazuje že dejstvo, da se v šolah o seksualnosti bolj ali manj molči, še manj pa se govori o ljubezni. Mladi so tako prepuščeni samim sebi, da odkrijejo o seksu tisto malo, kar o seksu lahko odkrijejo, in še to ponavadi s precej mučnimi in neprijetnimi poskusi. Tako je kljub prevladi seksualnih podob za našo kulturo značilna precejšnja nevednost in nepoznavanje lastne seksualnosti.

Na podlagi do zdaj navedenih procesov in dejavnikov lahko predpostavljam, da vloge dečkov/moških in deklic/žensk vplivajo na seksualni socializacijski vzorec mladih. Pri tem poglavju navajam najbolj pogoste dejavnike, ki v današnjem času posredno in neposredno nosijo v sebi sporočila o spolnosti in vplivajo na oblikovanje seksualne identitete posameznika. Seksualnost v medijih, medijske podobe osebne privlačnosti in spolnosti, pornografija, stereotipi in predsodki itd. so tisti dejavniki, ki vplivajo na način razmišljanja in zavzemanje določenih stališč. Določeni verbalni in neverbalni prikazi vlog dečkov/moških in deklic/žensk imajo vpliv pri njihovem oblikovanju seksualne identitete, zavzemanju stališč do spolnosti, vplivajo na njihove medsebojne odnose in potencialno škodljivo vedenje.

1.6.1. Spolno potrošništvo in seksualnost v medijih

Živimo v izobilju potrošniških dobrin. Današnja potrošniška miselnost je tesno povezana s pretiranim poudarjanjem potreb. Celu luksuzne predmete predstavlja kot nujne za življenje. Pogosto se zavedamo obsežne manipulacije z našimi potrebami in okusom, vendar jo naposled le sprejmemo. Ta začarani krog potrošništva pa obsega izobilje, nezmernost, površnost in porušenje naravnih ritmov. Spolno izživljanje in celo iskanje spolne zadovoljitve je prav tako vse bolj potrošniško blago. Spolno potrošništvo pa ni omejeno zgolj na navdušene gledalce filmov o spolnosti in na stranke v trgovinah s spolnimi pripomočki,

marveč ga pospešujejo povsod navzoča sredstva javnega obveščanja, pomislimo samo na naslovne strani raznih revij, na vabljive reklame in vsiljive časopisne naslove.

V raziskavi, ki jo je naredilo Združenje ameriških psihologov na Univerzi v Kaliforniji (Zurbringen in drugi, 2008: [http2](#)), so ugotovili, da medijsko predstavljanje mladih žensk kot seksualnih objektov slabo vpliva na fizično in psihično zdravje mladih deklet. Kot najbolj očitne posledice navajajo pomanjkanje samozavesti in motnje hranjenja. V poročilu so zapisali, da imajo revije, televizija, glasbeni spoti itd., kjer na veliko prevladuje nabitost s seksualnostjo, na mladino, predvsem na dekleta, katastrofalni vpliv. Posebej problematično delujejo na deklice v rosnih letih, ki se še ne zavedajo, da so podobe lepote, s katerimi jih bombardirajo mediji, zlagane in popolnoma umetne, nekaj, kar v naravi sploh ne obstaja. Poleg nezadovoljstva s telesom, ki vodi v depresijo in motnje hranjenja, lahko dekleta razvijejo tudi popačeno predstavo o spolnosti. S primeri seksualnosti v medijih se srečujemo na vsakem koraku in na trenutke se zdi, kot da je seks edino, kar se sploh še prodaja. *»Mlade pop zvezdnice, oblečene kot "predmet" za seks, punčke-igračke s kupom seksi oblačil, tangice za deset in manj letnice, manekenke, oblečene kot otroci, vse to so primeri izrazitega poudarjanja seksualnosti tam, kjer to ni potrebno«*, je zapisano v poročilu.

Raziskovalci so se v študiji osredotočili na analiziranje vplivov televizije, glasbenih videov, besedil pesmi, ki jih poslušajo mladi, filma in interneta. Ugotovili so, da ima seksualnost, ki so je polni prav vsi mediji, na dekleta zelo kvarni vpliv. Profesorica psihologije na Univerzi v Kaliforniji, ki je vodila študijo, je prepričana, da bi morali kot družba doseči konsenz, po katerem bi podobe, ki izrazito namigujejo na spolnost, zamenjati s podobami, ki dekletom prinašajo pozitivna sporočila o tem, da za to, da se počutijo dragocene in enkratne, ne potrebujejo seksualnosti. Slednja je rezervirana za drugi namen in priložnost. Profesor iz Univerze v Leedsu pravi, da je težko ne-strinjati se z ugotovitvami študije. *»Če pogledate samo v revije za najstnike, je v njih en sam seks.«* Pravi, da dodatni problem predstavlja dejstvo, da je o podobi žensk kot izključno seksualnih objektov težko argumentirano razpravljati. *»Smo vizualna generacija, ki se je naučila ljudi razvrščati po tem, kako izgledajo, in ne po tem, kar počnejo. Če pogledamo samo otroke – manj kot vsak peti gleda televizijo zgolj v času, ki je namenjen otrokom in v katerem velja cenzura oglaševanja,«* je komentiral profesor. Po njegovem mnenju je ključ do rešitve v socialni odgovornost celotne družbe in vzgoji medijsko kritične publike. Slednja edina lahko disciplinira oglaševalce in

medije ter jim "dopove", da podobe, vezane na "prodajo" njihovih izdelkov, imajo vpliv na ljudi in da ta vpliv še zdaleč ni vedno pozitiven.

1.6.2. Pornografija

Osvobajanje v spolnosti in razvoj informacijskih tehnologij sta prispevala k temu, da so nekateri v tem videli priložnost za zaslužek. Tako se je spolnost spremenila tudi v porabno dobrino. *»Trenutna eksplozija pornografskega materiala, ki je namenjena večinoma moškim in jo večinoma uporabljajo moški, po obliki zelo ustreza temu, da se osredotočajo na plitva čustva in na zelo intenzivno spolnost. Heteroseksualna pornografija prikazuje prisilno ukvarjanje s standardiziranimi prizori in telesnimi položaji, ki brez prestanka nedvoumno kažejo soudeležbo žensk, ki je v dejanskem družbenem svetu že precej zbledela«* (Andy Moe v Giddens, 2000: 124). Ženske so v pornografskem materialu prikazane kot *»objekti in ne subjekti spolne sle«* (prav tam); *»penis znova postane falus, se pravi imperialna nadvlada, ki jo moški lahko izvajajo nad ženskami«* (prav tam: 125). Moč tu ni več omejena *»s privoljenjem tiste, ki ji vladam«* - s pogledom ženske, ki izraža soudeležbo, - temveč se kaže veliko bolj odkrito, neposredno in vsiljeno (Giddens, prav tam).

Trda pornografija, zlasti tista, ki neposredno prikazuje nasilje, se vse bolj širi, kar po mnenju nekaterih razkriva notranjo resnico moške seksualnosti kot celote (Andrea Dworkin, 1981 v Giddens, 2000: 127). Nekateri trdijo, da je nasilje nad ženskami, zlasti posilstvo, glavni steber moškega nadzora nad njimi (Susan Griffin, 1973, po Giddens, 2000: 127). Posilstva, pretepanje in celo uboji žensk pogosto vsebujejo iste bistvene elemente kot nenasilna heteroseksualna srečanja, in sicer podreitev in osvojitve seksualnega objekta (Liz Kelly, 1988, po Giddens, 2000: 127). Giddens si nadalje postavlja vprašanje, ali je spolno nasilje del tega, da so moški dolgo zatirali ženske, ali pa je povezano s spremembo intimnosti?

Moji protiargumenti tem navedenim dejstvom so, da se za to navidezno "močjo" v bistvu skriva nemoč moških. Nemoč ali neznanje, da bi moški sebe videli in doživeli kot celoto. Potrebno se bi bilo vprašati, zakaj je prav moškim namenjen pornografski material? Zakaj so njegovi proizvajalci prav v moških videli potencialne potrošnike in vir zaslužka? Gre za prepoznavanje skritih potreb ali za zgolj marketinško strategijo, za katero je značilno ustvarjanje umetnih potreb, saj zadovoljevanje naravnih potreb ne prinaša zadostnega

zaslužka? Navsezadnje dandanes konzumiramo in počnemo marsikaj, za kar vemo, da za naše telo in zdravje ni dobro in si škodujemo. Marketing nam ustvarja umetne potrebe, da ne bi videli svojih resničnih potreb. Le tako namreč imajo kapitalisti korist od nas in nas vzgajajo v zveste potrošnike, nam pa se ni treba ukvarjati s svojimi resničnimi čustvi in potrebami.

Seksualna revolucija je z vse večjim osvobajanjem spolnosti in zahtevo žensk po enakopravni spolnosti prinesla tudi razcvet erotičnih in pornografskih filmov. Lahko bi sklepala, da je moškimi pomagala, da se jim še nadalje ni bilo potrebno ukvarjati s svojimi čustvenimi potrebami. V pornografskih filmih je še nadalje razvidna egocentričnost moške spolnosti v primerjavi z žensko. Večina pornografskih filmov prikazuje zadovoljitev moškega, spolna zadovoljitev ženske je v ozadju. Vendar velikokrat spregledamo, da kot objekt niso prikazane samo ženske, temveč tudi moški. V pornografskih filmih je pri moškem pomembna zgolj dolžina trajanja erekcije in mišičasto telo. Vsa ostala pozornost, pa čeprav samo telesna, je namenjena ženski. *»Pornografija je izraz strahu in sovraštva do nasprotnega, v glavnem ženskega spola. To je ponižanje žensk (ter seveda tudi moških in včasih tudi otrok) kot mislečih in čutečih bitij na nivo seksualnega stroja,«* piše Baršek (2006: 61).

Pornografski material sam po sebi ni škodljiv. Človekovi osebnosti naredi škodo predvsem takrat, kadar se z njo sreča naključno in nepripravljen in kadar pornografska industrija prevzame glavno vlogo ozaveščanja o spolnosti.

Človekovo zdravje je celota, sestavljena iz šestih prekrivajočih se krogov (telesno, duševno, čustveno, osebno, duhovno in družbeno zdravje), ki neposredno vplivajo drug na drugega (Shapiro in sod., 1994). S tem pojasnimo, da eno področje vpliva na vsa ostala. Vsaka dejavnost na telesnem področju vpliva tudi na vsa druga področja. Tako tudi lažje razumemo spolnost in njen vpliv na vsa človekova področja. Če so otroku in mladostniku bili glavni viri informacij o spolnosti erotični in pornografski filmi, bo najverjetneje odrasel v odraslega, ki bo svojo potrebo po spolnosti doživljal samo na telesni ravni. Tako sebe kot druge v spolnosti doživlja kot objekt, saj ga tako njegova kot čustva partnerja ne zanimajo. Ker pa takšna spolnost človeka ne zadovolji celostno in prinaša zgolj kratkotrajen občutek zadovoljstva, je prisiljen to čim prej ponoviti. Po Rainerju (2004: 151) se s pornografijo zadovoljujejo seksualno zavrti ljudje, ki so nesposobni dajati pravo ljubezen resnični osebi. *»Pornografija je umik, beg iz realnosti«* (prav tam). Z uporabo pornografije izživljamo svojo seksualnost skozi oči drugih, ki tam nastopajo. Problem pornografije po Rainerjevem mnenju ni v tem, kar se prikazuje, ampak v energiji uporabnika, gledalca, ki potrebuje zunanje stimulanse, ker njegovi

notranji ugašajo (prav tam). Pornografija je, enako kot prostitutke, odvodnik ogromnih napetosti, ki se pojavljajo v človeku zaradi neizživetosti njegovih strasti.

1.7. DRUŽBENA KONSTRUKCIJA SPOLNOSTI

Na eni strani imamo človeka kot avtonomnega posameznika, na drugi strani pa druge posameznike, družbo, okolje. Po de Vries in Bouwkamp (1995) je temeljna danost našega obstoja dejstvo »*da smo celota, ki je del večje celote*«. To razmišljanje me je pripeljalo do tega, da sem iskala razlago za človekovo razmišljanje in obnašanje v vezi, "mostom" med posameznikom in okoljem. Ključ sem nazadnje našla v spoznavnih procesih. Raziskave socialne percepcije namreč kažejo, da so naše zaznave močno odvisne od socialne okolice, v kateri živimo (Ule, 1991: 76). Posamezniki, ki so vzgojeni v okolju kjer dominirajo moški ali v strogo moralistični kulturi, se običajno vedejo drugače od tistih, ki so vzgojeni v kulturi, kjer vidijo spolno izražanje kot sodelovanje med enakovrednimi partnerji. Posameznik se torej skozi interakcijo z drugimi umešča v nek družbeni svet, hkrati pa s tem prevzame tudi del družbenega načina dojemanja, interpretiranja in konstruiranja sveta, kamor spada tudi spolnost.

Socialni psihologi zagovarjajo dejstvo, da ne smemo zanemarjati socialnega in kulturnega konteksta, v katerem živi človek kot odnosno bitje. Vse več avtorjev poudarja socialno skonstruiranost naše zavesti oz. zaznave: čas in prostor ter jezik, v katere se ljudje porodimo, procesi socializacije, izobraževanja, osebna in družbena zgodovina naših interakcij z drugimi ljudmi (skupinami, skupnostmi, kulturami). Socialni kontekst pomembno vpliva na to, kako zaznavamo sebe in druge ter svet, v katerem živimo, kako komuniciramo, razmišljamo, se odločamo in ravnamo v odnosih z drugimi. V interakciji z okoljem si torej gradimo svojo interpretacijo oz. sliko sveta v katerem živimo. Posameznikova percepcija o spolnosti pripada samo njemu. Skupaj z drugimi "soustvarjamo" tudi svoja stališča, mnenja, vrednote, stališča in predsodke o spolnosti. Spolnost ni nekaj samo po sebi, ampak je neverjetno dinamična, raznolika in zapletena. Naši miselni vzorci oblikujejo naše izkušnje in obratno, izkušnje lahko preoblikujejo naše razmišljanje o spolnosti.

Ljudje smo torej družbena bitja, saj za svoj razvoj in obstoj že od rojstva naprej potrebujemo druge. Odvisnost od drugih je temelj našega preživetja v najzgodnejšem otroštvu. V otroštvu smo najbolj dojemljivi, nemočni in eksistenčno popolnoma odvisni od skrbi drugih oseb, naša zavest je kot mehak, svež vosek, nezaznamovan od izkušenj. Otroka bi lahko ob rojstvu ali, še bolje, s samim spočetjem primerjali z Jungovo pleromo ali ozemljem, ki je razsežnost nerazlikovanosti, v kateri je vse enako kot nič in z vidika katere so vse razlike iluzija.

Jungovo creaturo ali zemljevid pa je svet, utemeljen na razlikovanju, v katerem smo "obsojeni" na razlikovanje, v katerem ni mogoče ne imeti epistemologije (Šugman Bohinc, 2001). *»Zemljevid ni ozemlje«* (Korzybski po Šugman Bohinc, 1997: 7). Iz našega ob spočetju nerazlikovanega *»ozemlja plerome«* skozi otroštvo in mladost nastaja vedno bolj obširen *»zemljevid creature«*, ki nas spremlja in se razvija vse življenje in je podlaga našemu nadaljnjemu razlikovanju, zaznavanju, spoznavanju, odločanju in ravnanju.

Od otroštva naprej tako *»rišemo svoj zemljevid sveta«* (Skynner, 1994), *»gradimo svoj model socialnega sveta in podobo sebe v tem modelu«* (Ule, 1992: 351) oziroma *»gradimo svoje temeljne epistemološke predpostavke«* (Šugman Bohinc, 1997). S pomočjo teh predstav in shem (oz. "zemljevidov" ali epistemoloških predpostavk) posameznik usmerja svoje delovanje v svetu in gradi svoje odnose do drugih oseb, fizičnega sveta in samega sebe.

Otrok se nauči sprejeti norme in moralo družbe, v kateri živi, skozi proces socializacije. Starši vplivajo na otrokov spolni razvoj v zgodnjih letih, ki ga izobraževanje v šoli nadgrajuje in kjer spozna, kako naj se moški in ženska vedeta glede pričakovanj družbe in kako naj se spolnost izrazi zasebno in javno. Kljub temu, da univerzalni predpisi prepovedujejo nekatere izjemno neželene spolne odnose, kot sta incest in spolni odnos odraslih z otroki, imajo mnoge družbe lastne zakone, ki opisujejo sprejemljivo obliko spolnega druženja. *»Že nemudoma ob rojstvu je otroku določen spol (deklica ali deček) glede na različno osnovno telesno zgradbo in spolnost je skozi vsa življenjska obdobja pomembna dimenzija osebnosti ter medosebnega vedenja, ki se izraža v kulturi, ki ji posameznik pripada«* (Roper in sod., 2000).

Giddens (2000: 22) piše, da je danes spolnost *»nekaj, kar vsak izmed nas "ima" ali vzgaja, in ni več naravna okoliščina, ki jo posameznik sprejme kot vnaprej dano stanje«*. Spolnost deluje kot nekakšna lastnost jaza, ki jo lahko oblikujemo in je primarna povezovalna točka med telesom, osebno identiteto in družbenimi normami. Seksualnost je družbeni konstrukt, ki deluje na področjih moči in ne zgolj niz bioloških vzgibov, ki jih neposredno zadovoljimo ali pa tudi ne (prav tam).

Spolna dejavnost se spreminja od človeka do človeka. Kakršnakoli že je, jo nekatere kulture odklanjajo ali hvalijo. Spolna identiteta osebkov vpliva na socialno vedenje, ki je odvisno od tega, kako je le-to ovrednoteno in kulturno sprejemljivo v okviru posameznikovega socialnega in kulturnega okolja (Walton, 1995).

V spolnosti je veliko govora o "normalnem" in "nenormalnem". Prav v spolnosti pa so meje normalnosti zelo široke in se pod vplivom kulturnih, socialnih in drugih dejavnikov nenehno

spreminjajo (Požarnik, 1984). Comfort (1987) je opozoril, da je nemogoče definirati "normalno" spolno vedenje.

Dandanašnje družbene norme postale bolj liberalne v pogledih na načine izražanja spolnosti in je manj rigidnih razlag povezanih z izražanjem spolnosti, kot je npr. "dobra" in "slaba", "normalna" ali "nenormalna". Kljub temu pa je monogamni zakov v zahodni civilizaciji še vedno normativ nasproti raznolikosti, ki je rezultat "spolne revolucije" v zadnjih desetletjih 20. stoletja.

V procesu socialnih izmenjav torej oblikujemo matriko miselnih vzorcev o spolnosti o katerih nas je učila od rojstva naprej družba, naše družinske izkušnje, kulturno pojmovanje itd. Bistvena vloga modela socialnega sveta je ta, da potem ko se utrdi v posameznikovi duševnosti (ne le v zavesti, temveč tudi v nezavednem), predstavlja za posameznika vedno že predhodni kontekst vseh izkušenj, doživljanj, misli, hotenj in dejanj.

Od opazovalca objektivnega sveta sploh ni. Neodvisen svet »tam zunaj« ne obstaja. Svet je odraz čutnega sistema, ki ta svet zaznava. Čeprav so stvari »od zunaj« videti resnične, dokazov o njihovi resničnosti mimo opazovalca ni. Niti dva človeka ne mislita enako o istem univerzumu. Zunanji svet so v resnici le neobdelani, neoblikovani podatki, ki čakajo vaše interpretacije, interpretacije opazovalca. Svoj svet, svoje čutenje in zaznavanje, svoje miselne vzorce lahko preprosto spremenimo tako, da spremenimo svojo zaznavo (Chopra, 1996: 16).

»*Upor telesa, telo terja resnico*« je naslov knjige Alice Miller (2005), ki že sam po sebi pove veliko. Avtorica pojasnjuje, da zanikanje naših resničnih in močnih čustev terjata tako morala kot religija. Telo se pogosto odzove z boleznimi, če se ne menimo za dejavnosti, ki ga ohranjajo pri življenju. Sem sodi zvestoba naši resnični zgodovini. Med tem, kar čutimo in vemo, kaj je naše telo zaznalo, in tem, kar bi hoteli čutiti, da bi zadostili moralnim normam, ki smo jih že zelo zgodaj ponotranjili, obstaja velikokrat zelo velik konflikt. Telo je vir življenjsko pomembnih informacij. Šele ko si dopustimo dolgo zatrta čustva in jih lahko telesno občutimo, se začnemo osvobajati svoje preteklosti. Pristnih čustev ne moremo izsiliti, tu so vedno zaradi določenega razloga. Velikokrat pa skušamo izsiliti plemenita čustva in zanikati slaba, da bi ostali v sozvočju z moralo, sistemom vrednot, ki jih sprejemamo.

Chopra (1996), pojasnjuje da je bila največja omejitev stare miselnosti domneva, da človekova zavest nima nobene vloge pri dogajanjih v telesu. Po njegovem ozdravljenja ne moremo razumeti, če ne razumemo človekovih prepričanj, domnev, pričakovanj in predstav o

sebi. Žal pa zahodna medicina v večini primerov še vedno obravnava človeško telo kot stroj brez misli.

Spolni nagon je osnovna naravna potreba, ki zahteva zadovoljitev. Potrebe so normalne in pomembne. Naše potrebe, da jemo, pijemo in spimo, nas ohranjajo pri življenju. Potrebe so naš motor, ki poganjajo naše celotno vedenje. Ljudje, ki zamolčijo svoje celotno mnenje in se ne potegnejo za svoje pravice, se morajo naučiti zaznati in izražati svoje potrebe. Ljudje, ki so spolno zavrti, se morajo naučiti priznati, da so njihove spolne potrebe normalne in koristne.

Potreba po spolnosti je prirojena in nanjo ne vplivajo ne starost, spol, zakonodaja, običaji in morala. *»Zato je nenaravno in nehumano zatirati spolni nagon«* (Hauer, 1986:25).

Reich (1984: 69-70) vidi v seksualni potlačitvi seksualno zaporo, ki stopnjuje seksualne potrebe, po drugi strani pa spremenijo strukturo osebe v smislu zmanjšane do povsem motene sposobnosti zadovoljitve. Svobodno seksualno življenje odtegne energijo bolezenskim in asocialnim vzgibom. S seksualnim zadovoljevanjem samouravnavamo seksualno energijo. Pri družbeni organizaciji, ki pritrjuje seksualnosti, ni nevroz, perverzij, seksualnih disocialnosti, nevrotičnih motenj pri delu itd.; družbeno omogočeno seksualno zadovoljevanje avtomatično uravnava socialno seksualnost, predpostavlja pa odsotnost negativne seksualne morale.

1.8. STALIŠČA, PREDSDODKI IN STEREOTIPI O SPOLNOSTI

1.8.1. Stališča, mnenja, vrednote o spolnosti

Stališča so »predispozicije posameznikov za pozitiven ali negativen odgovor na določeno dogajanje ali situacijo v socialnem svetu« (Rosenberg in Hovland, 1960, v Ule, 1992: 94) ali, še natančneje, »trajni sistemi pozitivnega in negativnega ocenjevanja, občutenja in aktivnosti v odnosu do različnih socialnih situacij in objektov« (Krech, Crutchfield in Ballachey, 1962, v Ule, 1992: 94). Koncept stališč igra pomembno vlogo pri socialnopsihološkem modelu razlage in napovedovanja človekovega obnašanja. Negativna stališča (na primer predsodki) do določenih socialnih skupin (npr. homoseksualcev) lahko vodijo do aktivne diskriminacije pripadnikov teh skupin. Zdi se torej, piše Ule (1992: 93), da so stališča ključna za izoblikovanje predstav o nas samih, naše motivacijske strukture itd., torej socialne konstrukcije subjekta, obenem pa imajo pomembno vlogo v socialni konstrukciji sveta.

Ule (prav tam) na podlagi teh in drugih definicij omenja naslednje značilnosti stališč:

- **Dispozicijski karakter stališč:** stališča so trajna duševna pripravljenost za določen način reagiranja.
- **Pridobljenost stališč:** stališča pridobivamo v teku življenja, v procesih socializacije.
- **Delovanje na obnašanje:** stališča imajo direktivni in dinamični vpliv na obnašanje in vplivajo na doslednost oziroma konsistentnost človekovega obnašanja.
- **Sestavljenost oziroma kompleksnost stališč:** stališča so integracija treh osnovnih duševnih funkcij (kognitivne, emotivne, dinamične) in zato vedno vsebujejo te komponente.

Kognitivna komponenta stališč so vedenja, znanja, izkušnje, informacije, tudi vrednostne sodbe in argumenti v zvezi z objektom, dogodkom, osebo ali situacijo, o kateri oblikujemo stališče. Če ima oseba določeno spolno prakso za perverzno, na primer oralno-genitalno stimulacijo, potem ne želi pri tem sodelovati. Predlog, naj sodeluje, se ji bo zdel odvraten in lahko učinkovito zavre njeno spolno vznburjanje ter sproži celo vrsto negativnih čustev. Oseba brez teh prepričanj, ki sprejema oralno spolnost koz zdravo in zaželeno in ima prijetne izkušnje z njo, se bo na to idejo odzvala s povečanim spolnim vznburjanjem.

Emotivna oziroma evaluativna komponenta stališč so pozitivna ali negativna občutja in ocenjevanja objektov stališč (npr. simpatija, obžalovanje, sovraštvo, jeza, privlačnost, zaničevanje ...). Emocionalne reakcije vsebujejo subjektivna čustva. Tako so čustva ob spolnem vznburjanja lahko pozitivna (veselje, sreča in razburjenje) ali negativna (krivda, jeza, strah in tesnoba). Krivda je eden najmočnejših zaviralcev spolnega vznburjanja. Mnogi moški in ženske s spolnimi problemi ugotavljajo, da je zgodnje vcepljanje občutkov krivde glede njih samih kot spolnih bitij in njihovih spolnih aktivnosti vzrok njihovim težavam.

Konaktivna (aktivnostna, dinamična) komponenta je težnja ali dispozicija posameznika, da deluje na določen način glede na objekt stališč. Poudarek je na pripravljenosti za delovanje, ne pa na dejavnosti sami. Nekdo, ki ima negativen odnos do splava, lahko organizira razne manifestacije, aktivnosti za prepoved splava, nekdo drug pa lahko o tem samo razpravlja v krogu znancev.

Za oblikovanje stališč so najpomembnejši naslednji faktorji: primarne skupine, kot so družina ali vrstniške skupine, informacije in znanje (pomen množičnih komunikacijskih sredstev kot izvorov informacij), osebnostne lastnosti in značilnosti (predvsem izkušnje, trenutne potrebe in motivacija posameznika). Težko je tudi razmejiti vlogo "čiste izkušnje" od "socialno posredovane izkušnje". Nenehno ponavljanje negativnih opazk o pripadnikih neke skupine (o ženskah, homoseksualcih ipd.) lahko, posebej pri otrocih in mladostnikih, izzove negativna stališča do članov teh skupin (Ule, 1992: 105-106).

Na naša stališča do spolnosti najbolj očitno vplivata etnična ali kulturna tradicija in vera preko svojih predstavnikov od najbolj zgodnjega otroštva dalje. Vse naše ravnanje v spolnosti je odvisno od mišljenj in vrednot, ki izhajajo bodisi iz verskih tradicij bodisi katerih drugih razvitih sistemov vrednot.

Ljudje se svojega modela socialnega sveta v vsakdanjem življenju po navadi sploh ne zavedamo, sprejemamo ga samoumevno brez posebne refleksije o njem. Šele kakšni izredni primeri neskladnosti med lastnimi dejanji, namerami in realizacijo dejanj, ali med lastnimi zamislimi in reakcijami zunanjega sveta, nas privedejo k razmišljanju, da naš model sveta morda ni povsem ustrezen in ga je morebiti treba prilagoditi razmeram (Ule, 1992). Posameznikovi pojmi glede etničnega spolnega vedenja in čustva glede spolnosti oblikujejo temelje za spolne odločitve. Spekter vedenj v okviru spolnosti se razteza od tradicionalnega pogleda na spolnost – samo v okviru poroke (zakona), do stališča, da vsakdo lahko sam

odloča o tem, kaj je prav. Spolne odločitve, s katerimi posameznik prekrši lastne etnične norme, lahko povzročijo notranje konflikte. Posameznik občuti krivdo ali pa to celo povzroči spolno disfunkcijo. S tem vedenjem bo prenehal, da bo zmanjšal negativna čustva ali pa bo svoje etnične norme prilagodil takšnemu vedenju.

Spolnost je zelo občutljivo področje, kjer imajo osebne vrednote močan vpliv. Vsak ima svoj niz spolnih stališč in predsodkov glede lastnega vedenja in vedenja drugih. Raziskovanja kažejo (Sprecher in Mc Kinney, 1997), da močno vplivajo na *»kdaj in kako se spolno vedenje zgodi v določenem odnosu in s kakšnimi posledicami«*. Ta stališča tudi vplivajo na to, kar mi mislimo o svojih ljubimcih, prijateljih, naši ločeni materi ali komerkoli, ko izvemo nekaj o njegovi/njeni spolnosti.

Raziskava o nazorih, vrednotah in spolnem vedenju ameriških najstnikov (Thompson v Giddens, 2000: 57-58)

Sharon Thompson, ki je v poznih osemdesetih letih dvajsetega stoletja raziskovala nazore, vrednote in spolno vedenje ameriških najstnikov, je ugotovila, da fantje drugače razpravljajo o spolnosti kot dekleta. Thompsonova je ugotovila, da je izraz "izguba nedolžnosti" bil in še vedno je pri fantih napačen, za dečke je prva spolna izkušnja namreč pridobitev. *»Je talisman, ki kaže v prihodnost«, »eden izmed več simbolov moške zmožnosti«*. Dekleta pa še vedno vidijo nedolžnost kot *»nekaj, čemur se morajo odreči«*. Večina se sprašuje, kako bi izbrale pravi čas in okoliščine. Fantje bi radi hitro načeli vprašanje spolne iniciacije, dekleta pa bi rada *»upočasnila stvari«*, so ugotovitve Thompsonove (prav tam: 57-58).

Thompsonova je nadalje ugotovila, da se dekletom, s katerimi je govorila, ni potrebno boriti za spolno svobodo, tako svobodo imajo, težava pa je v tem, da morajo iz nje nekaj narediti, in to kljub temu, da imajo moški še vedno zastarel odnos do nje. Pod pritiskom teh nalog se poskušajo nekatera dekleta zateči k že obstoječim predstavam in načinom vedenja, se pravi k temu, da sprejmejo dvojne standarde, k "lepljivim sanjam o materinstvu", k upanju na večno ljubezen (prav tam).

Stališča, doživljanje in spolno vedenje žensk in moških si vsaj v zahodni družbi postajajo med seboj vedno bolj podobni. Medtem ko je moški do nedavnega veljal za aktivnega, vodilnega, osvajalnega spolnega partnerja, ki si je lastil tudi več spolne svobode, ženska pa za pasivno,

podredljivo, nežno, zadržano in "po naravi" zvesto bitje, zdaj ta razlika počasi izginja. Če so ženske res bile takšne, potem je bila to izključno posledica utesnjujoče vzgoje. To velja tudi za druge domnevne značilnosti oz. posebnosti žensk, npr. za mnenje, da so v spolnem življenju povsem zadovoljne brez orgazma, da jim je več kot moškim do ljubezni, otrok, družine ipd.

1.8.2. Predsodki

Predsodek je v socialni psihologiji definiran kot vrsta stališč, ki niso upravičena, argumentirana in preverjena (Rot, 1977, v Ule, 1992: 120). Predsodek je stališče, skupek prepričanj, ki je utemeljen samo na osnovi posameznikove pripadnosti določeni skupini. Običajno predsodki vsebujejo nepriznavanje vrednosti, omalovaževanje in podcenjevanje neke nacije, rase ali kakšne druge družbene skupine. Negativni socialni in etnični predsodki temeljijo na odklanjanju in sovražnosti do posameznih socialnih in etničnih skupin, do Neslovencev, Romov, predsodki do drugih narodov in narodnostnih manjšin, črncev - rasizem, Judov - antisemitizem, žensk - spolni predsodki, homoseksualcev - seksualni predsodki, duševno bolnih in drugih. Nasprotno od negativnih predsodkov lahko imamo pozitivne predsodke do določenih poklicev, družbenih pojavov in institucij, ki jih cenimo.

Glavne značilnosti predsodkov, ki sem jih povzela po Ule (1992):

- predsodek je stališče, skupek prepričanj, na primer o nekem posamezniku, ki so osnovana samo na njegovi pripadnosti določeni skupini;
- polarizacija oz. "tipiziranje": predsodki se oblikujejo na podlagi razlikovanja od drugih kategorizacij oz. predsodkov (npr. "tipični moški", "tipična ženska");
- vtis gotovega vedenja oziroma odpornost na spremembe (čeprav absolutnih predsodkov ni);
- evaluacija (vrednostno ocenjevanje);
- preveliko poudarjanje določenih značilnosti objektov, ki so po navadi potencirani in ekstremni;
- generalizacija oziroma posploševanje (napačne in toge posplošitve);
- selektivnost v zaznavanju in razlaganju obnašanja: predsodkom za celoto zadošča že ena sama informacija ali eno samo izkustvo (tipiziranje na podlagi ene same informacije ali izkušnje).

H. Blumer (1961 po Ule, 1992: 120) je definiral štiri osnovne tipe občutkov, ki so značilni za negativne socialne predsodke v dominantnih skupinah:

- občutek superiornosti dominantne skupine,
- občutek, da je manjšinska skupina po naravi drugačna in manjvredna,
- občutek lastninske pravice do moči, privilegijev in statusa,
- strah in sum, da manjšinska skupina ogroža moč, privilegije in status dominantne skupine.

Posledice predsodkov se kažejo v dveh najpogostejših oblikah: diskriminaciji in stigmatizaciji. Diskriminacija je posebno obnašanje do oseb oziroma različna obravnava oseb zaradi njihovih posebnosti, ki so označene kot drugačne, in zaradi njihove pripadnosti »označenim« skupinam (Ule, 1992: 129). Pri žrtvah diskriminacije se pogosto razvijajo občutki manjvrednosti in neadekvatnosti, še posebej v primerjavi z dominantno skupino oziroma, še več, diskriminacija je samoizpolnjujoča, saj se žrtev diskriminacije velikokrat začne obnašati v skladu s predsodki. Kazati začne znake, ki drugim dajejo opravičilo, da nadaljujejo s diskriminacijo proti njej. Predsodki delujejo kot neke vrste pričakovanje (prav tam).

Fenomen napovedi, ki je značilen za diskriminacijo, je značilen tudi za proces stigmatizacije tistih skupin, ki s svojim obnašanjem ali s svojimi fizičnimi posebnostmi ne zadostijo »standardu normalnosti«. Stigma označuje takšno posameznikovo lastnost, ki ga loči od večine v skupnosti tako, da ima večina in tudi on sam to lastnost za odklonsko, deviantno (Hoffman, 1980, v Ule, 1992: 132). Predmet stigme so lahko fizične pomanjkljivosti ali poškodbe posameznika, izrazi duševne bolezni, deviantni način življenja, kršenje določenih navad ali norm, značilnosti iz biografije (na primer preteklost kriminalca ali duševnega bolnika), pripadnost določenim manjšinam itd. Stigmatizirajoče situacije se razvijajo tam in tedaj, ko v odnosih z neko osebo tej osebi ne izkazujemo tistega spoštovanja in priznanja, ki bi ji sicer pripadala glede na njen splošni družbeni položaj oziroma bi ji pripadala, če ne bi imela določenih "kritičnih" lastnosti. V primeru pripisovanj različnih "tipičnih ženskih" karakternih potez, ki jih na videz potrjuje izkustvo, je treba v prvi vrsti videti izraze stigmatizacije žensk, piše Ule (1992: 133). Iz tega sledi, da so "tipično ženske" lastnosti posledica prisilne identifikacije s stigmo, ne pa rezultat, ki nujno sledi iz njihove narave ali iz neizogibne logike procesa socializacije itd. Tovrstne tipizacije niso objektivne deskripcije ugotovitev, dejstev ipd., ampak so izraz pripisovanj, skratka, projekcij v objekt opisa (Ule,

1992: 134). Kot drugo pomembno značilnost vzdrževanje stigme Uletova po Bettelheimu (1952, po Ule, 1992) navaja *identifikacijo z agresorjem*, katere posledica je nedopuščanje upora, negacije, zavračanja stigme. Identifikacija služi za resničnostno manjvrednost, nedoraslost stigmatiziranih oseb, s tem pa dalje opravičuje ves sistem.

Veliko predsodkov ima svoj izvor v otroštvu, ko pod vplivom staršev ali drugih avtoritet sprejemamo prve močno sodbe o socialnem svetu okrog sebe. Iz raziskav o kategorizacijah je znano, da se enkrat osvojene kategorizacijske sheme zelo težko modificirajo in da postanejo neobčutljive za novo izkustvo in proti dejstvo. Posameznik je pripravljen nove informacije sprejeti šele tedaj, ko očitno ne more več uporabljati dotedanjih kategorizacij, ko ga te že ovirajo v socialnem delovanju (Tayfel, 1975, po Ule, 1992: 136). *»Kot posamezniki smo velikokrat le še "tipizirani" in "etiketirani", ne pa "karakterizirani" (Bergler, 1984, po Ule, 1992).*

»Sporočila o seksu in seksualnosti so v sodobni družbi zelo nasprotujoča si in zmedena« (Rozman v predgovoru v Carnes, 2006: 25). Nenehno namigovanje na seks nas prepričuje, da živimo v družbi brez predsodkov, v družbi svobodne seksualnosti. Po mnenju Rozmanove je vsesplošno poudarjanje seksa ter hkratno naraščanje števila spolno zlorabljenih otrok, epidemije aidsa, veliko število posilstev in milijoni ljudi, ki niso zadovoljni s svojim spolnim življenjem, priča, da so nam stvari v naši domnevno odprti in seksualno svobodni družbi v resnici ušle iz rok. »Šele ko je nekdo brez seksualnih predsodkov, je sposoben za partnerski odnos, kar pa je podvrženo kakršnikoli predsodkovnosti, vodi v hlapčevanje« (prav tam).

1.8.3. Stereotipi

Stereotipi so sodbe, ki temeljijo samo na kognitivni komponenti, torej na nepreverjenih dejstvih in govoricah. W. Lipmann podaja naslednjo razlago pojma stereotip: *»Večine stvari ne vidimo najprej in šele nato definiramo; večino stvari najprej definiramo in šele potem vidimo. V bogati, kompleksni konfuziji zunanjega sveta jemljemo samo tisto, kar je za nas naša kultura že definirala in težimo k temu, da vse gledamo, vidimo v stereotipnih formulah naše kulture«.* Stereotip je rezultat nujnosti, sklepanja na osnovi omejenih informacij in obenem potrebe, da poenostavimo kompleksnost pojavov in dogajanj v svetu. Stereotip pomeni posploševanje delno točnih, a nepreverjenih površnih sodb o človeku, skupini ali

skupnosti. Stereotipi veljajo za nespremenljive, izkrivljene predstave, ki ne upoštevajo individualnih razlik in družbenih sprememb. Pri stereotipih pripisujemo lastnosti ljudem na osnovi njihove skupinske pripadnosti, ne pa na osnovi individualnih značilnosti in posebnosti. So tipizirane sodbe, ki zaradi svoje ohlapnosti in splošnosti ne ustrezajo stvarnosti. So neke vrste predstopnja predsodkov (Ule, 1992: 121).

Spolni stereotipi so ustaljene, tradicionalne predstave o tem, kaj je značilno za ženske in moške (Musek in Pečjak, 1997). "Moško" utemeljena seksualnost moškega enači s funkcionalnostjo njegovega spolnega organa – progresivna seksualnost. Na drugi strani takšne seksualnosti pa je regresiven položaj ženske partnerke. S svojim regresivnim vedenjem stimulira v moškem progresivno vedenje. S svojo pasivnostjo in z "zavračanjem" spodbuja moškega k aktivnosti. Zagovorniki takšne seksualnosti dokazujejo, kako je vse to določeno z biologijo, anatomijo in s fiziologijo spolnih organov ženske. Ženska se prav takšna rodi, takšna je ustvarjena. Če ji to manjka, se pri moških takoj zmanjša njen pomen seksualnega objekta. Ženska ne sme biti groba, odločna, aktivna; v tem primeru velja za "možačo", za manj privlačno in za manj zaželeno.

1.9. SOCIALNO DELO IN SPOLNOST

V zadnjih desetletjih je opaziti povečanje javnega interesa, razprave in zaskrbljenosti nad spolnostjo, kar najverjetneje lahko pripišemo spolni revoluciji v zadnjih desetletjih 20. stoletja, globalizaciji in pospešenemu razvoju informacijskih tehnologij. V stroki socialnega dela pa je spolnosti kljub temu namenjeno zanemarljivo malo informacij. Spolnost je področje in tema, ki ji je v stroki in v izobraževalnem procesu socialnega dela namenjeno zelo malo pozornosti.

Socialni delavci/delavke se pri svojem delu z uporabniki srečujejo tudi s psihosocialnimi problemi na področju spolnosti, zato se mi zdi pomembno, da ima socialni delavec/delavka kompetence tudi na tem področju. Znanje o spolnosti je prav tako ključnega pomena, saj se socialni delavci/delavke ukvarjajo z različnimi uporabniki/uporabnicami, katerih značilnost je prepletenost problemov. Socialni delavci/delavke se v praksi slej ali prej soočijo tudi s problemi, ki so v direktni ali indirektni povezani s spolnostjo.

Narobe bi bilo, če bi trdila, da se socialno delo sploh ne ukvarja s spolnostjo. Opaziti pa je, da se strokovnjaki, ki so dejavni na tem področju, v prvi vrsti ukvarjajo z opredeljenimi skupinami, manjšinami oz. z ranljivimi skupinami, npr. geji, lezbijkami, spolnimi delikti, bolniki z HIV/AIDSOM, feminizmom itd., splošni obravnavi spolnosti pa je namenjeno zelo malo pozornosti. Spolna identiteta, ki temelji na diskriminaciji, vsekakor zahteva ukrepe in potrebuje ključno skrb v socialnem delu, saj so s socialno permissivnostjo in njenimi prednostmi prišli na plan tudi ti problemi. Nikoli prej v zahodni družbi ni bilo toliko ljudi izpostavljenih pritisku zaradi nezadovoljstva s spolnostjo: z zakonskimi nesoglasji, težavami zaradi ločitev, obremenjenostjo enostarševstva, otrok in odraslih zaradi spolne zlorabe (incest, posilstvo in spolni napadi).

Socialni delavci in delavke so slabo opremljeni za razpravo o vprašanjih spolnosti, kaj šele, da bi pomagali pri tovrstnih težavah in stiskah. S spremenjenim družbenim odnosom ter s povečanim zanimanjem in odprtostjo do spolnosti v medsebojni komunikaciji in v javnih medijih tudi s strani uporabnikov socialnih storitev upravičeno narašča pričakovanje, da bodo imeli strokovnjaki/nje psihosocialni pomoči kompetence za spolne probleme in skrbi svojih uporabnikov.

Področja, kjer bi socialni delavci in delavke lahko več prispevali s koncepti (znanjem, veščinami) o spolnosti, so:

- zmanjševanje škode negativnih in škodljivih sporočil o spolnosti – predvsem s pravočasno in uspešno spolno vzgojo
- preventivno delo z otroki in mladostniki: Pomoč staršem in pedagogom in ne samo otrokom in mladini, za kar bi potrebovali dobre komunikacijske veščine z mladimi ter znanje pedagogike in andragogike. Vlogo socialnih delavcev vidim tukaj predvsem v izpolnjevanju pričakovanj mladih in usposabljanju staršev, vzgojiteljev in učiteljev. Predvsem gre za sproščanje napetosti med njimi ter za spodbujanje medsebojne povezanosti, kar bi prispevalo k skupni pozitivni spolni samopodobi. *»Vzgajati ne pomeni zgolj razvijati razum, marveč oblikovati celotnega človeka, tudi njegovo srce in njegov značaj.«* (Bosman, 1995).
S skupnimi močmi bi mladim pomagali, da bi se znali ustrezno odzivati na svoja čustva in skušali razumeti, kako je spolnost vpeta v njihovo življenje. Mladim bi pomagali razvijati pozitiven odnos do samih sebe, sprejemati odločitve v skladu s svojimi načeli, se znati postaviti zase in se odločiti za dejaven in zdrav način življenja.
- pomoč uporabniškemu sistemu s težavami na področju spolnosti

Ne glede na to, ali delujemo preventivno ali kurativno, bi moral biti cilj socialnega dela na področju spolnosti vzpodbuditi pozitivna stališča do spolnosti in usposobiti uporabnike socialnih storitev za odgovorno spolnost na osnovi samospoštovanja in spoštovanja pravic drugih.

1.10. METODE SOCIALNEGA DELA (ZNANJA, VEŠČINE in SPRETNOSTI) NA PODROČJU SPOLNOSTI

Če se strinjamo, da je tudi za socialne delavce in delavke pomembno, da imajo znanje o spolnosti, se postavi vprašanje, katere vrste znanja bi morali osvojiti? Koliko bi socialni delavci in delavke morali vedeti o človeški spolnosti in katere veščine bi morali osvojiti za konstruktivno delo z uporabniki socialnih storitev?

Velik del literature v socialnem delu v zvezi s spolnostjo raziskuje spolne manjšine, zato posledično obstaja pomanjkanje raziskav o splošni pomembnosti spolnosti za socialno delo. Spolnost je človeška lastnost, ki je del človekovega življenja in vsakdana. Ravno zaradi tega bi ji stroka socialnega dela morala nameniti več pozornosti. Prav zato bi se socialno delo moralo več ukvarjati s spolnostjo v širši populaciji. Spolnost je v socialnem delu s tega stališča še dokaj neraziskana tema. Študentje socialnega dela vsekakor potrebujejo več znanja o spolnosti, ki bi ga morali vključiti v kurikulum. Znanje in veščine o spolnosti bi morali postati del predmetnika socialnega dela. Socialni delavci in delavke, ki že delajo v praksi socialnega dela, pa bi potrebovali kakšen seminar o spolnosti.

Seveda pa ni dovolj, da obvladamo samo teorijo, temveč tudi sposobnost, da reflektiramo vsakodnevno prakso v skladu s uporabnikovimi čustvi in potrebami.

Cutler (1958 v de Vries in Bouwkamp, 1995: 90) je v raziskavi ugotovil, da svetovalčevi lastni konflikti vplivajo na njegove reakcije na klienta. *»Če se je klientova snov dotaknila svetovalčevih konfliktov in jih aktivirala, so bile svetovalčeve reakcije usmerjene na to, kako obdržati lastno čustveno ravnotežje. Če je klientova snov manj konfliktna za terapevta, so bili svetovalci bolj sposobni reagirati na način, ki bi spodbujal klientovo rast«* (prav tam).

Za preventivno delo z mladostniki in otroki na področju spolnosti in za ustrezno pomoč uporabniškim sistemom s težavami na tem področju je pomembno, da osvojimo tako znanja kot veščine, ki jih pri tem potrebujemo. Socialne delavke/delavci, ki imajo znanje o spolnosti in so sproščeni glede lastne spolnosti, imajo veliko možnosti, da podpirajo spolno zdravje uporabnikov socialnih storitev. Tisti pa, ki obvladajo le ozko področje spolnega vedenja, si ne upajo obravnavati spolnih problemov. De Vries in Bouwkamp (prav tam) pišeta, da je za uspeh terapije ravno tako pomembno, da se terapevt sooči z lastnimi dilemami. *»Kakovost*

terapevtskega srečanja in globina njegovega učinka je namreč odvisna od tega, kako klient terapevt? najde svoje in klientove dileme, kako jih predstavi in kako se o njih pogovori» (prav tam).

Kako se pogovarjamo oziroma se ne pogovarjamo z uporabniki o vprašanjih in problemih, ki se nanašajo na spolnost, je odvisno od naših stališč in vrednot, ki jih imamo do spolnosti.

Spolnost je zelo občutljivo področje, kjer imajo osebne vrednote močan vpliv. Vsak ima svoj niz spolnih stališč in predsodkov glede lastnega vedenja in vedenja drugih. Stališča vplivajo tudi na to, kar mi mislimo o svojih ljubimcih, prijateljih in tudi o uporabnikih, ko izvemo nekaj o njihovi spolnosti.

Socialni delavci in delavke, ki so zadovoljni z lastno spolnostjo in sproščeni ob spolnosti drugih, ki se zavedajo pomena spolnega zdravja in obvladajo tenkočutno komunikacijo, lahko upoštevajo in spoštujejo tudi uporabnikovo spolnost v psihosocialnem procesu pomoči.

Vendar, če smo iskreni do sebe in drugih, si lahko postavimo naslednje vprašanje: *»Sem res brez zadrege glede lastne spolnosti in spolnosti drugih ljudi? Ali v celoti obvladam stališče neobsojanja, ki je verjetno nedosegljiv ideal na področju spolnega zdravja?«*

Najbolje, da smo realni in sprejmemo dejstvo, da imamo vsi predsodke. Zaradi naše odgovornosti do sebe in uporabnikov psihosocialnih storitev pa se bi moral vsak socialni delavec truditi, da se s svojimi predsodki sooči in si jih vsaj prizna, če jih že ne more odpraviti. Navsezadnje so tudi socialni delavke/delavci ljudje s svojimi osebnimi napakami, predsodki in nepredelanimi travmami.

Svoje občutke nelagodnosti in dvome socialni delavci in delavke najlažje raziskujejo v superviziji. Tam lahko spoznavajo sebe, svoje uporabnike in gradijo svoje samozaupanje. Supervizija je metoda, ki je namenjena strokovnjaku in mu je v neposredno pomoč, seveda pa je v posredno pomoč tudi uporabnikom, saj jim zagotavlja kvalitetne profesionalne storitve. Supervizija je strokovnjaku hkrati 1. spodbuda za učenje o tem, kako ravnati v profesionalnem odnosu in pri spoznavanju samega sebe, kar je nujni sestavni del kvalitetnega strokovnega dela; 2. opora ali suport pri prenašanju obremenitev v odgovornem strokovnem delu, sodelovanju pri sprejemanju uporabnikovih odločitev, pri postavljanju meja, profesionalne distance, preprečevanju otopelosti in izgorevanja; 3. usmerjanje profesionalnega ravnanja, pri čemer strokovnjaka usmerjajo drugi strokovnjaki z več znanja in izkušnjami – supervizorji, ki imajo tudi pedagoške sposobnosti in so praviloma iz iste stroke (Milošević Arnold s sod., 1999: 3-4).

Z izobraževanjem in s sproščenostjo ob spolnosti socialne delavke/delavci lahko pridobijo samozavest, zaradi česar so do uporabnikov uvidevnejši in bolj sposobni pomagati.

De Vries in Bouwkamp (prav tam, 1995) prostora za svetovalčeve probleme, s katerimi se sooča v terapevtskem procesu, in rasti ne vidita le zunaj terapije, pri superviziji, ali interviziji, ali delovnem svetovalcu, ampak tudi v samem terapevtskem procesu. Avtorja menita, da mora biti svetovallec svojemu uporabniškemu sistemu vzor pri sprejemanju občutka strahu. *»Prepoznavanje lastnih strahov je osrednja svetovalčeva dolžnost v terapevtskem procesu«* (prav tam: 91). Uporabniškemu sistemu ne smemo posredovati naslednjega sporočila: *»Uči se iz mojih besed, a ne iz mojih dejanj«* (Kempler, 1981 v prav tam). S tem ko terapevt izžene iz terapije svojo vitalno subjektivnost, ne ščiti le klienta pred negativno reakcijo, temveč s tem ščiti predvsem sebe. Vloga poklicne osebnosti in stališče, da to počne v klientovo dobro, ga ščiti pred tem, kar sam doživlja in misli. *»Sam sebe ščiti na tak način, da mu ni treba priznati, da ščiti samega sebe«* (prav tam: 92)

Brajša (1991) navaja zanimivo teorijo komunikacijskega kvadrata komunikologa Schultza von Thuna, ker se v medsebojni komunikaciji spolnih vsebin pojavljajo štiri osnovne dimenzije:

- prenos informacij s spolno vsebino
- odkrivanje sebe kot spolnega bitja
- definiranje lastnih stališč do spolnih vsebin ter tudi do sogovornikovih
- vpliv na stališča in sogovornikov pristop k spolnosti.

Samo vsebinska in brezosebna komunikacija (ko ne opredelimo svojih stališč) je mogoča, kadar govorimo o teoretičnih in neživljenjskih vsebinah; povsem neustrezna pa je, kadar govorimo o življenjskih in praktičnih vsebinah, med katere uvrščamo tudi spolne vsebine. Po navadi zavestno in načrtovano podajamo določene vsebine, nezavestno in nenačrtovano pa odkrivamo sebe, opredeljujemo odnose in vplivamo na druge.

2. PROBLEM

Glavni povod za raziskavo sta bila naslednja dva razloga:

1. Če pogledamo v zgodovino, se zdi, da v našem kulturnem krogu že stoletja ni bilo toliko ljudi zadovoljnih s spolnostjo kot sedaj. Požarnik v knjigi *Zdrava in motena spolnost* (1984: 6) trdi, da podatki kažejo, da so ljudje danes bolj spolno aktivni, da imajo daljšo predigro, da uporabljajo več variacij in bolj uživajo v svoji spolni aktivnosti kot včasih. Vsaj na prvi pogled res dobimo tak vtis. Samo odpremo časopis, pogledamo televizijo, internet, reklame, ki nas bombardirajo z vseh možnih strani, pa dobimo takšno sliko. Po drugi strani pa Sanja Rozman v slovenskem predgovoru h knjigi o seksualni zasvojenosti »*Ne recite temu ljubezen*« (Carnes, 2006) piše, da naj bi bilo v domnevno odprti in svobodni družbi na milijone ljudi, ki niso zadovoljni s svojim seksualnim življenjem, psihično in fizično zlorabljeni otroci, razne spolne bolezni in posilstva ter vedno več ljudi, ki trpijo za seksualno zasvojenostjo. Po obdobju seksualne revolucije se vsaj na prvi pogled zdi, da vlada na tem področju svoboda, kakršne ni poznalo še nobene zgodovinsko obdobje. Prav zaradi tega me je zanimalo, če smo pri izražanju seksualnosti resnično svobodni ali pa smo zgolj izraz družbeno vsiljenih miselnih vzorcev, stališč, predsodkov in stereotipov, ki nas včasih zavedno, še bolj pa nezavedno ovirajo v našem vsakdanjem življenju. Izživljamo svojo človeško naravo, tako kot nam je bilo namenjeno v skladu s človeško naravo, ali pa smo, nasprotno, socializirani ali kar trenirani, tako kot na primer živali v cirkusu?

2. Razne raziskave o spolnosti so polne števil in podatkov, iz katerih lahko ugotovimo samo to, da smo v današnji družbi obsedeni s storilnostjo na vseh področjih. Bolj kot kakovost odnosa med moškim in žensko, ki vpliva na njuno zadovoljstvo v spolnosti, nas zanimajo številke: kako dolgo je trajalo, kolikokrat se je zgodilo, s kolikimi partnerji in koliko orgazmov smo doživeli. Statistična pogostost določenega vedenja pri ocenjevanju kakovosti spolnega življenja pa nam da napačne rezultate, saj pozablja, da so ocene spolnosti zelo subjektivne, zato spolnega zadovoljstva ne moremo ocenjevati z merili intimnega življenja drugih. Pogosti spolni odnosi ne pomeni nujno uspešnega spolnega življenja.

Namen raziskave je bil odgovoriti na naslednja vprašanja:

- Kateri seksualni socializacijski vzorci prevladujejo med anketiranimi osebami: iz katerih virov so pridobili največ informacij o spolnosti, katere informacije so na samem začetku svojega spolnega udejstvovanja najbolj pogrešali, kakšen motiv jih je popeljal v prvi spolni odnos in katere so osebe, s katerimi se lahko odkrito pogovarjajo o spolnosti.
- Kako ljudje razmišljajo o seksualnosti, kako jo občutijo in kako jo prakticirajo? Iz raziskave sem hotela izvedeti njihove miselne vzorce o spolnosti in če le ti zadovoljujejo njihove potrebe. Zanimala sta me odnos in zadovoljstvo ljudi glede spolnosti, ljubezni in partnerskih odnosov. Pri tem me je zanimalo:
 - glavni motiv za spolni odnos
 - moteči dejavniki v spolnosti
 - pristajanje na spolne odnose izključno na željo partnerja
 - pomen ljubezni in nežnosti v partnerskem razmerju
 - pomen spolnosti v partnerskem razmerju

Za ženske me je pri tem zanimalo, kako pogosto doživljajo orgazem pri spolnih odnosih. Ga kdaj zaigrajo, in če, kako pogosto?

- Kakšna je opredeljenost do najpogostejših stališč, mitov, stereotipov in predsodkov, ki se posredno in neposredno dotikajo seksualnosti in ljubezni v povezavi z družbenimi spolom? Ali intimni odnosi sledijo hitro razvijajoči se družbi ali pa se v intimnih odnosih še vedno čuti prisotnost tradicionalnega modela "moškosti" in "ženskosti"? Se ženskam še vedno pripisujejo progresivne značilnosti in vedenje ter moškim, obratno, regresivne značilnosti in vedenje?

Rezultate internetne ankete bom poskusila povezati s kompetencami, ki jih potrebuje socialna delavka oz. delavec, da lahko uspešno deluje preventivno pri delu z otroki in mladostniki, in učinkovito pomaga uporabniškemu sistemu, ki je zašel v psihosocialno stisko tudi na račun predsodkov, nezadovoljivih vzorcev idr., povezanih s temo spolnosti, ljubezni in partnerskega odnosa.

3. METODOLOGIJA

3.1. VRSTA RAZISKAVE

Uporabila sem deskriptivno, kvantitativno raziskavo.

3.2. SPREMENLJIVKE

V raziskavi so me zanimale naslednje spremenljivke, ki jih za lažjo predstavbo predstavljam po anketnem vprašalniku:

1. del vsebuje sociodemografske podatke anketiranih oseb. Zanimale so me naslednje kontrolirane spremenljivke: spol, starost, izobrazba in zakonski stan.

2. del anketnega vprašalnika je sestavljen iz osemnajstih vprašanj zaprtega tipa o spolnosti, ljubezni in partnerskih odnosih, ki sem jih oblikovala na podlagi prebrane literature za diplomsko nalogo (glej seznam literature). Merijo pa naslednje spremenljivke:

- viri informacij o spolnosti,
- manjkajoče in pomanjkljive informacije pred prvim spolnim odnosom,
- osebe s katerimi se lahko pogovarjamo o spolnosti,
- razlog za prvi spolni odnos,
- glavni motiv za spolni odnos,
- moteči dejavniki v spolnosti,
- doživljanje orgazma,
- igranje doživljanja orgazma (spremenljivka, ki me je zanimala izključno za ženske),
- pomen ljubezni in nežnosti v partnerskem razmerju,
- pomen spolnosti v partnerskem razmerju,
- pristajanje na spolne odnose izključno na željo partnerja.

V **3. delu** anketnega vprašalnika sem navedla 9 stališč in predsodkov o moški in ženski seksualnosti, ljubezni in družbenem spolu, pri katerih so anketirane osebe izrazile svoje stališče do trditve z izbiro ene od petih vrednosti: v celoti se strinjam, strinjam se, niti se strinjam niti ne strinjam, ne strinjam se in sploh se ne strinjam. Odgovore sem prikazala v obliki grafov. Navedene trditve sem našla s pomočjo internetnih brskalnikov google.com in

najdi.si, v katera sem vnesla naslednje ključne besede: moški in ženska, miti, predsodki in stereotipi.

3.3. VIRI PODATKOV

Za raziskavo sem uporabila podatke, ki sem jih dobila s pomočjo anketnega vprašalnika, ki je bil objavljen na internetu v obdobju od 10. junija do 30. julija. Vir podatkov so anketiranci, ki so se anonimno odločili za izpolnjevanje ankete.

3.4. POPULACIJA IN VZORČENJE

V raziskavo so zajeti posamezniki, ki so se prostovoljno in anonimno odločili za izpolnitev ankete. Anketo je izpolnilo 300 oseb, in sicer 250 žensk in 50 moških. Vzorec zaradi tako neenakomerne razporeditve anketirancev po spolu ni reprezentativen.

3.5. ZBIRANJE PODATKOV

Podatke sem zbrala s pomočjo anonimnega anketnega vprašalnika, ki je bil zaradi intimne narave vprašanj objavljen na internetu.

3.6. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Podatke sem obdelala kvantitativno s pomočjo računalniškega programa Microsoft Exel.

Osnovno raven analize spremenljivk predstavljajo frekvenčne porazdelitve, ki izražajo strukturo odgovorov anketirancev na zastavljena vprašanja. Frekvenčne porazdelitve prikazujem v obliki grafikonov.

Pomemben kriterij, na podlagi katerega prikazujem rezultate, je spol, saj le-ta pomembno vpliva na mnoge ključne spremenljivke, ki jih obravnavam.

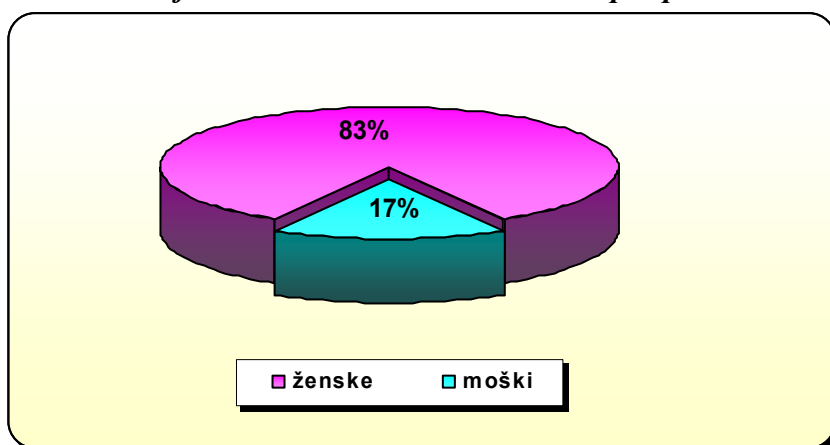
4. REZULTATI IN RAZPRAVA

1. DEL: SOCIODEMOGRAFSKI PODATKI

a) Spol

Spolno strukturo celotnega vzorca anketiranih oseb zaznamuje večji delež žensk, ki predstavljajo 83% vseh oseb, ki so se odločile za izpolnitev ankete. V vzorcu je torej zastopanost med spoloma zelo neuravnotežena. V primerjavi z ženskami se je zelo malo moških odločilo za izpolnitev ankete, kar je v nasprotju z mojimi prvotnimi pričakovanji, da bo več moških kot žensk pokazalo zanimanje za temo, ki jo raziskujem.

Graf 25: Struktura anketiranih oseb po spolu

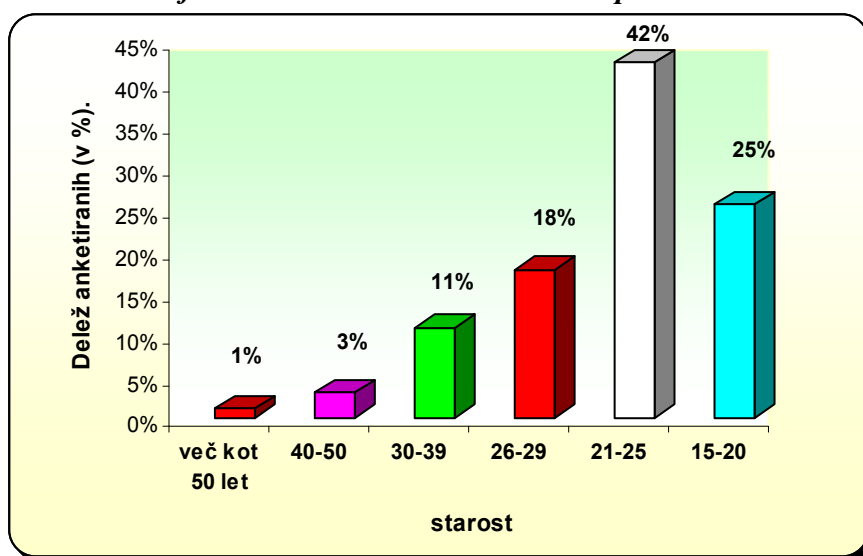
b) Starost

Anketirance sem po starosti razdelila v šest razredov (od 15-20, 21-25, 26-29, 30-39, 40-50 in 50 in več let). V vzorcu žal niso zastopane vse starostne skupine enakomerno, saj je kar 42% anketirancev v starostnem razredu od 21 do 25 let, sledile so osebe od 15 do 20 let (25%) in od 26 do 29 let (18%). Za izpolnitev ankete se je odločilo malo oseb v starosti nad 30 let; v starostnem razredu od 30 do 39 let jih je bilo 11%, od 40 do 45 let 3% in le 1% vseh anketirancev, nad starostjo 50 let. V raziskavi o uporabi interneta v Sloveniji v letu 2007 so ugotovili, da so najpogostejši uporabniki interneta mladi (12-29 let). »S starostjo delež pogostih uporabnikov interneta močno upada« (Vehovar in Brečko, <http3>).

Podatki v navedeni raziskavi so se potrdili tudi v moji raziskavi. Ob upoštevanju rezultatov v obeh raziskavah prihajam do sklepa, da bi se za sorazmernejšo zastopanost vseh starostnih

skupin v vzorcu morala lotiti drugačne metode zbiranja podatkov. »Način izbora vzorčnih enot mora biti tak, da ima vsaka enota populacije enako verjetnost, da bo izbrana v vzorec« (Mesec, 1997:77). Ob upoštevanju navedenega metodološkega načela in teme raziskovanja bi se kot najučinkovitejša metoda zbiranja podatkov najverjetneje pokazala spletna anketa v kombinaciji s pošto anketo, saj bi le-tako lahko v raziskavo zajela različne starostne skupine.

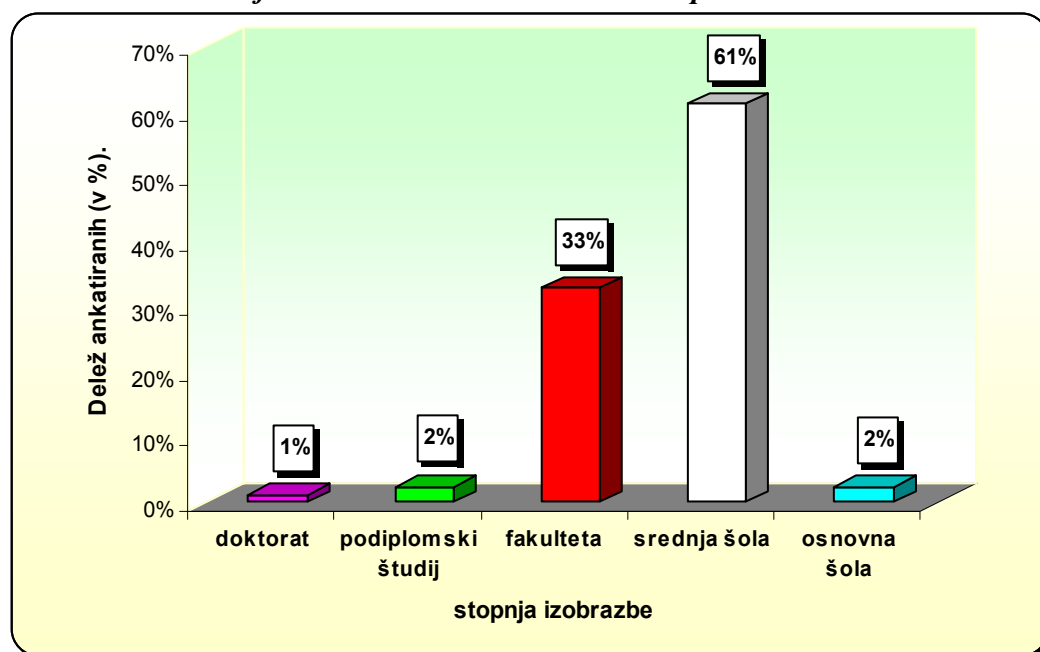
Graf 26: Struktura anketiranih oseb po starosti

c) izobrazba

V vzorcu so zastopane osebe z različno stopnjo izobrazbe: prevladovali so tisti s končano srednjo šolo (61%) in končano fakulteto (33%), manj pa je bilo tistih s končano osnovno šolo (2%), podiplomskim študijem (2%) in doktoratom (1%). Nesorazmerna zastopanost po izobrazbi je povezana s prevladujočo starostno strukturo, saj prevladujejo anketirane osebe od 15-29 leta, v kateri le malokdo doseže višjo izobrazbo od fakultete.

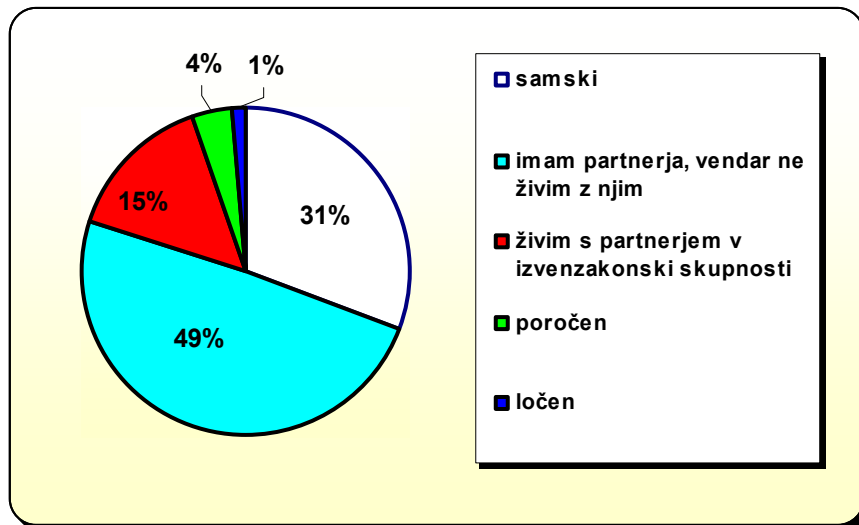
Graf 27: Struktura anketiranih oseb po izobrazbi.

d) Zakonski stan

V vzorcu je zastopanih skoraj polovica (49%) anketirancev, ki so imeli v času anketiranja partnerja oz. partnerico, vendar niso živeli z njim oz. z njo, 31% je bilo samskih, 15% jih je živelo s partnerjem/partnerico v izvenzakonski skupnosti, le 4% jih je bilo poročenih in 1% razvezanih. Pokazalo se je torej, da je v vzorcu zelo nizka zastopanost poročenih, razvezanih in tistih, ki živijo s partnerjem/partnerico, kar lahko prav tako kot pri izobrazbi pripisujemo dejstvu, da je v vzorcu zajetih zelo veliko mladih, ki se še ne odločajo za skupno življenje s svojim partnerjem/partnerico, poroko in nimajo izkušnje razveze (le okrog 15% anketiranih oseb v vzorcu je starejših od trideset let).

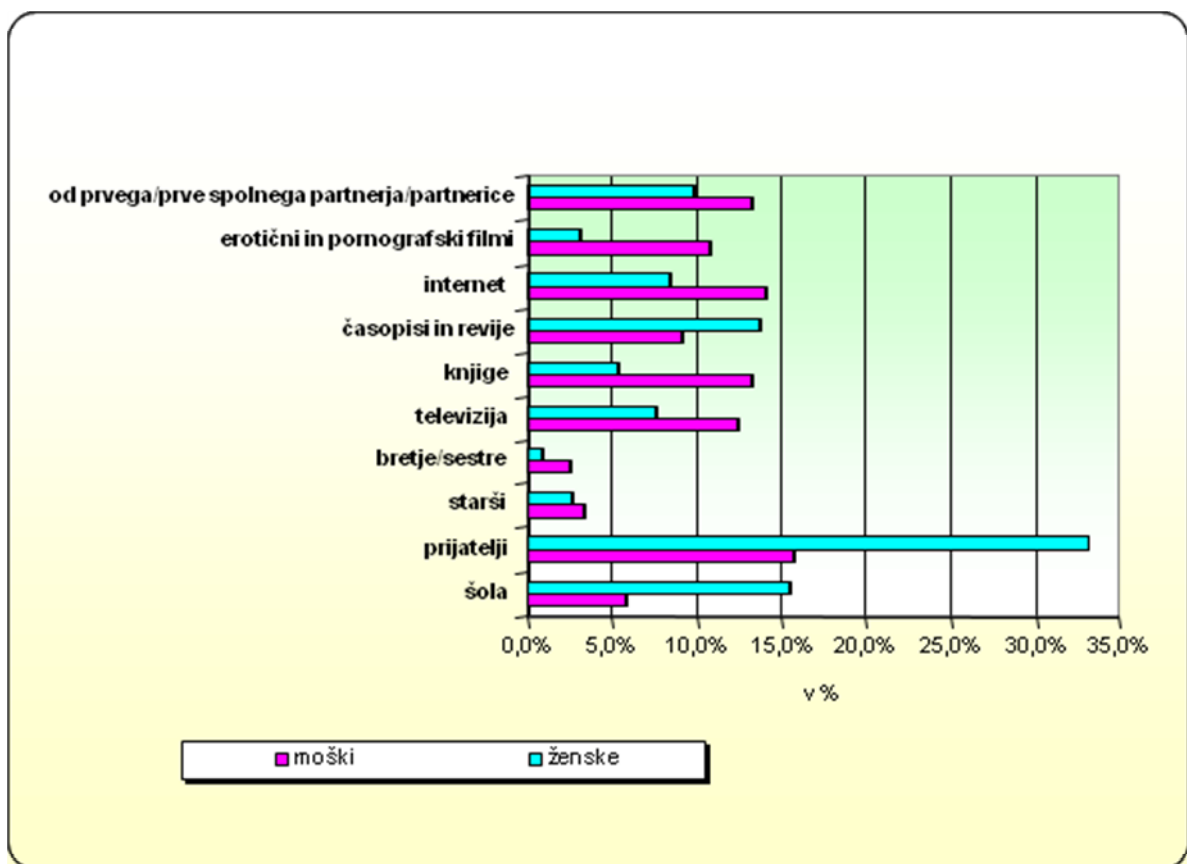
Graf 28: Struktura anketiranih oseb po zakonskem stanu

2. DEL: VPRAŠANJA O SPOLNOSTI in LJUBEZNI

a) Viri informiranja o spolnosti

Graf 29: Iz katerih virov ste se največ naučili o spolnosti?

Anketirana oseba je lahko v anketi označila največ tri vire, iz katerih je po svoji oceni dobila največ informacij o spolnosti.

Rezultati nam prikazujejo, da se spolnost kot predmet komunikacije pojavlja v zelo malo družinah. Iz Grafa 5 je razvidno, da so anketiranci o spolnosti izvedeli najmanj v okviru družine, saj je le 3% vseh udeležencev v anketi označilo, da so se o spolnosti največ naučili od staršev, le v 1% so bili omenjeni tudi bratje ali sestre. Starši se torej ne zavedajo svoje odgovornosti, ki jo imajo do otrok, in prepustijo, da se glede spolnosti znajdejo kar sami, kakor pač vedo in znajo, v skladu s svojimi zmožnostmi. Starši torej niso uspešni vzgojitelji, kadar gre za spolno vzgojo njihovih otrok. In vendar bi prav starši kot najpomembnejši posredovalci življenjskih vrednot morali imeti to vlogo. Starši so tisti, ki lahko otroku pomagajo pri vrednotenju življenjskih doživetij in ga vodijo mimo nevarnih čer živiljenjskih izzivov ter ga pomagajo oblikovati v čustveno zdravega človeka (Shapiro, 2003). Družina igra nedvomno osrednjo vlogo v vzgoji mladih nasplah in tudi v spolni vzgoji. Otroci in kasneje mladostniki se v njej spoznavajo s spolnostjo na naraven način in včasih tudi nevede. Nekaterim staršem oziroma večini, kot so pokazali rezultati ankete, se je neprijetno pogovarjati o vprašanih spolnosti s svojimi otroki. Temu je lahko krivo pomanjkljivo znanje, občutek sramu ali pa bojazen, da bi pogovor o spolnosti otroci razumeli kot spodbudo za začetek spolnega življenja. Tudi mladim je težko začeti pogovor o tej temi, predvsem zato, ker čutijo, da je neprijetno staršem.

Na spolni razvoj in vedenje mladih imajo pomemben vpliv sami odnosi med starši. Zavedati se moramo tudi, kot piše Krystal (2001: 245), da starši ne vzgajajo le na verbalen način, ampak predvsem s svojim zgledom oz., kot to poimenuje Brajša z "odnosno komunikacijo". Torej starši tudi s svojim izključujočim odnosom do spolnosti oz. "nevzgojo" pravzaprav vzgajajo. Tako otroku po mnenju Krystalove privzgojijo do spolnosti negativen odnos, kar vpliva na njegovo kasnejše življenje.

Večina oseb, zajetih v vzorcu, informacij o spolnosti ni dobila v okviru družine, zato so jih iskali drugje. Večina staršev prepušča spolno vzgojo drugim – institucijam, vrstnikom, medijem..., zato morajo otroci in mladostniki iskati informacije od svojih sovrstnikov, ki so prav tako neizkušeni kot oni sami, na internetu (14% moških in 8% žensk), televiziji (12% moških in 8% žensk), v knjigah (13% moških in 5% žensk), v časopisih in revijah (9% moških in 14% žensk), erotičnih in pornografskih filmih (11% moških in 3% žensk) ali šele

od svojega prvega/prve spolnega partnerja/partnerice (12% moških in 10% žensk). Tako velikokrat pridejo do otrok in mladostnikov informacije, ki jim lahko škodujejo in vplivajo na njihovo kasnejše spolno življenje.

Med temi drugimi navedenimi možnostmi učenja o spolnosti obstajajo statistične razlike med spoloma. Pri ženskah kot glavni vir informacij o spolnosti prevladujejo prijateljice, saj se je od le-teh o spolnosti naučila kar tretjina (33%) vseh anketiranih žensk. Tudi pri moških so prijatelji na prvem mestu, vendar le v 16%.

Vidimo torej lahko, da je zelo veliko anketiranih oseb v vzorcu pridobilo informacije od svojih sovrstnikov, kar vidim kot problem, saj so sovrstniki praviloma na isti stopnji razvoja in prav tako neizkušeni. Informacije, prejete od prijateljev in vrstnikov, so pogosto nepopolne, enostranske, v določenih primerih celo popolnoma napačne in zato ne morejo služiti zdravemu usmerjanju spolnega razvoja in vedenja mladih.

Iz rezultatov lahko vidimo, da tudi šola kot pomembna vzgojna institucija v življenju otroka in mladostnika, ki se uvršča takoj za družino, spolno vzgaja zelo malo, saj jo je le 15% žensk in 6% moških označilo kot pomemben vir informacij. Pa še takrat ponudi otrokom in mladostnikom le informacije o fiziologiji človeka, torej o anatomiji človeka, kontracepciji, menstruaciji, nosečnosti itd., kar so teme, ki zanimajo predvsem ženske, zaradi česar tudi sklepam, da je šola kot pomemben vir informacij v raziskavi navedlo več žensk kot moških (15% žensk in le 6% moških). Šolska spolna vzgoja je preveč "poenostavljena" in "biologizirana", saj se zelo malo dotika ljubezni, partnerskih odnosov, vprašanj družbenega spola, problemov sodobnega sveta itd.

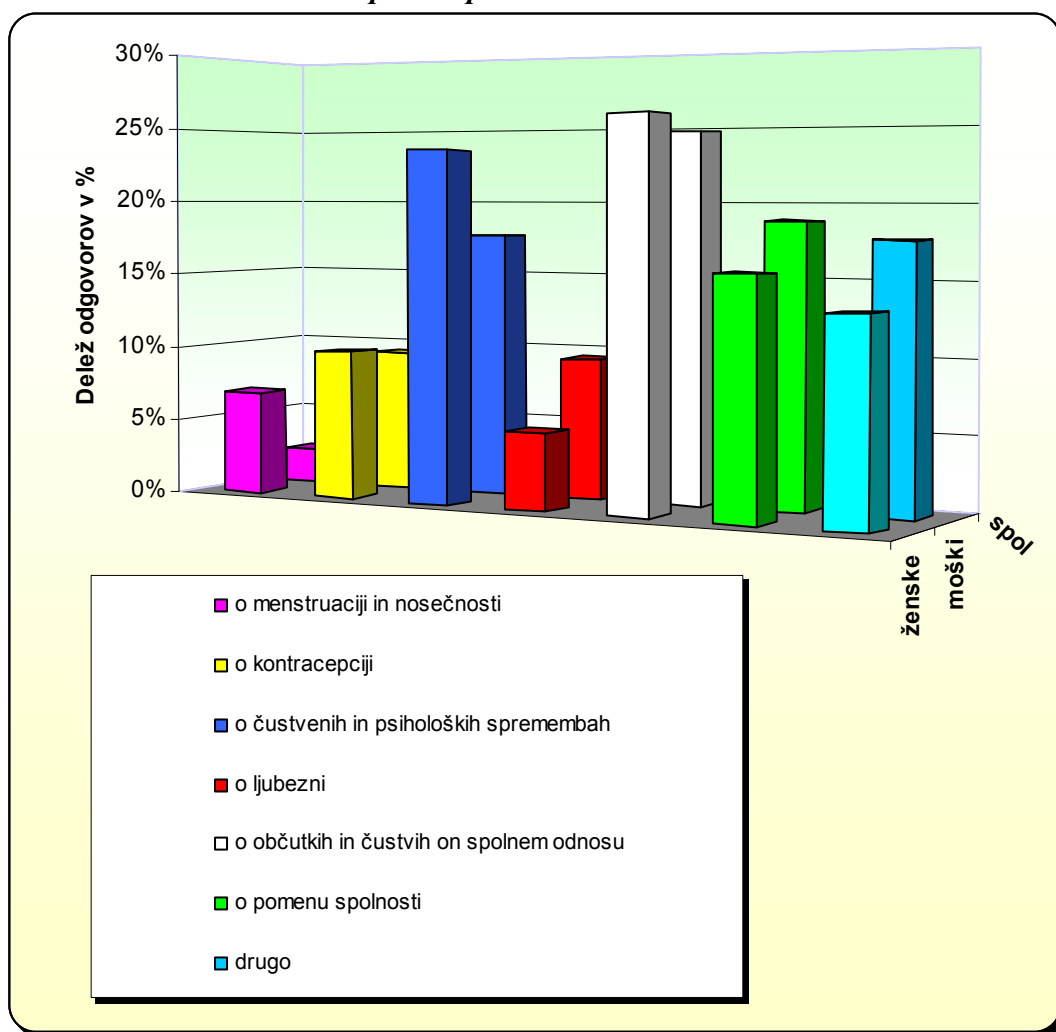
Literatura o spolnosti bi lahko bila dragocen izbor informacij, če bi bila dovolj pristopna mladim in bi jo izbral nekdo, ki dobro pozna probleme razvoja in zanimanja mladih, da bi njihovo pozornost, ki velja predvsem tehničnemu izvajanju spolnosti, preusmeril na širše psihološke, moralne in družbene poglede na človeško spolnost.

Rezultati pa so pokazali problem erotičnih in pornografskih filmov, pri katerih se je pokazala pomembna statistična razlika glede na spol, saj je erotične in pornografske filme kot pomemben vir informacij navedlo 3% žensk in kar 11% moških. Problem vidim v tem, ker so v pornografskih filmih tako moški kot ženske prikazani zgolj kot spolni objekti, kar človeško

spolnost oropa drugih pomembnih vidikov spolnosti. Prav zaradi omenjenega se mi ne zdi primeren vir učenja o spolnosti pri otrocih in mladostnikih, ki še nimajo izoblikovane seksualne identitete in sposobnosti kritičnega mišljenja.

Medijski trg je nakopičen s seksualnimi vsebinami, zato je mladostnikov ali največkrat celo otrokov prvi stik s spolnostjo preko medijev. Res je, da pornografije ne moremo preprečiti, a če bi starši in vzgojitelji otroke pravočasno pripravili na to s spolno vzgojo, bi razumeli razliko med spolnostjo in pornografijo v vsakodnevnom življenju. Pornografija ne bi smela biti učni pripomoček.

Graf 30: Katere informacije ste najbolj pogrešali in predvidevate, da bi jih potrebovali pred prvim spolnim odnosom?

Pri vprašanju, katere informacije ste najbolj pogrešali in predvidevate, da bi jih potrebovali pred prvim spolnim odnosom, so anketiranci lahko označili največ tri elemente. Več kot

četrtnina anketirancev (26%) je pred prvim spolnim odnosom pogrešala informacije o občutkih in čustvih ob spolnem odnosu. 23% žensk in 18% moških bi potrebovalo informacije o čustvenih in psiholoških spremembah, 16% žensk in 19% moških pa informacije o samem pomenu spolnosti. 10% anketirancev bi pred prvim spolnim odnosom potrebovalo več informacij o kontracepciji, ženske pa tudi o menstruaciji in nosečnosti (7%). 9 % moških in 5% anketiranih žensk bi pred prvim spolnim odnosom potrebovalo več informacij o ljubezni.

Rezultati jasno prikazujejo, da bi tako moški kot ženske pred začetkom svojega spolnega življenja v okviru spolne vzgoje potrebovali več informacij o občutkih in čustvih ob spolnem odnosu, o čustvenih in psiholoških spremembah, ki jih prinaša spolno dozorevanje, ter o pomenu spolnosti. Rezultati so pokazali, da se lahko strinjamo s Hauerjem in z zakoncema Holroyd. Holroydeva pojasnjujeta (1996: 99), da spolna vzgoja, ki jo mladi dobijo od staršev, sicer pomaga pri razumevanju spolne anatomije in fiziologije, ničesar pa jim ne pove o spolnosti v širšem kontekstu. Hauer pa trdi (1986: 28), da je danes le redko cilj prizadevanj spolne vzgoje razvijanje ljubečih odnosov in nežnosti.

Anketiranim osebam "fiziološke" informacije o spolnosti v glavnem ne manjkajo, manjka pa jim vpeljevanje v čustvovanje in sozvočje med telesom, čustvi, razumom, etiko in duhovno razsežnostjo. To pa bistveno vpliva na možnost, da je posameznik zmožen zaživeti ljubezen celostno, z vso močjo svoje telesne, čustvene, umske, socialne in duhovne enkratnosti. Odnos do ljubezenskega in spolnega življenja je veliko bolj zapleten, zato spolna vzgoja, ki daje le enovrstne informacije, nikoli ne daje želenih rezultatov. Pojav človekove telesnosti je mnogo širši, kot če govorimo, da je telo skupek nagonov ter celic, tkiv, živcev, hormonov... *»Prodreti moramo v mladostnikov doživljajski svet. Neosebna informacija nima dostopa do mladostnikove izkušnje, do njegovega občutenja sebe«* (Rebula, <http> 4).

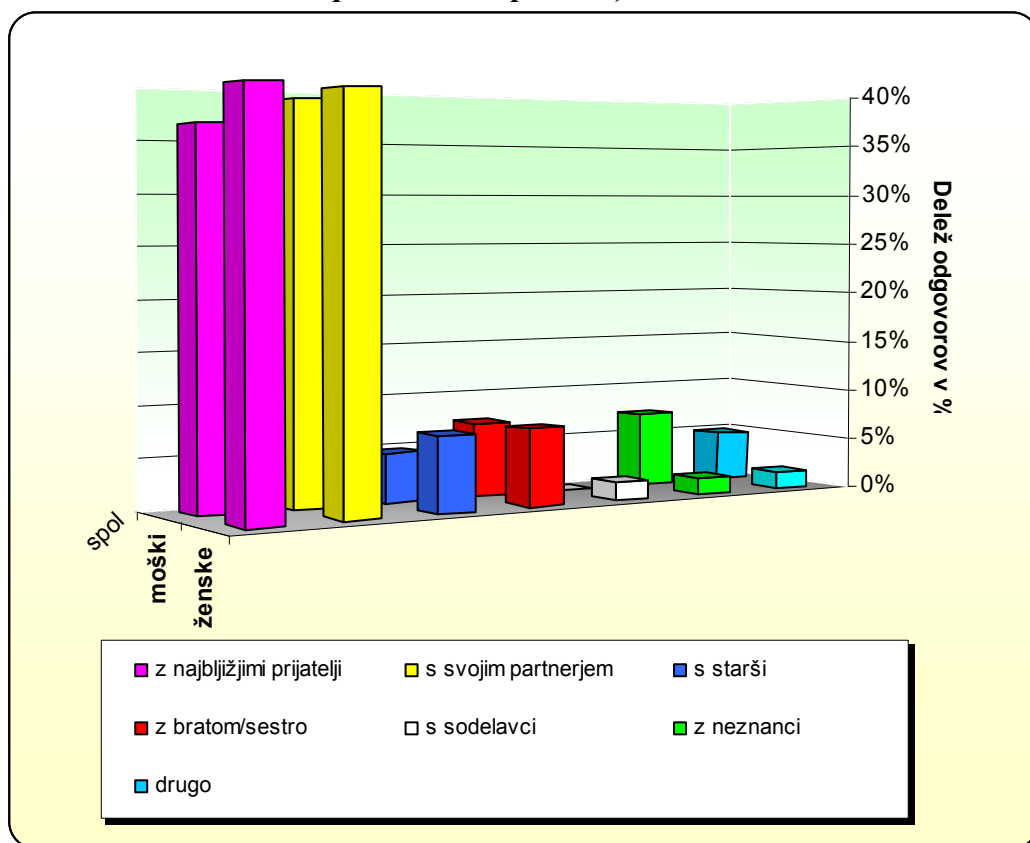
Košiček (1989) opozarja, da se je najpomembneje zavedati, da se mlada osebnost v največji meri oblikuje v družini in je prav zgled najučinkovitejše vzgojno sredstvo. Notranje družinske medosebne emocionalne razmere so v razvoju odločilnega pomena za razvoj pozitivne spolne identitete (Brajša, 1982). Starši, učitelji in drugi se ne zavedajo, da vzgoja poteka predvsem odnoso – *»od povezave med vsebinskim in odnosnim je odvisna kakovost komuniciranja na področju seksualnosti«* (prav tam). S svojim odnosom oz. neodnosom sporočajo svoja stališča

o spolnosti ter tako s svojim vedenjem privzgojijo otroku do spolnosti tak odnos, ki vpliva na njegovo kasnejše življenje (Krystal; 20001: 245).

Tako bi otroke morali o spolnosti najprej poučiti starši, a ne samo s posredovanjem podatkov, ampak tudi z zgledom, to je zdravimi odnosi med materjo in očetom ter drugimi družinskimi člani, z odprtim dialogom tudi o drugih vsebinah, kot sta delitev vlog v družini in vključevanje vseh družinskih članov v skupno dobro in še bi naštevala, saj je človekova spolnost ne le spolni odnos, temveč življenje, ki ga živimo. Mladostniki se zaradi pomanjkljive komunikacije s starši pogosto zaprejo pred odraslimi in živijo v svojem svetu, temu primerna pa je tudi pot do informacij do spolnosti.

b) Pogovori o spolnosti

Graf 31: S kom se lahko odkrito in sproščeno pogovarjate o spolnosti (predvsem o vaših problemih v spolnosti)?

Podatki nam kažejo, da se o spolnosti ter svojih problemih v spolnosti anketirane osebe največ pogovarjajo s svojim partnerjem in z najbližjimi prijatelji, saj jih je kot sogovornike

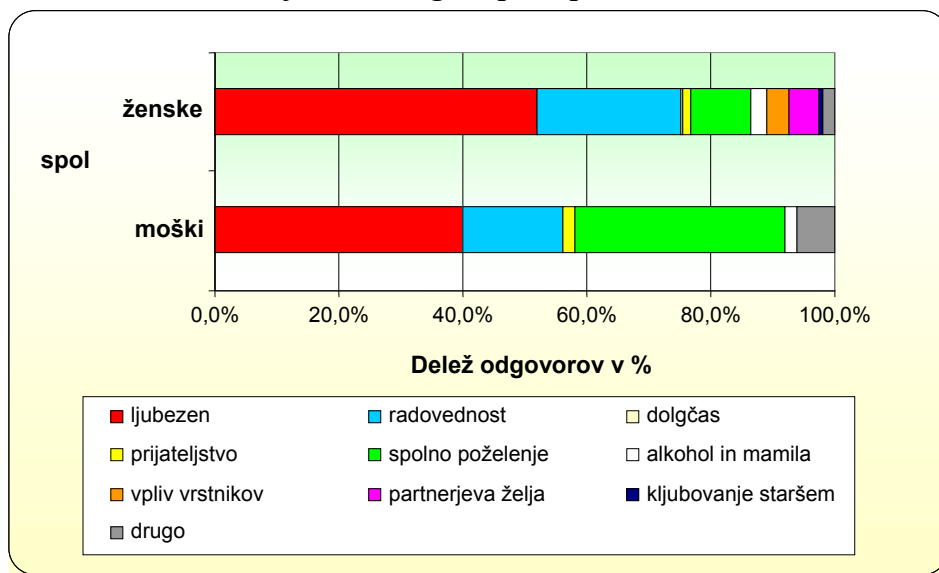
navedlo okrog 40% tako moških kot žensk. Okrog 60% anketiranih oseb iz vzorca se torej s svojim partnerjem ne pogovarja odkrito o spolnosti in problemih, ki so v povezavi s spolnostjo. O svoje doživljanju, čustvih in potrebah v spolnosti torej niso odkriti in sproščeni niti s partnerjem, s katerim so v intimnem razmerju. Spolnost in predvsem problemi v spolnosti so še vedno nekaj, kar vemo, da obstaja, vendar se o tem ne govori, kar kažejo podatki, ki so se nam potrdili že pri virih informacijah o spolnosti.

Podatki na splošno prikazujejo, da je spolnost, predvsem pa problemi v spolnosti, še vedno vir sramu in je še veliko ljudi ne sprejema kot nekaj naravnega, torej kot del sebe. Če se več kot polovica ljudi (60%) ne more sproščeno pogovarjati o spolnosti niti s svojim intimnim partnerjem, s kom pa se torej lahko?

Zanimiv je tudi podatek, da se z neznanci lahko iskreno pogovarja 7% moških. Takšnih žensk je v vzorcu le 2%. Zanimivo bi bilo raziskati, zakaj nekateri svoja intimne zadeve delijo z neznanci. Se o tej temi lahko odkriti in se sprostijo le z neznanci?

c) Razlogi za prvi spolni odnos

Graf 32: Razlogi za prvi spolni odnos

Graf 8 nam prikazuje, da med anketiranimi osebami bistveno prevladujejo trije razlogi, na podlagi katerih so se odločili za prvi spolni odnos. Več kot polovica žensk (52%) se je

odločila za prvi spolni odnos na podlagi ljubezni. Takšnih moških je 40%. Večji delež moških kot žensk (34% moških in 10% žensk) med anketiranimi osebami v vzorcu je kot razlog za prvi spolni odnos navedlo spolno poželenje.

Ženske so se v primerjavi z moškimi izkazale za bolj radovedne, saj je radovednost pri ženskah s 23% na drugem mestu. Radovednost je navedlo 16% moških in je pri moških na tretjem mestu.

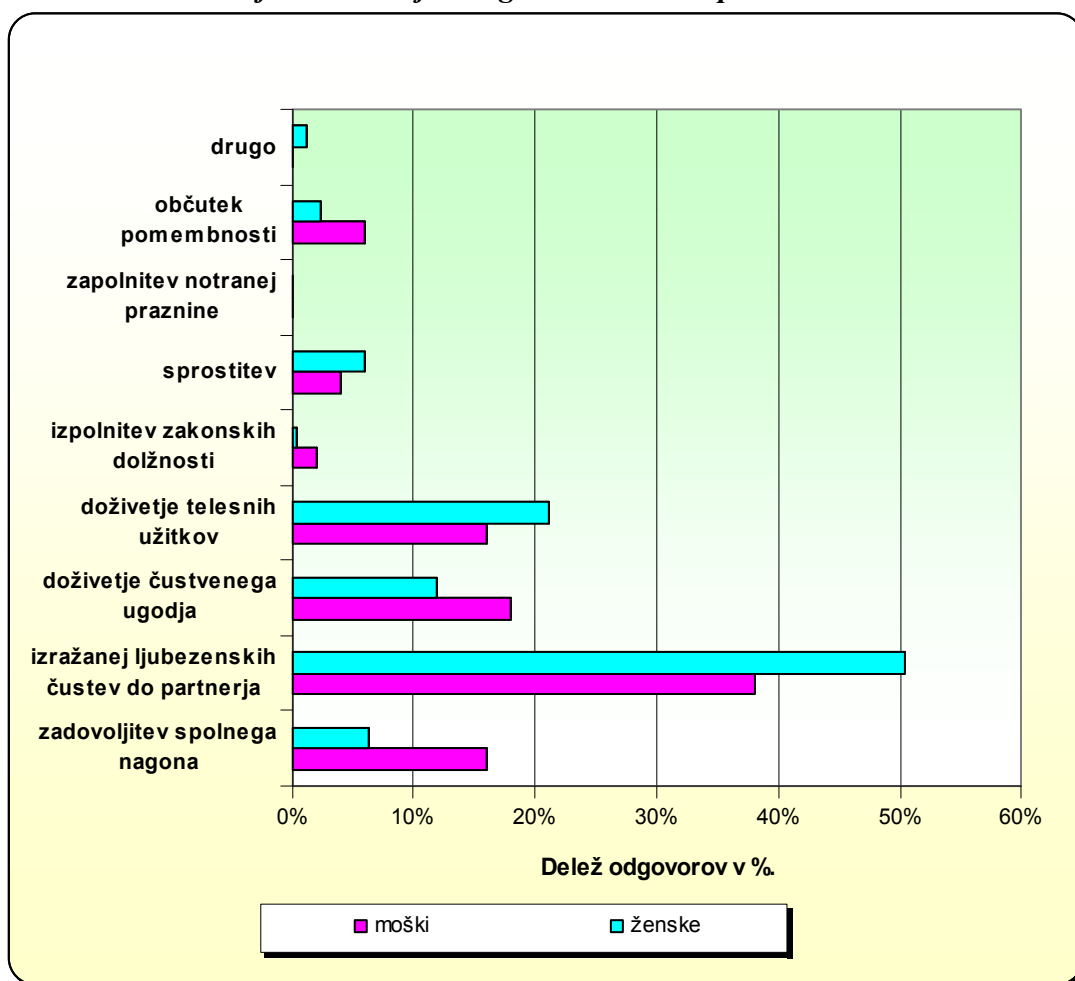
Le slaba polovica anketiranih oseb se je za spolne odnose odločila zaradi ljubezni do fanta oziroma dekleta. Večji del se je za spolne odnos odločila zaradi radovednosti, spolnega poželenja, priložnosti, pritiska vrstnikov ali partnerjeve želje.

Kot sem ugotovila pri vprašanju *"Katere informacije ste najbolj pogrešali in predvidevate, da bi jih potrebovali pred prvim spolnim odnosom?"*, je anketiranim osebam pred začetkom spolnega življenja primanjkovalo informacij s psihološkega vidika. V to kategorijo spada tudi spodbujanje zdrave odgovornosti in potrditev pomena spolnosti v celotnem odnosu do sebe in pomembnega drugega. Posledice tega so, da se v prve spolne izkušnje ne "podajajo" z realno sliko o spolnosti in iz napačnih motivov. Kot glavni motiv za prvi spolni odnos poleg ljubezni do partnerja prevladuje spolno poželenje pri moških in radovednost pri ženskah. Spolna zrelost še ne pomeni tudi čustvene zrelosti, zato lahko napačni motivi za prve ljubezensko-spolne izkušnje pomembno zaznamujejo človeka in mu onemogočijo kakovostno delovanje v prihodnosti.

Otroci torej potrebujejo čim bolj natančne informacije. Dobiti jih morajo dovolj zgodaj, da bi lahko ozaveščeni svoj prvi spolni odnos preložili na pozneje, ko bodo bolje pripravljeni in ne bodo imeli zaradi lukenj v znanju kratkotrajnih in dolgotrajnih posledic. Pri tem ne mislim le na nezaželeno in prezgodnjo nosečnost ter na spolno prenosljive bolezni, na kar po navadi najprej pomislimo v povezavi s tveganjem pri spolnosti. V adolescenci se s spolnostjo povezujejo še druga, pogosto nič manjša tveganja. Zgodnje spolne izkušnje so najtesneje povezane z osebnimi značilnostmi, kot so impulzivnost, veliki potrebi po vznemirjenju, težnjami po potrjevanju, težnjami po obvladovanju afektov in slabimi sposobnostmi za razreševanje stresov (Tomori, <http1>). Mlad človek ima že močno izdelan način doživljanja ljubezni. Ne more se izražati drugače kot v jeziku, ki ga zna govoriti, prav tako lahko samo razume jezik, v katerem je bil nagovorjen. To pomembno vpliva na to, kako doživlja svoje telo in osebnost (prav tam).

d) Glavni motiv za spolni odnos

Graf 33: Kateri je vaš glavni motiv za spolni odnos?

Polovici žensk (50%) in dobri tretjini moškim (38%) je glavni motiv za spolni odnos izražanje ljubezenskih čustev do partnerja. Glede na to, da je 16% moških in le 6% žensk označilo kot glavni motiv zadovoljitev spolnega nagona, se na prvi pogled zdi, da so ženskam pri spolnem odnosu pomembnejša čustva in ljubezen do partnerja. Slednje ne moremo potrditi, saj je 18% moških in le 12% žensk kot glavni motiv navedlo doživetje čustvenega ugodja ter 16% moških in 21% žensk doživetje telesnih užitkov.

Ljudje se v spolnost spuščamo z različnimi motivi, ki služijo zadovoljevanju takšnih in drugačnih potreb. Prav zaradi tega me je zanimalo, kakšen motiv bo prevladoval med anketiranimi osebami. Rezultati jasno prikazujejo, da slabi polovici anketirancev spolni odnos najprej pomeni izražanje ljubezni do partnerja. To seveda ne pomeni, da za njih spolni odnos ni tudi zadovoljitev spolnega nagona, doživetje telesnih užitkov itd. Maslow (1982) na primer

loči seks na ravni nižjih in višjih potreb. Košiček pa ne deli potreb v spolnosti na višje ali nižje – "fizična" in "ljubezenska" potenca sestavljata celoto.

Spolnost je zapleten pojav. Spolni nagon (libido) je biološki vidik spolnosti, ki je po Požarniku (1984) samo eden od treh vidikov spolnosti. Spolnost ima tudi subjektivno izkustveni vidik (čustvovanje, motivacija...) in medčloveško socialni vidik (bližina, stik, interes...). Nekateri avtorji že sam spolni nagon opredeljujejo kot psihofiziološki fenomen (Reeder in Martin, 1978), saj emocionalna komponenta loči človeško spolnost od živalske.

Problem pri spolnosti se pojavi, ko nekaterim služi kot nadomestilo za izpolnitev povsem drugih potreb – npr. uveljavitev, samopotrditev ali sprostitev v kronični frustraciji. Spolni odnos nekaterim posameznikom služi v prvi vrsti kot sprostitev (5,5% moških in 4% žensk) ali kot iskanje občutka pomembnosti (2,5% moških in 5,5% žensk).

Kadar uporabljamo seks kot nadomestilo za ljubezen, moč ali jezo, postane sredstvo za prikrivanje pomanjkanja resnične bližine in maska, za katero skrivamo potrebe, ki bi se morale izraziti neposredno (Rainer, 1994: 215). O uporabi in zlorabi seksa iz napačnih motivov, sem več pisala že v uvodu, kjer sem povzela Carnesa (2006).

Vprašanje, ki si ga še postavljam je, kaj "govorita" rezultata, da je za 16% moških in 6% žensk glavni motiv za spolni odnos zadovoljitev spolnega nagona, za 16% moških in 21% žensk pa doživetje telesnih užitkov. Oba motiva sta fizični komponenti spolnosti. Če rezultate združimo, razlike med spoloma skorajda izginejo.

Za "zdrav" ljubezensko-spolni odnos je pomembno, da v njem izpolnjujemo tako duševne kot telesne potrebe, ki se med seboj prepletajo in recipročno vplivajo druga na drugo. Če do nekoga gojimo ljubezenska čustva, si ga slej ko prej zaželimo tudi telesno, kar še bolj okrepi ljubezenska čustva. Bolj kot sta partnerja čustveno povezana, bolj ko se ljubita, večji je užitek v spolnosti in bolj pogosto si jo želita.

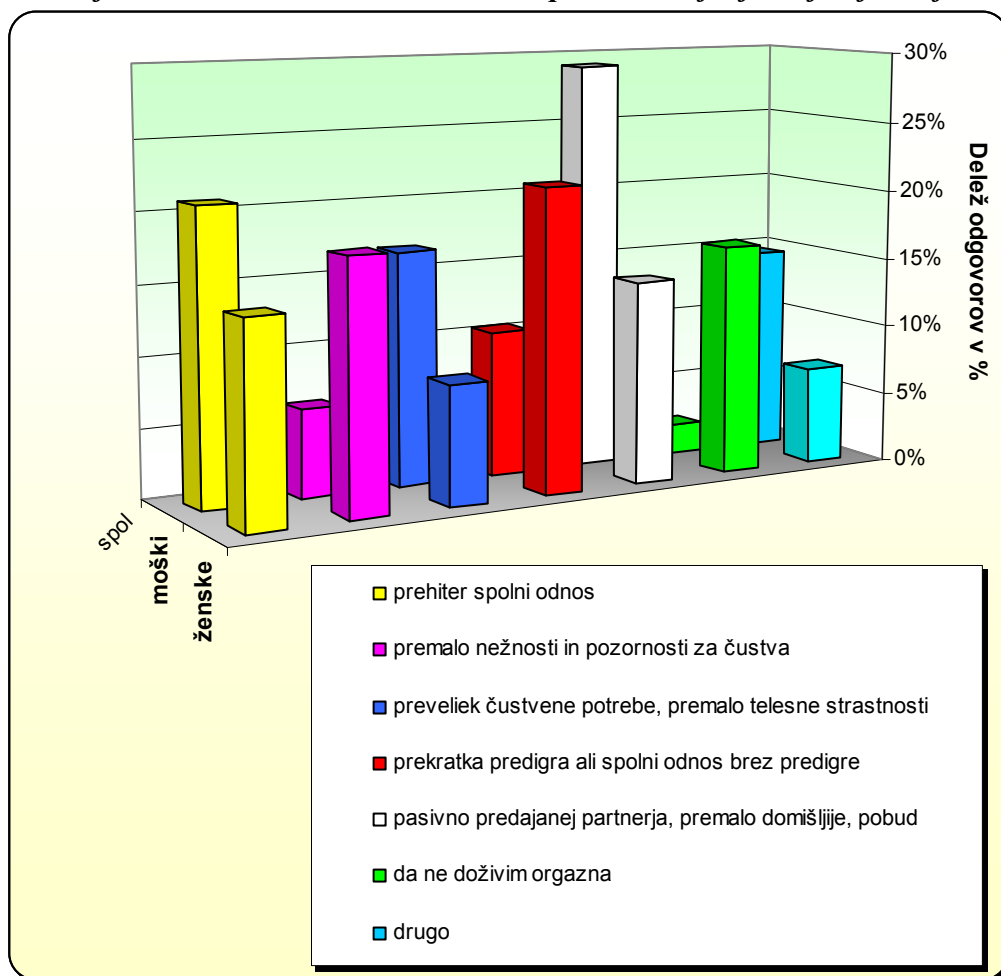
Zakaj potem nekateri vidijo spolnost v prvi vrsti kot fizično zadovoljstvo? In kaj prikazujeta podatka, da spolni odnos nekaterim posameznikom služi kot sprostitev (4% žensk in 5,5% moških) ali kot iskanje občutka pomembnosti (6% žensk in 2,5 % moških)?

Med strokovnjaki, ki se ukvarjajo s spolnostjo, prevladuje mnenje, da je spolnost največja preizkušnja zrelosti. Zrela spolnost je tesno povezana prav s sposobnostjo za bližino. Z drugo

osebo se lahko posameznik zbliža le, če je našel samega sebe. Kakšen odnos bo imel do druge osebe je torej odvisno od tega, kakšen odnos goji do samega sebe. *»Bližina je mogoča le, če je avtonomija trdna, meje ega jasne, stik z lastnimi čustvi, doživljanji in vrednotami pa zanesljiv. Gradnja bližine in intimnosti v pomembnem odnosu lahko odkrije vse te in še druge šibke točke v identiteti«* (Tomori, <http> 1). Če do sebe gojimo ljubezen in se doživljamo kot subjekt, potem bomo tudi sočloveka doživljali kot subjektivno bitje. Če pa sebe vidimo in doživljamo le kot objekt, ker nikoli nismo imeli priložnosti, da bi se naučili kako drugače, bomo tudi drugega videli le kot objekt. Vendar, ker takšna spolnost ne zadovolji človeka celostno, prinaša le kratkotrajni občutek zadovoljstva.

e) Moteči dejavniki v spolnem življenju

Graf 34: Kateri elementi vas v vašem spolnem življenju najbolj motijo?

Sodelujoči v anketi so lahko pri vprašanju, kateri elementi jih v njihovem spolnem življenju najbolj motijo, izbrali največ tri odgovore.

Med tremi najbolj motečimi dejavniki v spolnem življenju predstavlja za 16% žensk dejstvo, da ne doživijo orgazma. Zakaj ga ne doživijo, nam lahko kaj hitro postane jasno iz podatka, da kar petino (20%) žensk v vzorcu moti prehitra predigra ali spolni odnos brez predigre, 18% dobi premalo nežnosti in čustvene pozornosti in 14% moti prehiter spolni odnos (ki moti tudi 21% moških). Iz podatka, da skoraj tretjino (29%) moških moti pri ženskah njihovo preveč pasivno predajanje in premalo domišljije ter pobud, pa lahko razberemo, da bi ženske same morale dati pobudo za uresničitev svojih želj, saj jih moški pričakujejo in si jih želijo.

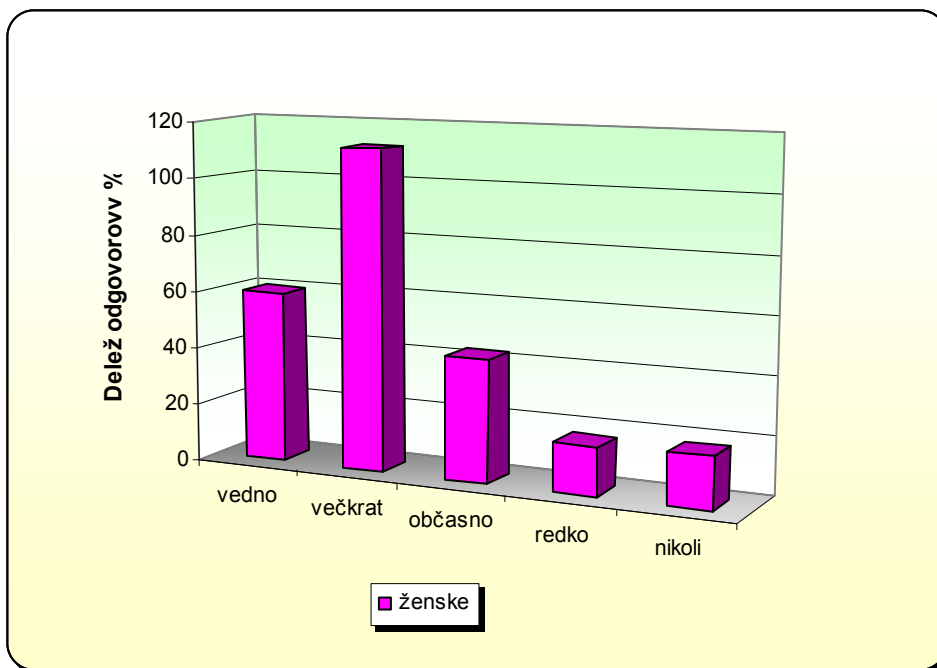
Le 7% moških pogreša nežnost in večjo pozornost za svoja čustva, medtem ko je takih žensk med anketiranimi osebami 18%. Moški torej dobijo od svojih partnerk dovolj nežnosti in pozornosti za svoja čustva, najbolj pa pogrešajo večjo aktivnost in pobude. Slednji razlog je označilo le 14% žensk. Tudi pomanjkanje telesne strastnosti moti več moških kot žensk – 17% moških in 9% žensk.

Rezultati nam prikazujejo, da je na ljubezensko-spolnem področju žensko vedenje bolj regresivno (pasivno), moško pa progresivno (aktivno). Moški pri ženskah v spolnosti pogrešajo progresivna dejanja, ženske pa pri moških regresivna dejanja.

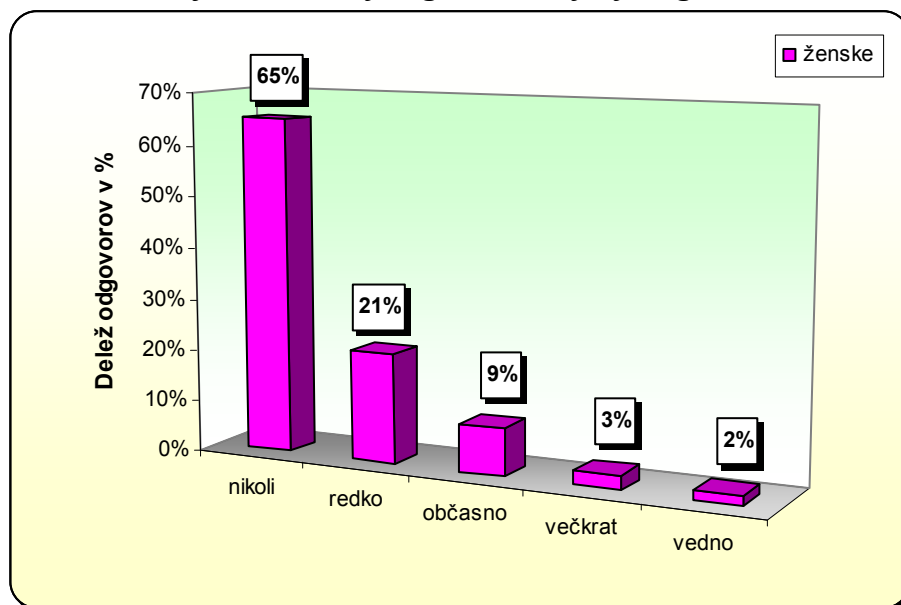
Rezultati so pokazali, da lahko odgovore na to vprašanje povežemo z odgovori na vprašanje *"S kom se lahko odkrito in sproščeno pogovarjate o spolnosti (predvsem o vaših problemih v spolnosti)?"*, saj kar 60% tako moških kot žensk v vzorcu med navedenimi sogovorniki ni označilo partnerja (v vzorcu je 31% samskih in 1% razvezanih). V spolnosti jih navsezadnje lahko moti tudi ista stvar...pa sploh ne vedo, kaj šele da bi problem konstruktivno rešili.

f) Orgazem pri ženskah

Graf 35: Kako pogosto doživite orgazem?

Graf 36: Ali kdaj zaigrate doživljanje orgazma?

Na vprašanje, kako pogosto doživite orgazem, je 24% žensk odgovorilo, da orgazem doživijo ob prav vsakem spolnem odnosu, 45% jih doživi večkrat, 17 % občasno in 7% redko. 7% žensk, ki je rešilo anketo, pri spolnem odnosu nikoli ne doživi orgazma (Graf 10).

Le četrtnina žensk pri spolnem odnosu torej vedno doživi orgazem. Med temi anketiranimi ženskami je dobra tretjina žensk, ki se poslužujejo "lažnega" orgazma - 21% jih zaigra redko, 9% le občasno, pri 3% žensk je igranje orgazma skoraj stalna praksa, saj ga zaigrajo večkrat, 2 % žensk pa zaigra orgazem ob vsakem spolnem odnosu. 65% žensk iz vzorca nikoli ne zaigra doživljanje orgazma.

Pomembno bi bilo raziskati vzroke, zakaj toliko žensk ne doživlja orgazma in zakaj nekatere lažejo partnerju in navsezadnje najbolj same sebi. Pomembno bi bilo raziskati, kakšna so njihova razmišljanja in doživljanja, ki so povezana s spolnostjo in kako le-ta usmerjajo njihovo vedenje.

Tako kot mnoge druge dimenzije osebnosti je tudi razvoj spolnosti pri mladostniku odvisen od vsega, kar se je dogajalo že mnogo pred začetkom adolescence – od prvih emocionalnih navezav in ranih izkušenj iz primarnih odnosov, od zgodnjih čutnih zaznav, povezanih z lastnim telesom in dotikih drugega, do kognitivnih spoznanj, učenja in postopnega razumevanja tem, ki se združujejo v celostno pojmovanje spolnosti (Tomori, <http> 1).

Za zadovoljno in iskreno spolnost je pomembno vprašanje, kako posameznik ljubezensko-spolno doživlja svoje telo in svojo osebnost. Kdor ima pozitivno podobo o sebi in svetu, ima tudi pozitivno razvito seksualno identiteto.

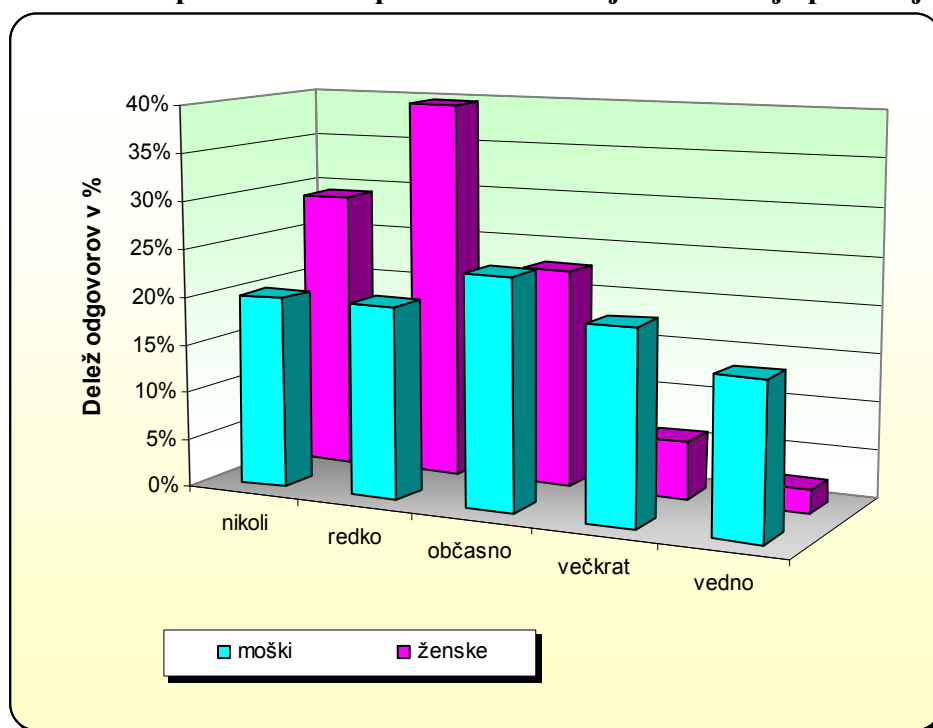
Vzroki za nedoživljanje orgazma so lahko tudi slaba komunikacija med partnerjema glede spolnosti in nepoznavanje ženske seksualnosti, ki se razlikuje od moške. Med najbolj motečimi dejavniki v njihovem spolnem življenju (točka e) je kar petina žensk (20%) navedla prehitro predigro ali spolni odnos brez predigre, 18% premalo nežnosti in pozornosti za čustva, 14% jih moti prehiter spolni odnos itd.

Razlika, ki loči moškega in žensko v spolnosti je ta, da moški lahko s spolnostjo hitro opravi. Njegovo poželenje se hitro prebudi in v nekaj trenutkih je lahko njegova dolžnost oplojevanja končana. Pri ženski pa se njeno poželenje počasneje predrami, orgazem doseže počasneje in pozneje. Ženski orgazem v nasprotju z moškim ni namenjen nadaljevanju vrste, ampak je zgolj srečno naključje narave, torej nekakšen fenomen brez biološke funkcije (Green, 1973).

Spolni odziv posameznika na spolne dražljaje določa občutljivo medsebojno vplivanje fiziologije in psihologije. Živčni sistem ima osrednjo vlogo pri posredovanju spolnega odziva s predelovanjem spolnih spodbud, najsi bodo kognitivnega ali somatskega izvora. William

William Masters in Virginia Johnson (1966; cit. po Tekavčič, 1981; cit. po Walton, 1995), raziskovalca telesnih reakcij, ki se pojavljajo pri spolnih aktivnostih, sta dokazala, da je človekov spolni odziv na spolne dražljaje psihofiziološki fenomen. Medtem ko se čustveni vidik močno spreminja zaradi več dejavnikov (človekov odnos do spolnosti, navezanost na partnerja itd.), se telesne spremembe vrstijo dokaj podobno v vseh okoliščinah. Med psihološkim odzivom in erotičnim dražljajem obstaja povratna zanka (Reeder in Martin, 1978).

Graf 37: Ali pristanete na spolne odnose izključno na željo partnerja?

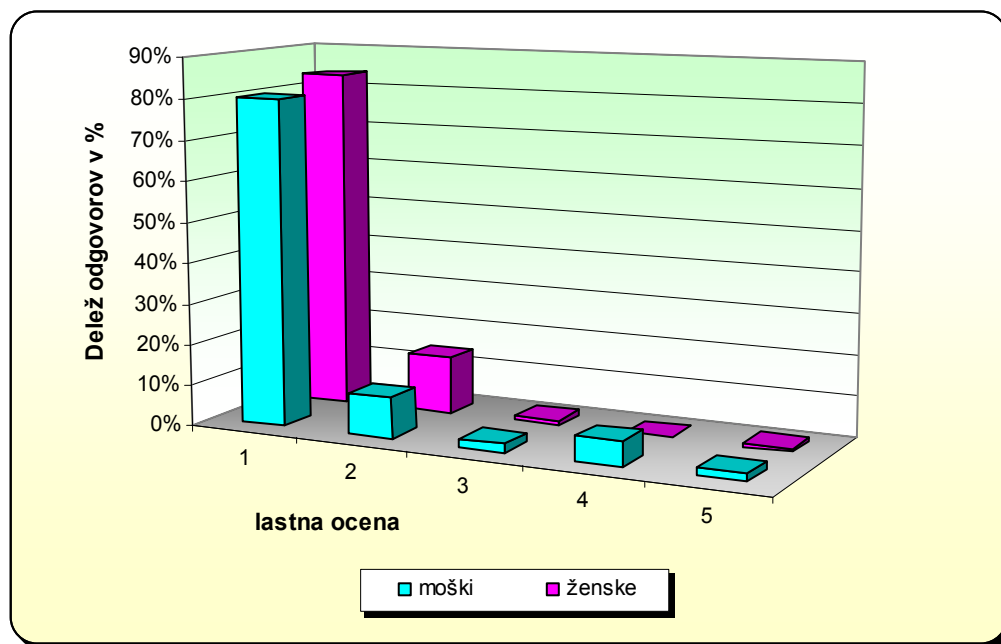
Na vprašanje, ali pristanete na spolne odnose izključno na željo partnerja, je 29% žensk in 20% moških odgovorilo z nikoli, 20% moških in 40% žensk le redko, 24% moških in 23% pa le občasno ustreže zgolj partnerjevi želji. Rezultati so pokazali, da moški težje kot ženske pokažejo, da si spolnega odnosa ne želijo, saj jih 20% večkrat in 16% vedno ustreže partnerki kljub temu, da sami takrat nimajo želje po spolnosti. Večkrat to naredi le 6% žensk, le 2% žensk vedno (Graf 13).

Moški veliko pogosteje kot ženske pristajajo na spolne odnose zgolj na željo partnerke, torej tudi, ko si sami spolnega odnosa ne želijo. Moški se torej pogosteje identificirajo s svojo spolno zmožnostjo. Obstaja nenapisano pravilo, da moški na tem področju ne sme

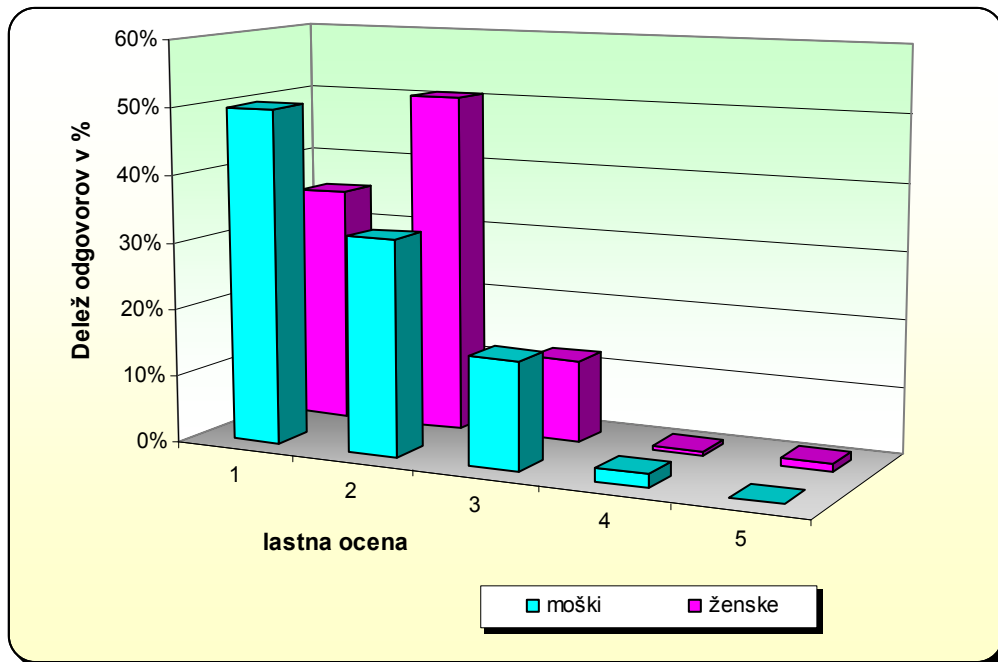
odpovedati, saj potem ni pravi "moški". Za ženske to ne velja, ampak se velikokrat dojema kot nekaj pričakovanega in celo normalnega.

g) Pomen ljubezni in spolnosti v partnerskem razmerju

Graf 38: Kakšen pomen pripisujete ljubezni in nežnosti v partnerskem razmerju?

Graf 39: Kakšen pomen pripisujete spolnosti v partnerskem razmerju?

V anketi so anketiranci z oceno od 1 do 5 ocenili kakšen pomen pripisujejo ljubezni in nežnosti v partnerskem razmerju in kakšen pomen pripisujejo spolnosti. Število 1 pomeni zelo pomembno, število 5 nepomembno.

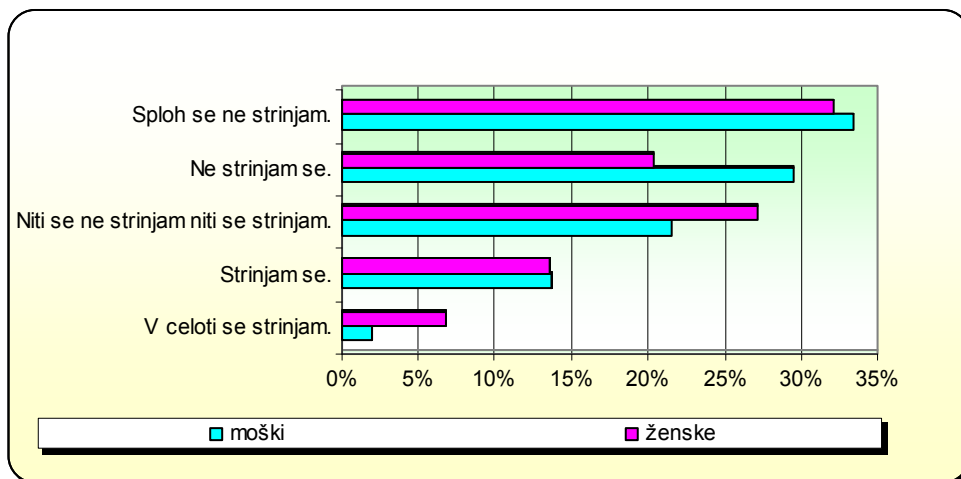
84 % žensk in 80 % žensk je označila ljubezen in nežnost s številko 1, kar pomeni, da dajejo ljubezni in nežnosti v partnerskem razmerju zelo veliko težo (Graf 14). Spolnost je s številko 1 ocenilo le polovica moških (50%) in dobra tretjina anketiranih žensk (35%). S številko 2 je spolnost ocenila malo več kot polovica žensk (51%) in skoraj tretjina moških (32%) (graf 14). Ostali podatki so bolj ali manj zanemarljivi.

Spolnost je pomembna sestavina zadovoljujočega in kakovostnega partnerskega odnosa. Kljub temu je tako ženskam kot moškim v partnerskem odnosu ljubezen in nežnost pomembnejša kot spolnost. Glede na rezultate se torej lahko strinjamo s Hauerjem (1978), da vsi težimo po ljubezni in ne v prvi vrsti po spolnosti.

3. DEL: Rezultati splošnih stališč in predsodkov o ženski in moški seksualnosti , ljubezni v povezavi s spolom

a) »Moški v seksu uživajo bolj kot ženske.«

Graf 40: »Moški v seksu uživajo bolj kot ženske.«

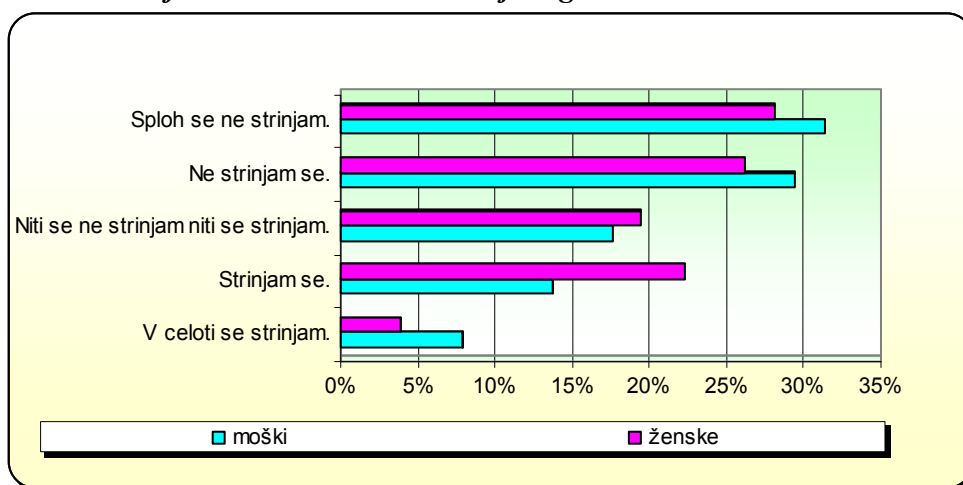
Skoraj tretjina žensk (32%) in tretjina moških (33%) se sploh ne strinja, da moški v seksu uživajo bolj kot ženske. Ne strinja se petina (20%) žensk in 28 % moških. Deljenega mnenja (niti se ne strinja, niti se strinja) je 27% žensk in 22% moških.

14% tako žensk kot moških se strinja, da moški v seksu uživajo bolj kot ženske. 7% žensk in 2% moških je v to popolnoma prepričanih, saj se s trditvijo popolnoma strinjajo (Graf 16).

Rezultati kažejo, da pri nekaterih posameznikih še vedno prevladuje prepričanje, da moški v spolnosti bolj uživajo kakor ženske. Pokazalo pa se je tudi, da to mnenje zagovarja več žensk kakor moških – moški torej ne menijo tako pogosto, da jim spolnost nudi več užitka kakor njihovim partnerkam, saj je le 7% žensk in le 2% moških izrazilo popolno strinjanje z navedeno trditvijo.

b) »Moški so lahko bolj vulgarni kot ženske.«

Graf 41: »Moški so lahko bolj vulgarni kot ženske.«

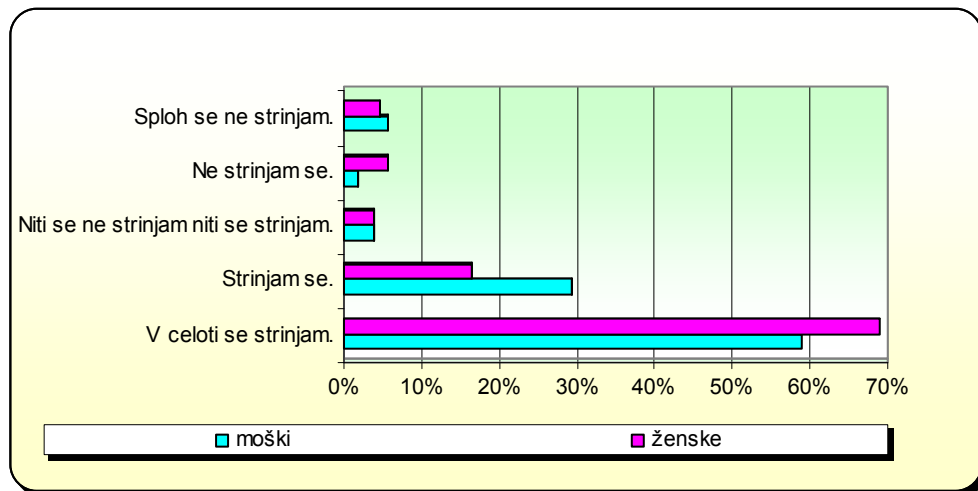

Graf 17 prikazuje, da se s trditvijo ne strinja 28% žensk in 31% moških. Ne strinja se 26% žensk in 29% moških. 19% žensk in 18% moških se niti ne strinja, niti strinja.

Najbolj zanimiv je podatek, ki kaže, da se enkrat več moških v primerjavi z ženskami popolnoma strinja s trditvijo, da so moški lahko vulgarnjši od predstavnic "nasprotnega" spola (4% žensk in 8% moških). Termin "nasprotni" spol sem uporabila zato, ker naj bi po njihovem mnenju za ženske veljala drugačna pravila obnašanja kakor za njih same. Tudi podatek, da se približno ena petina tako moških kot žensk strinja s stališčem (22% žensk in 18% moških), da so moški lahko bolj vulgarni kot ženske, izraža večjo popustljivost do moških in dvojno moralno za ženske. In to ne samo s strani moških, temveč tudi s strani žensk.

c) »Ženske imajo enako pravico do spolnega izražanja kakor moški.«

Graf 42: »Ženske imajo enako pravico do spolnega izražanja kakor moški.«

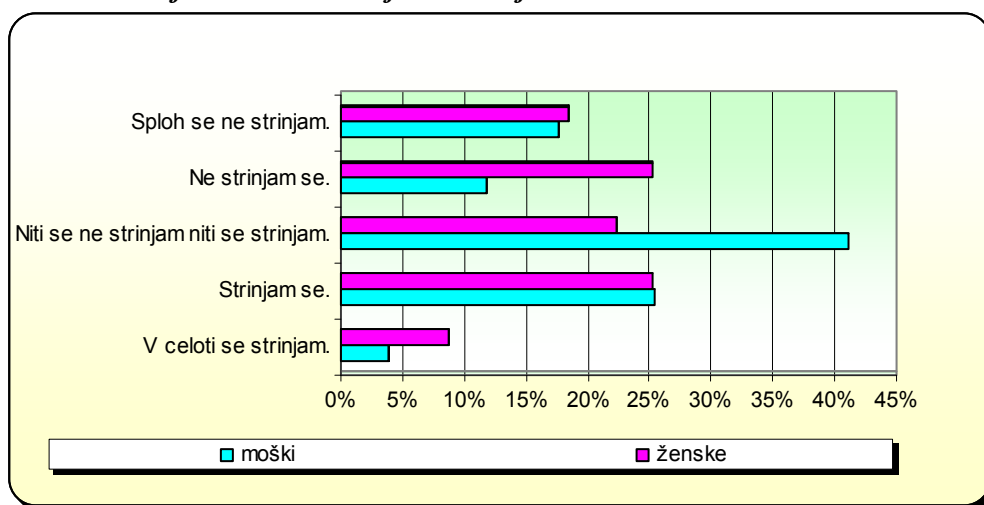

Da imajo ženske enako pravico do spolnega izražanja kakor moški, se v celoti strinja kar za 10% več žensk kakor moških, saj je delež žensk 69%, moških pa 59%. Strinja se 17% žensk in 29% moških, deljenega mnenja je 4% tako žensk kot moških.

Še vedno obstaja kar nekaj posameznikov, ki menijo da ženske nimajo enake pravice do spolnega izražanja kakor ženske – s trditvijo se ne strinja 6% žensk in 2% moških, sploh se ne strinja 5% žensk in 6% moških.

d) »Ženskam je več do ljubezni kakor moškim.«

Graf 43: »Ženskam je več do ljubezni kakor moškim.«

V celoti se s trditvijo strinja 9% žensk in 4% moških, strinja se četrtina (25%) tako moških kot žensk. Malo več žensk kot moških torej meni, da dajejo ženske ljubezni večji pomen kot moški.

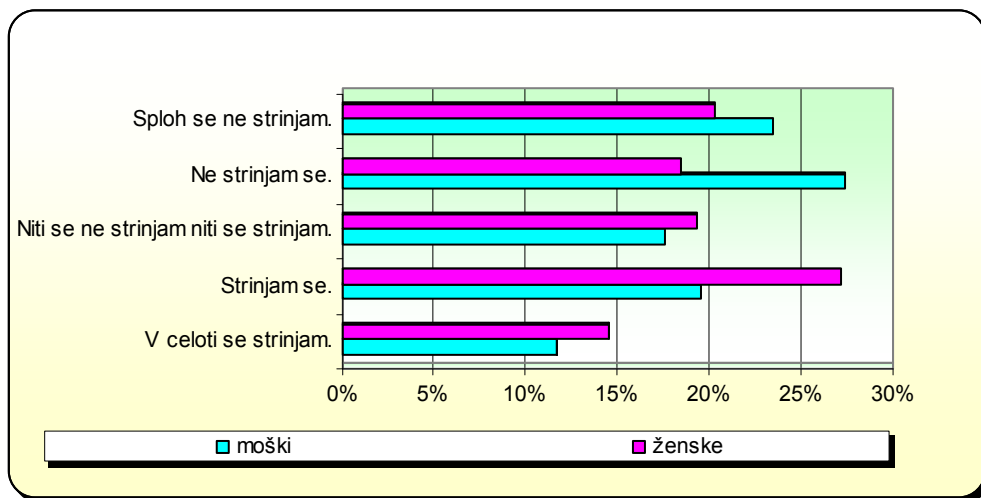
S tem, da je ženskam več do ljubezni kakor moškim se ne strinja četrtina (25%) žensk in 12% moških. S trditvijo se sploh ne strinja 18% delež anketirancev tako pri ženskah kot pri moških. Ugotovimo lahko, da je spet več žensk kot moških v anketi označilo, da se ne strinjajo s trditvijo, prav tako je več žensk kot moških označilo nestrinjanje.

In kako so se torej opredelili moški? Moški so v primerjavi z ženskami glede vprašanja pomena ljubezni v povezavi s spolom veliko bolj neopredeljeni kot ženske, saj se glede tega stališča ni znalo opredeliti kar 41% moških in 22% žensk.

Vzrok je najverjetneje t.i. fluidna identiteta moških in žensk, ki je nastala kot odgovor na hitre družbene spremembe, ki jih je prineslo brisanje stroge in tradicionalne vloge moškega in ženske. Številni avtorji (Godina, Hlebec in Bernik, 1996; Rubin, 1990; Thompson, 2000), so v raziskavah ugotovili, da moškim izginjanje tradicionalne identifikacije povzroča veliko več težav kakor ženskam.

e) »Moški imajo močnejši spolni nagon kakor ženske.«

Graf 44: «Moški imajo močnejši spolni nagon kakor ženske.»

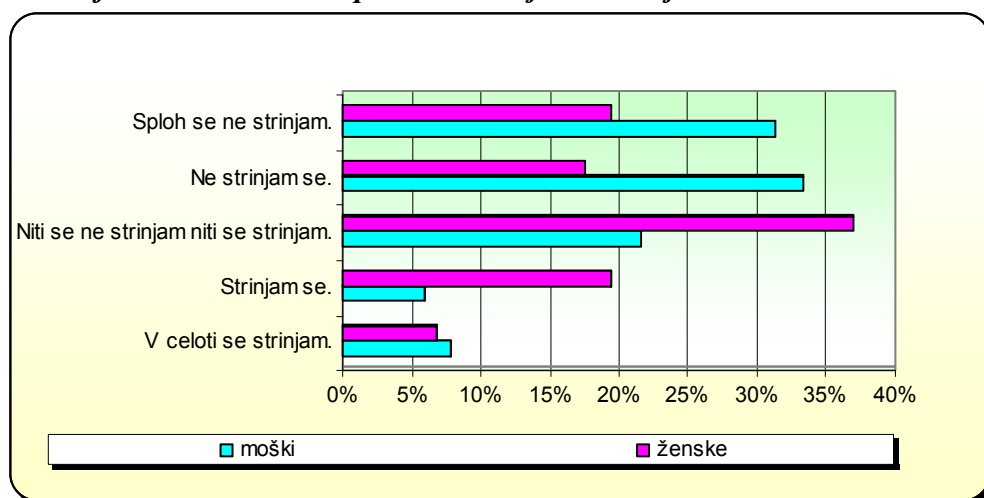
S tem, da imajo moški močnejši spolni nagon kakor ženske, se strinja več žensk kakor moških, saj je v anketi 15% žensk in 12% moških označilo, da se z navedeno trditvijo v celoti strinjajo, da se strinjajo, pa je označilo 27% žensk in 20% moških. Deljenega mnenja glede trditve je 19% žensk in 18% moških.

Nestrinjanje je izrazilo 18% žensk in 27% moških, sploh pa se ne strinja petina (20% žensk) in skoraj četrtina moških (24%). Približno polovica anketiranih oseb (vendar manj žensk kot moških) se ne strinja s trditvijo, da imajo moški močnejši spolni nagon kakor ženske.

Rezultati kažejo, da ženske moške bolj identificirajo z večjo spolno zmožnostjo kot pa se sami. Za skoraj tretjino moških in okrog 40% žensk na področju spolnosti še vedno obstajajo spolno-tipizirane osebnostne lastnosti. Po le-teh so ženske že po naravi manj nagnjena k promiskuiteti kot moški in njeni seksualni občutki so manj lokalizirani v njenem telesu. Rezultati so pričakovani glede na dolgo obdobje prisotnosti in močnega zagovarjanja biološkega modela spolnosti. Determinante razlik med spoloma so po biološkem modelu genetski, hormonski in fizični faktorji. Glede na to, da moški in ženske izgledajo različno, imajo različne organe in hormone, verjetno tudi razmišljajo, se vedejo, in čutijo na drugačen način.

f) »Ženske so že po naravi bolj zvesta bitja kakor moški.«

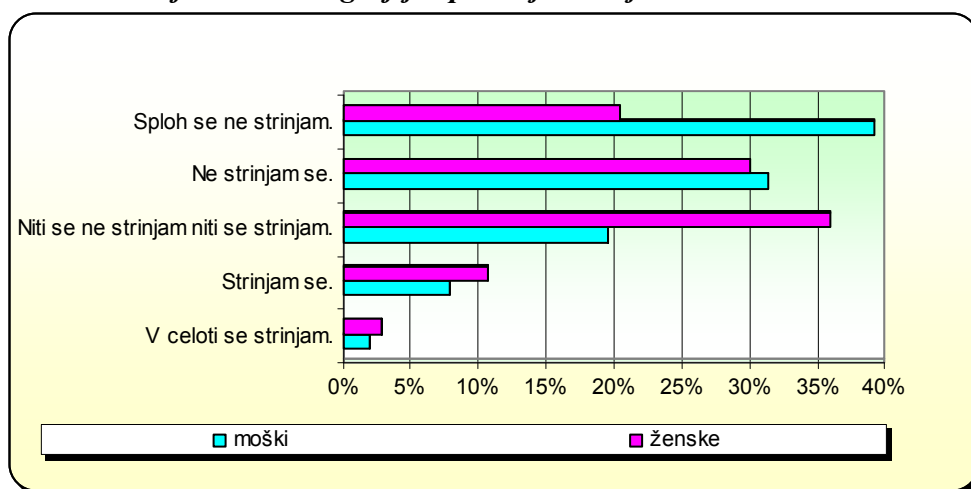
Graf 45: «Ženske so že po naravi bolj zvesta bitja kakor moški.»

S tem, da so ženske že po naravi bolj zvesta bitja kakor moški, se ne strinja več moških kakor žensk, saj je v anketi skoraj tretjina moških (31%) in le slaba petina (19%) žensk označila, da se s trditvijo sploh ne strinjajo, tretjina (33%) moških in 17% žensk pa da se s trditvijo ne strinjajo. Z omenjeno trditvijo se niti ne strinja niti ne strinja 37% žensk in 22% moških. Kar 19% žensk meni, da so ženske že po naravi bolj zvesta bitja kakor moški, moških je le 6%. V celoti se s tem strinja le 7% žensk in 8% moških. Iz tega lahko sklepam, da imajo ženske o sebi zelo dobro mnenje v primerjavi z moškimi, ki v žensko zvestobo očitno niso tako zelo prepričani.

g) »Pornografija spodbuja nasilje do žensk.«

Graf 46: »Pornografija spodbuja nasilje do žensk.«

Moški se veliko pogosteje kot ženske "izobražujejo" o spolnosti iz erotičnih in pornografskih filmov. Graf 5 nam prikazuje, da je erotične in pornografske filme kot pomemben vir informacij navedlo 3% žensk in kar 11% moških. Rezultati v Grafu 22 pa so pokazali, da so moški v primerjavi z ženskami do tovrstnih vsebin tudi veliko bolj tolerantni, saj se s trditvijo sploh ne strinja petina (20% žensk) in dobra tretjina (39%) moških. Ne strinja pa se 30% žensk in 31% moških.

Deljenega mnenja je petina (20%) moških in kar 36% žensk, kar izraža zmedenost oziroma neprepričanost žensk.

Da pornografija spodbuja nasilje do žensk, meni 11% žensk in 8% moških, ki so navedli, da se s trditvijo strinjajo, ter 3% žensk in 2% moških, ki se s trditvijo popolnoma strinjajo.

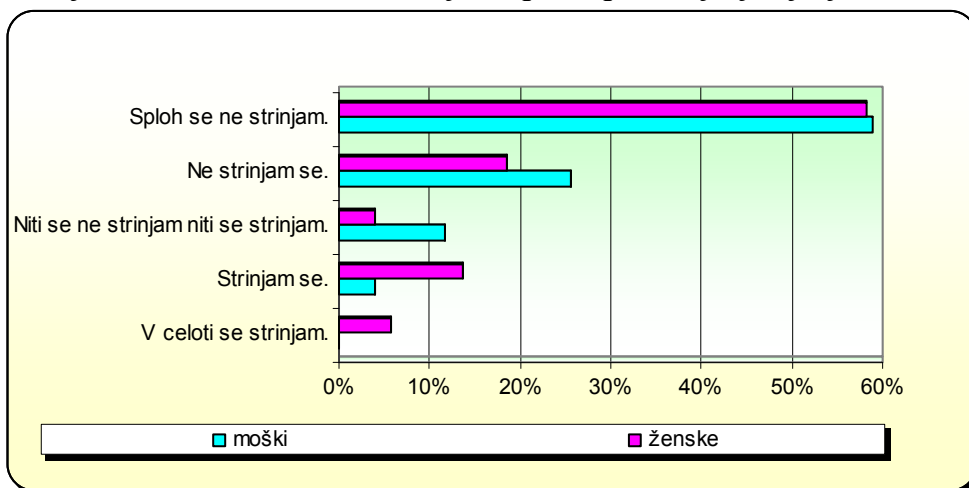
Pornografski material je v informacijsko zelo razvitem času zlahka dostopen. Med temi vsebinami najdemo tudi takšne, ki prikazujejo nasilje.

Glede škodljivosti pornografskega materiala so strokovnjaki deljenega mnenja. Rainer (2004) pojasnjuje, da problem pornografije ni v tem, kar prikazuje, ampak v energiji uporabnika. Pornografski material sam po sebi ni škodljiv, saj je od posameznika odvisno, kako si bo določeno vsebino interpretiral – kar pa je odvisno od spolne identitete in njene razvitosti in ne od vsebine, ki je prikazana v mediju. Seveda pa se moramo zavedati tudi njene škodljivosti. Človekovi osebnosti naredi škodo predvsem takrat, kadar se z njo sreča

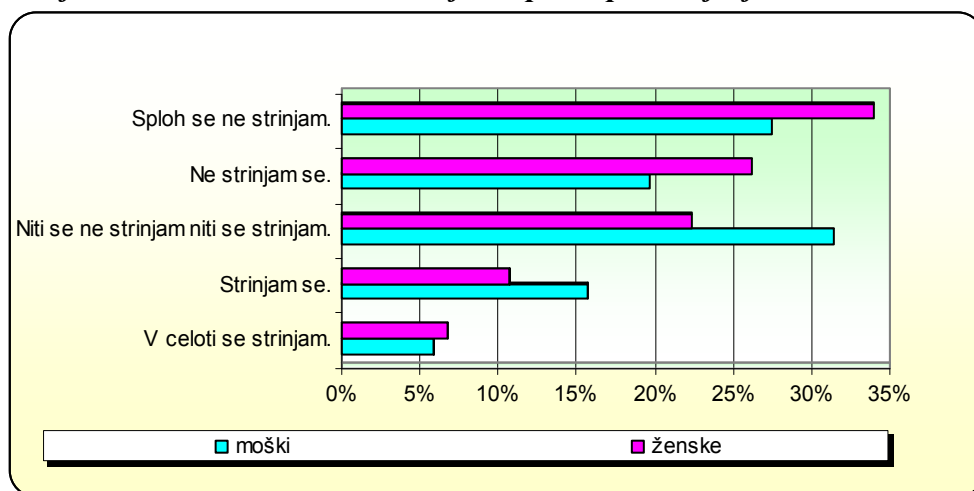
nepripravljeno in prevzame vlogo "vzgojitelja" – to je v dobi odraščanja, ko se še spolna identiteta oblikuje. Zanimiv je podatek, da so uporabniki pornografije predvsem tisti mladostniki, ki so že tako in tako v družini prikrajšani za zdrave družinske odnose (Požarnik, 1984) in torej imajo že v predispoziciji slabo podlago za oblikovanje pozitivne spolne identitete, ki bi jim prinesla zadovoljstvo na ljubezensko-spolnem področju.

- h)** »Moški, ki odkrito menjava spolne partnerje, je "frajer".«
 »Ženska, ki odkrito menjava spolne partnerje, je "kurba".«

Graf 47: »Moški, ki odkrito menjava spolne partnerje, je "frajer".

Graf 48: »Ženska, ki odkrito menjava spolne partnerje, je "kurba".«

S prvo trditvijo »*Moški, ki odkrito menjava spolne partnerje, je "frajer"*«, se popolnoma ne strinja 58% žensk in 59% moških, ne strinja se 18% žensk in 25% moških. 4% žensk in 12% moških je pri tej trditvi deljenega mnenja.

Petina žensk (14% žensk se s trditvijo strinja, 6% žensk se s trditvijo popolnoma strinja) misli, da je moški, ki odkrito menjava spolne partnerje "frajer", medtem ko je takšnih moških le 4%. Noben moški ni označil, da se z navedeno trditvijo popolnoma strinja (Graf 19).

Graf 20 nam prikazuje rezultate stališča »*Ženska, ki odkrito menjava spolne partnerje, je "kurba"*«. S trditvijo se v celoti ne strinja dobra tretjina žensk (34%) in 27% moških. Dobra četrtina žensk (26%) in petina moških (20%) je navedla, da se z omenjeno trditvijo ne strinja. Več žensk kot moških se torej na splošno ne strinja z oznako ženske kot "kurbe", če odkrito menjava spolne partnerje - žensk, ki je označilo, da se strinjajo s trditvijo je 11%, moških pa 16%. V celoti se strinja s trditvijo 7% žensk in 6% moških. Niti se ne strinja niti se strinja 22% žensk in 31% moških.

Rezultati so pokazali, da moški bolj "ostro" ocenjujejo žensko odkrito menjavanje partnerjev kot ženske same.

Če primerjavo prvo in drugo trditev opazimo, da je prva trditev »*Moški, ki odkrito menjava spolne partnerje, je "frajer"*« pozitivno vrednotena, druga »*Ženska, ki odkrito menjava spolne partnerje, je "kurba"*«, pa negativno vrednotena. To vrednotenje sem uporabila zaradi tega, ker se je oziroma se večja spolna aktivnost in pogosto menjavanje partnerjev pri ženskah največkrat označuje kot nekaj slabega in nezaželenega, moška pa kot nekaj dobrega in zaželenega. Zanimivo pa bi bilo morda preizkusiti, kakšni rezultati bi bili, če bi trditev za moške negativno, za ženske pa pozitivno ovrednotila.

Ne glede na oblikovanost trditve v dve skrajno različni smeri, so rezultati pokazali, da se z obema trditvama strinja bolj malo anketiranih oseb. S trditvijo »*Moški, ki odkrito menjava spolne partnerje, je "frajer"*« se strinja petina žensk in le 4% moških. Z drugo trditvijo, »*Ženska, ki odkrito menjava spolne partnerje, je "kurba"*«, pa se na splošno ne strinja slaba petina žensk in dobra petina moških.

Metodološka kritika:

- Ena osnovnih težav pri kateri sem se v raziskavi in skozi celotno diplomsko nalogo srečevala, je bila kompleksnost proučevanja problema. Moja glavna ugotovitev pri diplomski nalogi je, da kadar govorimo o spolnosti, ne moremo mimo ljubezni in družbenega spola, kar zanemarljivo večina raziskav o spolnosti. Prav zaradi tega sem poskušala v raziskavo zajeti čim več bistvenih elementov omenjenih področij, ki pa jih bi bilo potrebno še bolj podrobno raziskati.
- Če pogledamo študije in raziskave o spolnosti mladih, se večinoma usmerjajo na epidemiološke podatke in proučujejo razširjenost različnih oblik spolnega vedenja v posameznih razvojnih obdobjih ali pa iščejo povezave med spolnim vedenjem, stališči in poučenostjo mladih. V bistvu je tudi to samo zunanja plast spolnosti mladih. Vendar kot ugotavljam, se za to zunanjo plastjo skrivajo še globlje plasti, ki bi jim morali posvečati pozornost. Pomembno bi se bilo vprašati, kakšna so mladostnikova iskanja, razmišljanja in doživljanja, ki so povezana s spolnostjo in kako le-ta usmerjajo njihovo vedenje.
- Vzorec, ki sem ga zajela v raziskavo ni reprezentativen za celotno populacijo, saj je večina anketiranih oseb zajetih v vzorcu starih do 30 let. Slednje je posledica dejstva, da sem izvedla internetno anketo, saj sem anketirancem glede na področje raziskovanja hotela zagotoviti čim večjo anonimnost. Najpogostejši uporabniki interneta pa so prav mladi do 30 let. Starejši internet uporabljajo bolj redko, večinoma za pregledovanje elektronske pošte. Da bi dobili reprezentativen vzorec, bi torej morali raziskavo ponoviti na širšem in bolj reprezentativnem vzorcu, v katerem bi bila zajeta tudi ostala populacija. Na podlagi takšne raziskave bi najverjetneje prišli do drugačnih ugotovitev. Če bi se še enkrat lotila podobne raziskave, bi najverjetneje v metodo zbiranje podatkov vključila poštno anketo.
- Rezultatov ankete ne moremo posplošiti tudi zaradi dejstva, da so anketo izpolnili samo tisti, ki so se za to prostovoljno odločili. Predvidevam lahko, da posamezniki, ki so do te teme čutili zavore, se niso odločili za izpolnjevanje anketnega vprašalnika. Zato rezultati najverjetneje ne prikazujejo dejanskega stanja.

5. SKLEPI

- Starši se zavedno ne posvečajo spolni vzgoji svojih otrok, saj le 3% ljudi, zajetih v vzorcu, predstavljajo pomemben vir informacij o spolnosti – nezavedno vzgajajo le s svojim izključujočim odnosom do spolnosti. Starši prepuščajo spolno vzgojo drugim. Ker tudi šola kot pomembna vzgojna institucija prispeva k spolni vzgoji mladih zelo malo (le 15% žensk in 6% moških je označilo, da jim je oz. jim predstavlja pomemben vir informacij), so otroci in mladostniki primorani informacije iskati drugje – pri vrstnikih, ki so prav tako neizkušeni in na enaki stopnji zrelosti; v poplavi različnih medijev (internet, televizija, časopisi, revije, knjige, erotični in pornografski filmi), ki velikokrat ne prikazujejo realne slike o spolnosti in velikokrat naredijo mladi osebnosti, ki še nima izoblikovane spolne identitete več škode kot koristi; ali celo šele od svojega prvega/prve spolnega partnerja/partnerice.
Ker mladi pri svojih vprašanjih glede spolnosti ne dobijo dovolj podpore, se obračajo navzven. Tako so odvisni od vrstnikov in medijev, kar pa mlade zelo slabo opremi za zdravo spolno življenje. Spolno informiranje mladih je preveč prepuščeno nestrokovnim in neustreznim izvorom informacij, kar lahko včasih bolj škoduje kot koristi razvoju mladega človeka.
- Strinjamo se lahko s Hauerjem, ki piše (1986: 28), da je danes le redko cilj prizadevanj spolne vzgoje razvijanje ljubečih odnosov in nežnosti. Rezultati ankete so pokazali, da so informacije, ki so jih anketirane osebe dobile v okviru spolne vzgoje preveč enostranske, saj primanjkuje informacij glede psihološkega vidika spolnosti. Tako moški kot ženske bi pred začetkom svojega spolnega življenja v okviru spolne vzgoje, potrebovali več informacij o občutkih in čustvih ob spolnem odnosu, o čustvenih in psiholoških spremembah, ki jih prinaša spolno dozorevanje ter o samem pomenu spolnosti.
- Podatki na splošno prikazujejo, da je spolnost še vedno tabu in so problemi v spolnosti vir sramu ter da mnogi ljudje še vedno ne sprejemajo spolnosti kot nekaj naravnega, torej kot del sebe, saj se kar 60% anketiranih oseb ne more sproščeno pogovarjati o spolnosti niti s svojim intimnim partnerjem.

- Kot so pokazali rezultati raziskave, je anketiranim osebam pred začetkom spolnega življenja primanjkovalo informacij s psihološkega vidika, kamor spada tudi spodbujanje zdrave odgovornosti in potrditev pomena spolnosti v celotnem odnosu do sebe in pomembnega drugega. Posledice tega so, da se v prve spolne izkušnje ne podajajo z realno sliko o spolnosti in iz napačnih motivov. Le slaba polovica anketiranih oseb se je za spolne odnose odločila zaradi ljubezni do fanta oziroma dekleta (52% žensk in 40% moških). Večji del se je za spolne odnos odločila zaradi radovednosti, spolnega poželjenja, priložnosti, pritiska vrstnikov ali partnerjeve želje. Spolna zrelost še ne pomeni tudi čustvene zrelosti, zato lahko neustrezni motivi za prve ljubezensko-spolne izkušnje pomembno zaznamujejo človeka in mu onemogočijo kakovostno delovanje v prihodnosti. Le polovici žensk (50%) in dobri tretjini moškim (38%) je tudi kasneje glavni motiv za spolni odnos izražanje ljubezenskih čustev do partnerja – motivi torej ostanejo enaki kot pri prvem spolnem odnosu. Kot zaskrbljujoče se je pokazalo dejstvo, da spolni odnos nekaterim posameznikom služi kot sprostitiv (4% žensk in 5,5% moškim) ali kot iskanje občutka pomembnosti (6% žensk in 2,5 % moškim).
- Na ljubezensko-spolnem področju je žensko vedenje bolj regresivno, moško pa progresivno usmerjeno. Moški pri ženskah v spolnosti pogrešajo progresivna dejanja, ženske pa pri moških regresivna dejanja. Le 7% moških pogreša nežnost in večjo pozornost za njihova čustva, medtem ko je takih žensk med anketiranimi osebami 18%. Moški torej dobijo od svojih partnerk dovolj nežnosti in pozornosti za svoja čustva, najbolj pa pogrešajo večjo aktivnost in pobude (29% moških moti pri ženskah preveč pasivno predajanje). Slednji razlog je označilo le 14% žensk. Tudi pomanjkanje telesne strastnosti moti več moških kot žensk – 17% moških in 9% žensk.
- Moški veliko pogosteje kot ženske pristajajo na spolne odnose zgolj na željo partnerke, torej tudi ko si sami spolnega odnosa ne želijo (20% jih večkrat in 16% vedno ustreže partnerki kljub temu, da sami takrat nimajo želje po spolnosti; večkrat to naredi le 6% žensk, vedno pa le 2% žensk). Moški se torej pogosteje identificirajo s svojo spolno zmožnostjo. Obstaja nenapisano pravilo, da moški na tem področju ne sme odpovedati, saj potem ni pravi "moški". Za ženske to ne velja, ampak se

velikokrat dojema kot nekaj pričakovanega in celo normalnega. Vendar neiskrenost v spolnosti ni značilna samo za moške, temveč tudi za ženske, saj je med vsemi anketiranimi ženskami kar tretjina takšnih, ki se poslužujejo "lažnega" orgazma (21% jih zaigra redko, 9% občasno, 3% skoraj vedno, 2% pa vedno). Le četrtnina vseh žensk orgazem doživi ob vsakem spolnem odnosu, 7% pa nikoli.

- Spolnost je pomembna sestavina zadovoljujočega in kakovostnega partnerskega odnosa. Kljub temu je tako ženskam kot moškim v partnerskem odnosu ljubezen in nežnost pomembnejša kot spolnost. 84 % žensk in 80 % žensk je označila ljubezen in nežnost s številko 1, medtem ko je spolnost s številko 1 ocenilo le polovica moških (50%) in dobra tretjina anketiranih žensk (35%). Glede na rezultate se torej lahko strinjamo s Hauerjem (1978), da vsi hrepenimo po ljubezni in ne v prvi vrsti po spolnosti.
- Stališča in predsodki o seksualnosti in ljubezni v povezavi z družbenim spolom so potrdili, da je na spolno-ljubezenskem področju vlada pri obeh spolih velik kaos–predvsem glede omenjenega družbenega spola in pričakovanega regresivnega (ženskega, pasivnega) oziroma progresivnega vedenja (moškega, aktivnega). To je pokazalo tudi dejstvo, da veliko ljudi glede nekaterih stvari sploh nima izoblikovanega prepričanja, saj se glede posamezne trditve niso trdno opredelili. Pokazalo pa se je predvsem, da imajo moški in ženske drug o drugem izdelane vzorce, ki so v nasprotju s tem, kar bi od njih želeli in potrebovali za vzpostavitev ravnovesja med progresivnimi in regresivnimi značilnostmi pri moških in ženskah. Kot kažejo rezultati pa so ti vzorci o nasprotnem spolu pri nekaterih posameznikih velikokrat nepreverjeni in neresnični. Tako na primer še vedno dobra petina žensk in slaba petina moških meni, da v spolnosti moški bolj uživajo kot ženske. Ženske prav tako pogosteje od moških menijo, da imajo močnejši spolni nagon kakor one same. Moški pa ne verjamejo, da je njihov spolni nagon močnejši od ženskega (18% žensk in 27% moških se ne strinja; 20% žensk in 24% moških se popolnoma ne strinja).
- Večja popustljivost do moških in še vedno prisotna dvojna morala se je pokazala pri trditvi »*Moški so lahko vulgarnejši od žensk*«, saj se približno ena petina anketiranih oseb strinja z navedenim stališčem (22% žensk in 18% moških je označilo, da se

strinja; 4% žensk in 8% moških, da se popolnoma strinja. Pri nekaterih posameznikih (približno 10% moških in žensk) še prav tako obstaja mišljenje, da ženske nimajo enake pravice do spolnega izražanja kakor moški. Dvojna moralna, ki določa vedenje žensk, še torej ni povsem izginila.

- Rezultati dajejo predvsem splošen vtis, da smo ljudje podvrženi k temu, da spol kateremu pripadamo hočemo prikazati čim bolj pozitivno - v čim boljši luči. Moški tudi bolj "ostro" ocenjujejo žensko odkrito menjavanje partnerjev kot ženske same (strinjanje s trditvijo je označilo 11% žensk in 16% moških, popolno strinjanje pa 7% žensk in 6% moških). Moški so ovrgli stereotip, da je moški, ki odkrito menjava spolne partnerje "frajer", saj se s tem strinja le 4% moških. Petina ženska pa še vedno verjame v to. Prav tako so moški ovrgli trditev, da so ženske že po naravi bolj zvesta bitja kakor moški (le 6% moških se strinja s tem stališčem, 8% pa popolnoma strinja). Ženske so v svojo neomadeževanost veliko bolj prepričane (19 % se jih strinja, 7% popolnoma strinja).

6. PREDLOGI

Mislim, da so v dandanašnji družbi na področju seksualnosti potrebne korenite spremembe. Velikokrat koga slišimo, da družba je pač takšna kakršna je in da se proti temu kot posamezniki ne moremo boriti, zato je najbolje, da določena dejstva sprejmemo prej ali slej. Osebnostno mislim, da tako ravnamo po liniji najmanjšega odpora. Res je, da ne moremo spremeniti družbe, lahko pa spremenimo sami sebe, prekonstruiramo naše doživljanje in našo zavest. Sleherni posameznik je največji vir družbenih sprememb. Rešitev se skriva prav v posamezniku, saj prav posamezniki sestavljamo družbo. Pri starših, vzgojiteljih in učiteljih ter na splošno v družbi pri slehernem posamezniku bi morali razviti večjo zavedanje in odgovornost za spolno vzgojo otrok ter jih poučiti kako lahko otroke zaščitijo pred škodljivimi dejavniki v okolju, ki lahko negativno vplivajo na otrokovo seksualno identiteto. Staršem, vzgojiteljem in učiteljem bi morale biti na razpolago svetovalne službe, ki bi jim nudile pomoč, kadar bi se srečali z dilemami pri spolni vzgoji otrok. Starše, učitelje in ostale strokovne delavce (kamor seveda sodijo tudi socialni delavci) bi morali izobraziti o spolni vzgoji in jih ozavešiti, da morajo za uspešno spolno vzgojo otrok in mladostnikov najprej začeti pri sebi - z vpogledom v lastno doživljanje spolnosti. Pri tem bi bila v veliko pomoč kakšna raziskava o dejavnikih, ki vplivajo na slabo spolno vzgojo v slovenski družinah. Le tako bi lahko bolje načrtovali kako lahko socialni delavci pripomoremo k ne samo učinkovitejši spolni vzgoji, ampak da se le-ta sploh začne.

Pomembno rešitev vidim tudi v preoblikovanju programa spolne vzgoje v šoli. Pomembno bi bilo zvišati nivo znanja in veščin, zvišati sposobnost samonadzora, kakovost komunikacije in medosebnih odnosov, vplivati na oblikovanje zdravih (sodobnih) stališč in prepričanj, ki jih mladi potrebujejo za ozaveščeno in odgovorno odločanje v svojem spolnem življenju. Učence bi morali seznaniti z življenjskimi in spolnimi navadami v različnih zgodovinskih obdobjih, kulturah in tradicijah in tako podati osnove za spoštovanje drugačnosti. Ozaveščenost je pomemben vir moči.

Da bi bila spolna vzgoja uspešna in učinkovita, morajo biti vključeni vsi vidiki informiranja - biološki, psihološki, sociološki in moralni ter na koncu tudi tehnični.

Načrt, s katerim se bomo približali mladim pri odraščanju, zahteva temeljito samokritiko, spremembo našega obzorja, novo paradigmo, predvsem pa naravnost k zdravju kot celoti,

kar zahteva mnoge vede. Sociala, šolstvo in zdravstvo namreč delujejo po ločenih tirnicah in strokovnjaki posameznih področij ne izdelujejo skupnih pristopov, ki bi usmerjali mlade k celostnemu vidiku zdravja.

Glede na to, da je raziskava pokazala slabe rezultate o spolnem vzgajanju otrok in mladostnikov s strani staršev in vzgojnoizobraževalnih institucij, zagovarjam idejo, da naj bi socialni delavci, ki se ukvarjajo z mladimi in njihovim spolnim razvojem spolno vzgojo izvajali po učinkovitih sodobnih pedagoških metodah. Če želimo strokovno in profesionalno govoriti o spolnih vsebinah v okviru spolne vzgoje, moramo upoštevati ne le pošiljanje sporočil, temveč tudi sprejemanje in razumevanje sporočil. Brajša (1991) namreč piše da spolno vzgojo lahko z vidika medosebnega komunikacijskega stališča definiramo kot načrtovano in zavestno pošiljanje, sprejemanje in razumevanje informacij o spolnosti. Brajša sicer omenja odnos med učiteljem in učencem, ki pa ga lahko uporabijo socialni delavci pri delu z otroki in mladostniki. Če je sporočilo, ki ga pošiljamo, težko oblikovati in izgovoriti, je še težje omogočiti učencem, da ga ustrezno sprejmejo in tudi namensko vplivati na njihovo vedenje (Brajša, 1991). Pogovor ne more potekati v brezosebnem, distanciranem vzdušju. Mora imeti medčloveško in tudi profesionalno dimenzijo (prav tam).

Kadar govorimo o življenjskih in praktičnih vsebinah, kamor spadajo tudi spolne vsebine, po navadi zavestno in načrtovano podajamo določene vsebine, nezavestno in nenačrtovano pa odkrivamo sebe, opredeljujemo odnose in vplivamo na druge. Brajša (1993) piše, da se to pogosto dogaja tudi pri spolni vzgoji. Govorimo eno, čutimo drugače, drugače se do drugih vedemo in nanje vplivamo. Če želimo, da bodo naša sporočila sprejeta in bo njihov učinek tak, kot smo načrtovali, morajo biti izrečena iskreno, se pravi dosledno. Način komuniciranja mora biti previden in iskren, racionalen in emocionalen (Brajša, 1993). Brajša (1991): *»Ali se bo med učiteljem in učencem razvil dialog o spolnih temah, je odvisno prav od učiteljevega nebesednega vedenja med pogovorom o spolnosti. od tega je tudi odvisno, kako dolgo bo dialog trajal in tudi koliko bo poglobljen. Spodbujanje učenca za dialog je povezano z nebesednim komuniciranjem učitelja. Učenec "čuti" če je dobro z njim govoriti o spolnosti, ali je dober sogovornik«*. Pomembno pa je tudi to, da se z otroki in mladimi sproti pogovarjamo o tem, kako so razumeli naša (ali kakšna druga) sporočila.

Naj se še tako trudimo, otroke ne moremo popolnoma zaščiti pred slabimi vplivi okolja. Pomembno rešitev tako vidim v spodbujanju kritičnega mišljenja tako staršev kot otrok. Ljudi

bi morali učiti kritičnega mišljenja in slednja samim sebi, ne pa da se vedno obračajo po nasvete na zunanje avtoritete in verjamejo vsemu, kar vidijo in preberejo. Če imamo na voljo prepričanja, mnenja in vrednote večje skupine ljudi, ki so dostopna in zato prepričljiva, ta prepričanja in mnenja večine niso nujno pravilna, saj jih lahko izkrivljajo predsodki, kulturni kontekst, skriti interesi... V tej smeri bi veliko pripomogli tečaji kritičnega mišljenja, saj takšno mišljenje posamezniku omogoča sprejetje kakovostnejših osebnih odločitev in povečuje uspešnost pri reševanju problemov. Pri posamezniku se večja njegova avtonomnost. S kritičnim mišljenjem razvijamo to kar je človeško. Človek tako začne misliti s svojo glavo.

Socialno delo je stroka, ki jo v primerjavi z medicino, psihiatrijo, psihologijo, pedagogiko... vidim kot veliko bolj svobodno stroko. Zapolnilo bi lahko to pomanjkljivo vrzel v današnji družbi, ki manjka – da ljudi obravnavamo »po njihovi meri«, torej po meri človeka. Da poiščemo vzroke stisk, težav in bolezni ljudi, ne pa da se posvečamo zgolj odpravljanju in zdravljenju posledic in z zdravili poskušamo utopiti posameznikove psihosocialne stiske in težave, ki se velikokrat pokažejo tudi kot somatska motnja. Socialno delo vidim kot stroko, ki bi lahko spodbujalo naravno življenje, tako se lahko izognemo tudi motnjam spolne zmožnosti, ki so posledica duševne napetosti, potrnosti in s strahom prikritega opazovanja lastnih spolnih funkcij. Pot do tega pa najdemo če sprejmemo ustrezno življenjsko filozofijo, življenjski nazor, po katerem je največja življenjska vrednota skladno in neprestano delovanje vsega človeškega bitja tako na umskem kot na čustvenem kakor na telesnem in spolnem področju.

Na vseh področjih, ki se ukvarjajo s človeškimi stiskami in težavami vidim premajhno pozornost in tudi pomanjkanje finančnih sredstev za preventivne dejavnosti. Veliko preveč se ukvarjamo s kurativo in premalo s preventivo. Zdi se, da je posameznik, ki ne kupuje in išče svoje sreče v potrošniških dobrinah, v današnji potrošniško usmerjeni družbi premajhen vir zaslužka. V pomanjkanju finančnih sredstev za preventivno dejavnost za zdravo in kakovostno spolnost, ter zdrave in zadovoljujoče medsebojne odnose, vidim glavni problem za njihovo nerealizacijo.

Socialno delo bi se lahko več ukvarjalo s spolnostjo med širšo populacijo. Spolnost je v socialnem delu s tega stališča še dokaj neraziskana tema. Predlagam več tovrstnih širše zajetih raziskav o spolnosti v povezavi s socialnim delom – o tem kakšna so iskanja, razmišljanja in

doživljanja, ki so povezana s spolnostjo in kako le-ta usmerjajo vedenje ljudi. Študentje socialnega dela vsekakor potrebujejo več znanja o spolnosti, ki bi ga morali vključiti v kurikulum. Znanje in veščine, povezane s spolnostjo, bi morale postati del učnega načrta socialnih delavcev. Socialni delavci, ki že delajo v praksi socialnega dela, pa bi potrebovali kakšen seminar o spolnosti.

7. LITERATURA

1. Baršek B. *Resnice življenja*. Ljubljana: Založba Pasadena, 1996
2. Bosmans P. *Ne pozabi na veselje*. Celje: Mohorjeva družba, 1995
3. Brajša P. *Pedagoška komunikologija*. Ljubljana: Glota Nova, 1993
4. Brajša P. *Spolnost, djete, šola*. Zagreb: Školske novine, 1991
5. Brajša P. *Človek, spolnost, zakon*. Ljubljana: Delavska enotnost, 1982
6. Brajša P. *Umijeće ljubavi*. Pula: C.A.S.H., 1977
7. Brajša P. *Umijeće življenja udvoje: vse o braku*. Pula: C.A.S.H., 1998
8. Carnes P. J. *Ne recite temu ljubezen: pot iz seksualne zasvojenosti*, predgovor k slovenski izdaji napisala Sanja Rozman. Ljubljana: Studio Moderna storitve, 2006
9. Chopra D. *Mlado telo in neodvisen um*. Ljubljana: Vale Novak, 1996
10. Comfort A. *More joy: a love making companion to the joy of sex*. New York: Crown, 1987
11. Česnik S., Čop F., Rojšek R. *Vpliv šole za življenje na seksualno-erotično življenje mladostnikov*. Ljubljana: Center za mentalno zdravje, 1980
12. De Vries S., Bouwkamp R. *Psihosocialna družinska terapija*. Logatec: Firis, 1995
13. Fogel C. I., Laurer D. *Sexual health promotion*. Philadelphia: Saunders, 1990
14. Foucault M. *Zgodovina seksualnosti 2*. Ljubljana: ŠKUC, 1998
15. Giddens A. *Preobrazba intimnosti: spolnost, ljubezen in erotika v sodobnih družbah*. Ljubljana: Založba /*cf., 2000
16. Green M., *Spolnost v ljubezni*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1973
17. Hauer G. *Hrepenenje po nežnosti*. Kranj: Gorenjski tisk, 1987
18. Holroyd S., Holroyd S. *Ljubezen in spolnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987
19. Horalambus M., Kolborn M. *Sociologija*. Ljubljana: DZS, 1999
20. Johnson V., Masters W. 1966 In: Tekavčič B. *Kaj mora moški vedeti o sebi in ženski*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1981
21. Klein M. *Sexual Intelligence: Politics, Culture, the Media, and Sex*. 2002
22. Košiček M. *Leksikon Cankarjeve založbe: spolnost*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1986
23. Košiček M., Košiček T. *Spolnost skozi stoletja*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1982
24. Košiček M. *Moški v škripcih*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1989

25. Krystal P. *Odstranjevanje vezi, ki omejujejo*. Kranj: Humanitarno duhovno društvo Lotos, 2002
26. Levine S. B. *What patients mean by love, intimacy and sexual desire*. In: *Handbook of clinical sexuality for mental health professionals*. New York: Brunner-Routledge, 2003
27. Lewinsohn R. *Zgodovina seksualnosti*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1961
28. Maslow A. *Motivacija i ličnost*. Beograd: Nolit, 1982
29. Mesec B. *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I*. Študijsko gradivo za interno rabo. Ljubljana, 1997
30. Miller A. *Upor telesa*. Ljubljana: Tangram, 2005
31. Milošević Arnold V., Vodeb Bonač M., Erzar Metelko D., Možina M. *Supervizija – znanje za ravnanje*. Ljubljana: Socialna zbornica Slovenije, 1999
32. Morus (Lewinsohn R.). *Zgodovina seksualnosti*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1961
33. Musek J. *Ljubezen, družina, vrednote*. Ljubljana: EDUCY, 1995
34. Musek J., Pečjak V. *Psihologija*. Ljubljana: Educy, 1997
35. Nelson S. *Women's sexuality*. V: *Women's sexuality health*. London: Baillire Tindall, 2001
36. Požarnik H. *Zdrava in motena spolnost: običajno spolno vedenje, spolne motnje in odkloni, zdravljenje*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1984
37. Praprotnik T. *Ideološki mehanizmi reprodukcije identitet*. Ljubljana: ISH, ŠOU, 1999
38. Rainer E. *Spola si je nekdo izmislil*. Ljubljana: Blodnjak, 2002
39. Reeder S. J., Martin L.L. *Maternity nursing; family, new born and women's health*. London: Lippincott, 1987
40. Roper N., Logan W., Tierney A. J. *The elements of nursing*. Edinburgh: Churchill Livingstone, 1980
41. Schwartz M. F., Galperin L. *Hyposexuality and hypersexuality secondary to childhood trauma and dissociation*. In: Chu J. A., Bowman E. S., eds. *Trauma and sexuality: the effect of childhood sexual, physical, and emotional abuse on sexual identity and behavior*. New York: The Haworth Medical Press, 2002
42. Sex Information and Education Council of the United States. *The SIECUS/New York University/Uppsala principles basic to education for sexuality*. SIECUS Report 1980, 1980

43. Shapiro S., Flaherty-Zonis C. *Uvod v spolno vzgojo*. Ljubljana: Sklad za odprto družbo, 1994
44. Skynner R., Cleese J. *Družine in kako v njih preživeti*. Ljubljana: Tangram, 1994
45. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. IV (Preo – Š). Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1985
46. Sprecher S., in Mc Kinney K. *Sexuality*. Newbury park, Sage Publications, 1997
47. Stright B. R. *Maternal-newborn nursing*. 3th ed. Philadelphia: Lippincott, 2001
48. Šugman Bohinc L. *Epistemologija socialnega dela*. Socialno delo 36, 4: 289-308, 1997
49. Ule, Mirjana. *Socialna psihologija*. Ljubljana, Znanstveno in publicistično središče, 1991
50. *Veliki slovar tujk*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2002
51. Walton I. *Sexuality and motherhood*. Cheshire: Books for Midwives Press, 1995
52. Ziherl S. *Spolne motnje*. V: Tomori M., Ziherl S. (ur.). *Psihijatrija*. Ljubljana: Medicinska fakulteta, 1999

Internetni viri

53. [http 1: Tomori M. Spolnost v adolescenci](http://www.solazazivljenje.si/clanji/spolnost_v_adolescenci.html). 2007 (3. junij 2008) [http: www.solazazivljenje.si/clanji/spolnost_v_adolescenci.html](http://www.solazazivljenje.si/clanji/spolnost_v_adolescenci.html)
54. [http 2: Zurbrinegen in drugi. Seksualnost v medijih škoduje dekletom](http://www.dnevnik.si/novice/zdravje/229873). BBC, 2007 (22. maj 2008) <http://www.dnevnik.si/novice/zdravje/229873>
51. [http 3: Vehovar V., Brečko B. RIS 2007. Uporaba interneta](http://www.ris.org/index.php?fl=2&lact=1&bid=8722&parent=13). 2008 (8. junij 2008) <http://www.ris.org/index.php?fl=2&lact=1&bid=8722&parent=13>
55. [http 4: Rebula A. Svetost in skrivnost telesa](http://www.solazazivljenje.si/clanki/svetost_in_skrivnost_tlesa.html). 2008 (12. junij, 2008) http://www.solazazivljenje.si/clanki/svetost_in_skrivnost_tlesa.html

POVZETEK

Namen diplomske naloge je pomagati razumeti spolnost in jo znati obravnavati v okviru socialnega dela. Spolnost je področje in tema, ki ji je v stroki in v izobraževalnem procesu socialnega dela namenjeno zelo malo pozornosti.

Spolnost je kot integralni del človeka ne samo evolucijska, temveč tudi neverjetno dinamična. Človeške spolnosti se ne da pojasniti zgolj iz biološkega vidika tako kot pri živalih. Potreben je globlji vpogled, saj človekova spolnost zajema široko področje povezav med naravo, družbo in kulturo. Prav zaradi tega prihaja v različnih družbah do razlik v spolnem vedenju. Ljudje od rojstva naprej reagiramo, se prilagajamo in razvijamo. Družba preko procesa socializacije vpliva na vsak vidik posameznikovega vedenja, tudi na spolni. Spolna socializacija vpliva na to, da imamo določene vrednote in odnos do spolnosti, ter da se v skladu s tem obnašamo na neki pričakovani način. Spolna socializacija nas uči, kaj je v spolnosti sprejemljivo in kaj nesprejemljivo vedenje.

Človekovo spolnost lahko razumemo kot del družbenega življenja ljudi, ki ga vodijo pravila, in družba je tista, ki vpliva na spremembe spolnosti. Dejstvo je namreč, da se spolnost, dožemanje spolnosti ter predstave o njej, sčasoma spreminjajo.

Ljudje se vsak dan (ne)odločajo glede spolnosti, zato je pomembno razumeti, kakšna so njihova pričakovanja in kaj vpliva na njihovo izbiro. Naloga zato predstavlja rezultate raziskave ankete na temo spolne vzgoje in kvalitete spolnega življenja. V raziskavi sem poskušala ugotoviti, kakšni socializacijski vzorci prevladujejo na ljubezensko-spolnem področju. Dotaknila sem se tudi spolne vloge in vpliva le-te na spolno življenje. Zanimala me je opredeljenost do najpogostejših stališč, mitov, stereotipov in predsodkov, ki se posredno in neposredno dotikajo seksualnosti in ljubezni v povezavi z družbenimi spolom. Rezultate internetne ankete povezujem s kompetencami, ki jih potrebuje socialna delavka oz. delavec, da lahko uspešno deluje preventivno pri delu z otroki in mladostniki in učinkovito pomaga uporabniškemu sistemu, ki je zašel v psihosocialno stisko tudi na račun predsodkov, nezadovoljivih vzorcev idr., povezanih s temo spolnosti, ljubezni in partnerskega odnosa.

V raziskavi sem ugotovila, da je spolno informiranje mladih prepuščeno nestrokovnim in neustreznim izvorom informacij, saj se starši in šola zanemarljivo malo posvečajo spolni

vzgoji otrok. Tako so tudi informacije o spolnosti, ki jih imajo ob svojih prvih spolnih izkušnjah, preveč enostranske, saj jim primanjkuje informacij glede psihološkega vidika spolnosti. Tako se jih veliko v prve spolne odnose poda z nerealno sliko o spolnosti in iz napačnih motivov.

Na ljubezensko-spolnem področju je žensko vedenje še vedno bolj regresivno, moško pa progresivno usmerjeno. Moški se pogosteje identificirajo s svojo spolno zmožnostjo v primerjavi z ženskami. Veliko posameznikov še vedno tipizira osebnostne lastnosti na podlagi spola. Ne glede na to, pa je tako moškim kot ženskam v partnerskem odnosu, ljubezen in nežnost pomembnejša kot spolnost.

Za preventivno delo z mladostniki in otroki na področju spolnosti in za ustrezno pomoč uporabniškim sistemom s težavami na tem področju, je pomembno, da osvojimo tako znanja kot veščine, ki jih pri tem potrebujemo. Socialne delavke/delavci, ki imajo znanje o spolnosti in so sproščeni glede lastne spolnosti, imajo veliko možnosti, da podpirajo spolno zdravje uporabnikov socialnih storitev. Ugotovitve glede vrzeli, kot jih kažejo rezultati raziskave, tako lahko pomagajo socialnim delavcem pri razvijanju znanja in veščin, ki jih potrebujejo za bolj kvalitetno in uspešno delo z uporabniškim sistemom, ki ima težave s spolnostjo. Rezultati služijo tudi raziskovanju pomanjkljivosti socialnih delavcev, ki zmanjšujejo uspešnost njihovega dela, kadar se srečajo z intimnimi problemi uporabnikov socialnih storitev.

Starše, učitelje in ostale strokovne delavce (tudi socialne delavce) bi morali izobraziti o spolni vzgoji in jih ozavestiti, da morajo spolno vzgojo začeti z vpogledom v lastno doživljanje spolnosti. Pomembno rešitev vidim tudi v preoblikovanju programa spolne vzgoje v šoli. Pomembno bi bilo zvišati nivo znanja in veščin, zvišati sposobnost samonadzora, kakovost komunikacije in medosebnih odnosov, vplivati na oblikovanje zdravih (sodobnih) stališč in prepričanj, ki jih mladi potrebujejo za ozaveščeno in odgovorno odločanje v svojem spolnem življenju. Socialno delo vidim kot stroko, ki bi lahko spodbujala naravno življenje, tako se lahko izognemo tudi motnjam spolne zmožnosti, ki so posledica duševne napetosti, potrnosti in s strahom prikritega opazovanja lastnih spolnih funkcij.

Spolnost je v socialnem delu še dokaj neraziskana tema, zato predlagam več tovrstnih, širše zajetih raziskav o spolnosti v povezavi s socialnim delom – o tem kakšna so iskanja, razmišljanja in doživljanja, ki so povezana s spolnostjo in kako le-ta usmerjajo vedenje ljudi.

Lepo pozdravljeni.

Sem Suzana Fridl, študentka Fakultete za socialno delo v Ljubljani in pripravljam diplomsko nalogo z naslovom: Pomen in moč seksualnosti. Ljudje se namreč že od nekdaj sprašujemo kdo smo in kaj počnemo na tem svetu. Osvojili smo znanja o svetu okrog sebe, o naravi, sebi... Težko bi lahko rekli, da je ostalo kaj neznanega ali skritega. Kljub temu pa se še vedno najde področje, o katerem vemo sicer veliko, vendar pa o njem le redkokdaj govorimo javno, odkrito in brez zadržkov – to je spolnost, ki je del naše izvorne narave. Prav zato je del mojega diplomskega dela tudi anketni vprašalnik o stališčih in odnosu do seksualnosti, ljubezni in o partnerskih odnosih.

Zavedam se, da so vprašanja zelo dotikajo vašega intimnega življenja, vendar upam, da boste rešili ta vprašalnik in pripomogli k nastanku mojega diplomskega dela.

Anketa je anonimna in prostovoljna, namenjena izključno v raziskovalne namene. Od števila izpolnjenih vprašalnikov in resničnih odgovorov je odvisna kakovost podatkov in posledično rezultatov, zato vas prosim, da natančno izpolnite anketni vprašalnik. Prosim, da si vzamete nekaj časa in rešite anketo pozorno, iskreno in kar je najbolj pomembno - iz srca.

Za vaš čas in informacije se Vam iskreno zahvaljujem.

ANKETNI VPRAŠALNIK
(Označite odgovor, ki velja za vas)

1. del

O S E B N I P O D A T K I :

SPOL:

- ☐ ženska
- ☐ moški

STAROST:

- ☐ 15 – 20 let
- ☐ 21 – 25 let
- ☐ 26 – 29 let
- ☐ 30 – 39 let
- ☐ 40 – 50 let
- ☐ več kot 50 let

IZOBRAZBA:

- ☐ osnovna šola
- ☐ srednja šola
- ☐ fakultetna izobrazba
- ☐ podiplomski študij
- ☐ doktorat

STAN:

- ☐ samski
- ☐ poročen
- ☐ ločen
- ☐ ovdovel
- ☐ imam partnerja/partnerico vendar ne živim z njim
- ☐ živim s partnerjem v izven-zakonski skupnosti

2. del:

OZNAČITE VIRE IZ KATERIH STE SE NAJVEČ NAUČILI O SPOLNOSTI? (izberite največ tri vire, ki veljajo za Vas, s CTRL tipko)

šola
prijatelji
starši
bratje/sestre
televizija
knjige
casopisi in revije
internet
erotični in pornografski filmi
od prvega/prve spolnega partnerja/partnerice

KATERE INFORMACIJE STE NAJBOLJ POGREŠALI IN PREDVIDEVATE, DA BI JIH POTREBOVALI PRED PRVIM SPOLNIM ODNOSOM? (izberite največ tri vire, ki veljajo za Vas, s CTRL tipko)

o menstruaciji in nosečnosti
o kontracepciji
o čustvenih in psiholoških spremembah
o ljubezni
o občutkih in čustvih ob spolnem odnosu
o pomenu spolnosti
drugo

S KOM SE LAHKO SPROŠČENO IN ODKRITO POGOVARJATE O SPOLNOSTI-predvsem o vaših problemih v spolnosti? (izberite odgovore, ki veljajo za Vas, s CTRL tipko)

o spolnosti se ne morem pogovarjat
z najbližjimi prijatelji
s svojim partnerjem
s starši
z bratom/sestro
s sodelavci
z neznanci
z vsakim
drugo

RAZLOGI ZA PRVI SPOLNI ODNOS:

- ☐ ljubezen
- ☐ radovednost
- ☐ dolgčas
- ☐ prijateljstvo
- ☐ spolno poželenje
- ☐ alkohol in mamila
- ☐ vpliv vrstnikov
- ☐ partnerjeva želja
- ☐ kljubovanje staršem
- ☐ drugo

KATERI JE VAŠ GLAVNI MOTIV ZA SPOLNI ODNOS?

- ☐ zadovoljitev spolnega nagona
- ☐ izražanje ljubezenskih čustev do partnerja
- ☐ doživetje čustvenega ugodja
- ☐ doživetje telesnih užitkov
- ☐ izpolnitev zakonskih dolžnosti
- ☐ sprostitve
- ☐ zapolnitev notranje praznine
- ☐ občutek pomembnosti, privlačnosti, potrditev moje ženskosti, moškosti
- ☐ drugo

ALI KDAJ ZAIGRATE DOŽIVLJANJE ORGAZMA?

- ☐ nikoli
- ☐ redko
- ☐ občasno
- ☐ večkrat
- ☐ vedno

KATERI ELEMENTI VAS V VAŠEM SPOLNEM ŽIVLJENJU NAJBOLJ MOTIJO? (izberite odgovore, ki veljajo za Vas, s CTRL tipko)

prehiter spolni odnos
premalo nežnosti in pozornosti za čustva
prevelike čustvene potrebe, premalo telesne strastnosti
prekratka predigra ali spolni odnos brez predigre
pasivno predajanje partnerja, premalo domišljije, pobud
da ne doživim orgazma
nič me ne moti
drugo

KAKŠEN POMEN PRIPISUJETE SPOLNOSTI V PARTNERSKEM RAZMERJU? Na ocenjevalni lestvici od 1 – 5 (1 = zelo pomembno, 5 = nepomembno).

KAKŠEN POMEN PRIPISUJETE LJUBEZNI IN NEŽNOSTI V PARTNERSKEM RAZMERJU? Na ocenjevalni lestvici od 1 – 5 (1 = zelo pomembno, 5 = nepomembno).

ALI PRISTANETE NA SPOLNE ODNOSI IZKLJUČNO NA ŽELJO PARTNERJA?

- ☐ nikoli
☐ redko
☐ občasno
☐ večkrat
☐ vedno

3. del:

PREMISLITE IN OZNAČITE ČE SE STRINJATE, DELNO STRINJTE ALI SE SPLOH NE STRINJTE Z NAVEDENIMI TRDITVAMI.

	v celoti se strinjam	se strinjam	niti se ne strinjam, niti se strinjam	ne strinjam se	sploh se ne strinjam
Moški v seksu uživajo bolj kot ženske.	☐	☐	☐	☐	☐
Moški so lahko bolj vulgarni kot ženske.	☐	☐	☐	☐	☐
Pornografija spodbuja nasilje do žensk.	☐	☐	☐	☐	☐
Moški, ki odkrito menjava spolne partnerje, je "frajer".	☐	☐	☐	☐	☐
Ženske imajo enako pravico do spolnega izražanja kot moški.	☐	☐	☐	☐	☐
Ženska, ki odkrito menjava spolne partnerje, je "kurba".	☐	☐	☐	☐	☐
Moški imajo močnejši spolni nagon kakor ženske.	☐	☐	☐	☐	☐
Ženske so že po naravi bolj zvesta bitja kakor moški.	☐	☐	☐	☐	☐

Pošlji anketo